

Zân Zisasiyet yaŋaŋ Zânaŋ meluwaŋ mge.

Zânaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ kapi kuye. Zân kapi Zisasiyet nembanaŋneyet tunŋuwinanŋatnaŋaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penañ kapi kuye. Zemsiyet meniŋaŋ ma biwidanŋat kwitnaŋ Zebedi (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19 ma Luk 6:12-16). Zânaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ kuyeen ikŋanŋat kwitnaŋ esemtenŋ kumti, “Neŋ Zânaŋ kuyap,” keŋok ku zeye. “Egaŋ nembanaŋ nâmtikŋaŋ mamin,” keŋok kuye. Zet keboŋ ke omba kukuŋaŋ makuwek. Egaŋ buŋam zapat kapi etaŋ ku kuye. Zapat meluwaŋ tuk ŋen kuyeyaŋ bamgat eknup.

Matiyumak Mak ma Luk ekŋenaŋ am manŋeen kwep kwepgat kumindawien. Zânaŋ buŋam zapat kapi apapalak papia kuye. Am sambe msat katanŋ ekŋengat zapat kuye. Zet Zapat Dolakŋaŋ kapi Matiyumak Mak ma Luk ekŋenaŋ kuwien keyet katenŋ yek. Egaŋ Zisasiyet yaŋaŋ penañ deyetnaŋ kokotnaŋ ma egaŋ kuleki penañ mimiyet koge keyet yaŋaŋ weyaŋ kuye. Zet ŋotekŋaŋ Zânaŋ kuyeen ŋen kapigok, Zisas ek Kawawaŋaŋ an peme koti am mama mimiŋin bekananengatnaŋ gilik zemindatimti mama teŋ am indandayet zenzenaŋ wan ilak koti keŋok mmâge.

Zet noteknaŋ teman Zângalen buŋam zapat keŋan kapigogaŋ talip:

1:1-18. Zisas eweŋan an kwi penaŋ manŋe

1:19-51. Zân an tu zulutindende egaŋ mulup-
maŋ ewe tapme Zisasiyaŋ yaŋbemti nem-
baŋanen indage

2-6 Zisasiyaŋ am tunŋuwinanŋ mulup yaŋbemti
mge

7-11 Zisasiyaŋ menok notnaŋ mti an ŋeŋanŋ
bembe ekŋenmak zet mdândâ notnaŋ mge

12-19 Zisasiyaŋ gakikiyelen set im mege

20 Zisasiyaŋ gakikiyengatnaŋ wage

21 Nembraŋaneyet zemgwatnaŋ notnaŋ mimin-
damti kululuŋen mowege

Zet mamaŋaŋmak keyaŋ naman am sokbeye

¹ Eweŋan baen Zet egaŋ yaŋbemti
Kawawaŋmak ilisakwep mamkwabunaŋ
Zet ke Kawawaŋagak. ² Ke tipman baen
Kawawaŋmak ilisakwep mamti ³ Kawawaŋaŋ
zempeme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bepi mme
sokbemâge. Ek piŋan kwitnaŋ kwitnaŋ igak ŋen
ku sokbemâge yek. ⁴ Zet ek mama keyet toŋaŋ
egalen busatnaŋaŋ am mbusatnaŋ bemindeye.

⁵ Âpme busatnaŋaŋ tambu sosok keŋan mepme
tambu sosogaŋ kunzuŋti mege.

⁶⁻⁷ Âpme an ŋen kwitnaŋ Zân. Ek msalen
kapi am busatnaŋgat zapaŋaŋ diindome am
ilindiŋ busatnaŋ toŋaŋ Zisas egat zapaŋaŋ nâmti
nâmkipepeyet nâmti Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zem-
peme koge. ⁸ Wa Zân ikŋaŋ am mbusatnaŋ
bemindendeyet ku koge. Egaŋ belak an busatnaŋ

tonaŋ tobe keyet buŋam zapaŋtaŋ etaŋ manzemaŋ. ⁹ An busaŋtaŋ toŋaŋ keyaŋ msalen kapi sokbemkawaŋaŋ bemti am msalen mammbusaŋtaŋaŋ bemindein.

¹⁰ Ek ke eweŋaŋ Bipmaŋmak mambunen msat kapi mme sokbeye. Ya egaŋ naman mamkwati msalen kapi amnaŋ masokbenupnok sepem sokbemeŋgut am msalengataŋaŋ ekŋenaŋ naman egat yaŋaŋ penaŋ ku weyaŋ eknâmâtâbien.

¹¹ Egaŋ Zuda msalen ke mame Zuda am ma iŋŋaŋgat donnotnane ma eiŋbipmane mee penaŋ piyaŋ ek mtopemti wisat mpewien.

¹² Âpme am ek notn mpemti nâmkiŋpewien ekŋen Kawawaŋgat nemunambaŋane bemti mamayet indapmukulem mimindeye. ¹³ Wa animbi Kawawaŋgat nemunambaŋane penaŋ bemti mamaip ke animbiyaŋ mame nemba masokbeip sepem keboŋ yek. Ma angalen segat tikŋaŋaŋ ndabeme mamaip keyet penaŋaŋ yek. Kawawaŋaŋ ekŋenaŋ iŋŋaŋgat nemunambaŋane bembeyet nâmindeme kogok ekŋenmagen sokbeye.

¹⁴ Âpme Zet egaŋ amnaŋ masokbenup keyet kataŋ sokbemti am ningat tuŋgupmnaŋ kapi mamtaŋ. Mamti keŋ taoletmak ma zetnaŋ penaŋ penaŋak zem mamti menok sepem igak igak mme amnaŋ Kawawaŋgat Nemunaŋ kwep etaŋ keyet mama mimiŋaŋ dolakŋaŋ ke ma windeŋaŋ temaŋ ke Bipmaŋaŋ miak peme koge ke ekbenn.

¹⁵ Zânaŋ egat zetnaŋ pigok zemkawaŋaŋ beye, “Neŋ an iŋŋaŋ keyet buŋam zapaŋtaŋ diindowan, ‘An bamnan takozin egaŋ neŋ sebem-

nemti Amobotnan penan bein. Msat kululuŋ ma neŋ mee pi sokbembepiŋ tapma egaŋ tipman penan baen mamkwage.’ ”

¹⁶ Egaŋ ningat tiknaŋ manâmnndein keyepmti keŋ taoletnaŋgat penanaŋ iŋnaŋgalen mama mimi dolak dolaknaŋ sambe piyaŋ elimiak ndeye. ¹⁷ Moses egaŋ Kawawaŋgalen zii zet ke aikndaye. Âpme Zisas Kilaisiyaŋgut keŋ taoletmak Zet Zapat Dolaknaŋ penan timtot ndaye. ¹⁸ An nenaŋ Kawawaŋ sepemaŋ bugan ku ege. Nemuŋaŋ neŋ Bipmmak mamayaŋ neŋ egalen zet zapatnaŋ ke mkoti zemkawaŋ bemindama nâmbien.

Zân an tu zulutindende anaŋ iŋnaŋgat yaŋaŋ zeye

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 2:1-18)

¹⁹ Zuda amobotnan eknaŋaŋ Zelusalem mkaen tati sâpe sâpe bumbu an eknaŋgat kandaŋinaŋ mulup an mamaip eknaŋ zemindeme Zânimagen meti pigok yaŋkwesiwien, “Geŋ pe Kilais ma an kwi? Ze zemanê nâne.”

²⁰ Zeme egaŋ keyegak iŋnaŋgat yaŋaŋaŋ pigok penan zemkawaŋ bemti diindoye, “Neŋ wa Kilais yek.”

²¹ Zeme eknaŋaŋ naman ewe pigok yaŋkwesiwien, “Âpme geŋ an kwi? Geŋ Ilaiza?”

Zeme egaŋ pigok zeye, “Neŋ ek yek.”

Zeme eknaŋaŋ zewien, “Âpme geŋ nin golan zenze an temaŋ nen ninimagen kokogat damuŋ matatnuwen geŋ kapi?”

Zeme egaŋ pigok zeye, “Neŋ golan zenze an ke yek.”

²² Zeme ekñenan pigok zewien, “Geñ kwi penañ? Ze weyañ yañañdi zeman nâne. Am zemndeme kotn am ekñen keyet pe zigok met zeman nâseip? Geñ gitañgat penañ yañdi zigok penañ manzenik?”

²³ Zeme Zânan pigok diindoye, “Neñ golan zenze an Aizaya egañ zet pigok zeye keyet penañ,

‘An ñenan msat tungupman mamti animbiyet pigok takuin, “Pi mamti amnañ yomin zeme delañ zeme keñin weyañti Amobotnañgat damuñ talit,” mandiidoin!’ ” *(Aizaya 40:3)*

²⁴ Âpme an ekñen Palisi ekñenan zemindeme kobienan ²⁵ naman pigok yañkwesiwien, “Nin tatnâmann geñ, ‘Neñ Kilais yek ma Ilaiza yek ma golan zenze an ñen yek,’ zenik. Kegok beme geñ kwilekiyet am tu manzulutindenik?”

²⁶ Zeme Zânan kapigok diindoye, “Neñ am tu etañ manzulutindeyap. Âpme an ingat tunguwinan sokbeyeyañ mamain ek ke in ku maekmâtâlip. ²⁷ An keyañ bamnan gwaen takozin. An bekeboñ beke neñ bukaboñ kapiyañ elewat temañ timpema ñep ku bewe.”

²⁸ Ekñenan meyañkwesiwienen ke Betani mka Zodan tu nembet daeset tazinen ke mebien. Zânan mka ke mamti am Zodan tuyen tu manzulutindemtan.

Zânan Zisasiyet yañañ zemkawañ beye

²⁹ Msat msame Zânan am tu zulutindemambe tati ekme Zisasiyañ ninmagen takopme ekti ningat pigok dindoye, “An inde takozingat egit.

An kainde Kawawaŋgalen Sipsip Nembaŋaŋ. Zuda am ekŋenaŋ yomin delaŋ zenzeyet nâmti Sipsip Kawawaŋgat sâpe sâpe mambuip. Sepem kegogak Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat Nemunaŋ takozin ke amgat belen beme msat sambe am ningat yom delaŋ zenzeyet kume gakiwe. ³⁰ Neŋ an keyet ilak eweŋan pigok diindowan, ‘An bamnan takozin ke Amobotnaŋ temaŋ neŋ ewe sokbembepiŋ tapma egaŋ eweŋan tipman penaŋ baen mamkwage.’ ³¹ Ek eweŋan Kawawaŋaŋ an yomengatnaŋ gilik zemndadagat ombempeye ke neŋ ku ekmâtâban yaŋgut Kawawaŋaŋ zet zapatnaŋ etaŋ zemkawaŋ bename neŋ Israeal am in ondekindemti egat zapatnaŋ diindoma nâmti in egaŋ kokogat weyeyaŋ mulup mti mamayet nâmti inmagen tu zululut mulup kapi mimiyet zemneme inmagen yaŋbewan.”

³² Kogogapm Kawawaŋaŋ pigok dinonŋe, “Neŋ Emetak Teŋaŋ kululuŋengatnan age sasakandenombe nembon bemi ekmagen totapme ekbanik beme an ilak ke. ³³ Nen an ke eweŋan ku nâmâtâpewan yaŋgut Kawawaŋaŋ neŋ am tu zulutindendeyet mulup zet kapi naŋgeyaŋ pigok dinoye, ‘Nâlen Emetak Teŋaŋ toti dukŋanen tapme ekbanik beme an keyaŋ am nâlen Emetak Teŋ ke indamâbe.’ ³⁴ Neŋ yaŋaŋ kegok zemâtâtname ekbangapmti muluwaŋ kegok sokbeme ekti ek ilak Kawawaŋgat Nemunaŋ penaŋ elak nâmâtâpewan.”

Zisasiyaŋ yaŋbemti nembaŋane zulak zulak ilak indatiye

³⁵ Msat msame Zânaŋ nembraŋanet zut nit ndatimti msat keyegak koti tapmambenn.

³⁶ Tatnepemann Zisasiyaŋ keyegak kwawepme ekti Zânaŋ nigat pigok dinitdoye, “An zut, an da egit. Ek Kawawaŋgalen Sipsip Nembraŋaŋ.”

³⁷ Zeme nempa zut piwan nânâŋak keyegak Zân pempti met Zisasiyet baman mâti mebun.

³⁸ Mepmalu Zisasiyaŋ gilik zem idikti pigok idayaŋkwesiye, “An zut, it kwilekiyet napmâti takolup?”

Ndayaŋkwesime nit pigok zewelin, “Labai, (E Ibulu zet âpme ningalen zeleset ‘an zikat indanda,’ kok zewanek.) geŋ mka pe deset mawenik.”

³⁹ Yaŋkwesimalu pigok dinitdoye, “It kopmalu neŋ met mkan zikat idama egit.” Zemti idati tapmetnepeme msat gasim beme ekmak ke tapmetneti tambu sutnan gilik zemti naman mkaŋidanen kobun.

⁴⁰ An zut Zânaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zeme nâmti ekmagen mebun nitmagengatnaŋ nempa ŋen kwitnaŋ Endulu ek Saimon Pitayet datnaŋ.

⁴¹ Enduluyaŋ metneti meniŋaŋ Saimon aikti pigok dunduye, “Neŋ Mesaya, kwitnaŋ ŋen Kilais* manzeip ek ilak aiga.”

⁴² Kegok zemti meniŋaŋ Zisasmagen wati mepmalu Zisasiyaŋ ekti zeye, “Geŋ Saimon Zângat nemuŋaŋ muŋ. Gâgât kwidi alakŋaŋ neŋ Sipas gayap.” (Sipas kwit keyet yaŋaŋ “nanzaŋ”).

---

* **1:41:** Kwit zut keyet yaŋit kapigok Kawawaŋaŋ am yomengatnan gilik zemndatitiyet ombempeye.

⁴³ Msat msame Zisasiyan Galili msalen mesât tati Pilip selen aikti pigok dunduye, “Geŋ kopmane neŋmak medi.” Zemti wati mebun. ⁴⁴ Âpme Pilipmak Endulu muŋanet ekŋen mkanjin kwep Besaidayetnaŋ.

⁴⁵ Metneti Piliwan Nataniel meaikti pigok dunduye, “Mosesimak golan zenze an notnaŋan itanaŋan baenen an kapi Kawawaŋan nin yomengatnaŋ gilik zem ndadagat ombempeye keyet zetnaŋ meluwaŋ mbien ewan penaŋan alak aikti ekmak tapmanup. An ke Zisas Zosepgat nemuŋan Nasalet mkaengatnaŋ.”

⁴⁶ Zeme Natanieliyan zet dopmaŋ kapigok gilik zemti saye, “Geŋ nâmane Nasalet mkaen bukanda kwileki dolakŋan ŋen sokbewe bein?”

Zeme Piliwaŋ zeye, “Kok zenikgat kopmane met zikat gama ekbak.”

⁴⁷ Zemti Nataniel wati Zisasmagen mepme Zisasiyan Nataniel ekti zeye, “An kapi Islael an penaŋ. Ek zet dâsuki ŋen ku manzein.”

⁴⁸ Zeme Natanielan zeye, “Zisas, neŋ pe de mama yaŋŋ nikbanangapmti kegok zenik?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Piliwaŋ geŋ ewe met gaiikpinj tapme geŋ tep kwitnaŋ pik kandaŋan ke tapmane giga.”

⁴⁹ Zeme nâmti egaŋ Zisas pigok dunduye, “An zikat indanda, geŋ penaŋ sukwep Kawawaŋgat Nemuŋan penaŋ Islael am ningalen Amobotnaŋ Temaŋ.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Neŋ geŋ tep pik kandaŋan tapmane giga zeya keyepmti nâgât nâmkinpemnenik? Nânik, pi ewe belak yaŋbemti

butnañ isikñañ bugan ekdik. Âpme penañ penañ ewe bam sokbeme mamti ekmebanik!”

⁵¹ Kegok dundumti naman nembrañane ilinsakwep pigok diindoye, “Neñ zet penañ ñen pigok diindoma nâit, bamgat in taekme kululun gwænen ñandem tapme Kawawangalen ensel ekñañ Angat Nemuñañ neñmagen motopme ekbep.”

2

Zisasiyañ zeme tu penañañ naman wain beme nimbien

¹⁻² Ke mti manepeme kasup zut bemelak Galili msalen mka ñen kwitnañ Kana manzeip ke animbi zut ñen awembiñ bemidesâgâti tu meu mee akume kopme bumti Zisas mamañ ma Zisas ikñañ ma nembrañane nin nsakwep ndaman-dame tu meu nsâgât meti ³ meu tatnepemann meuyañ ewe tapme wain tu ilak delañ zeme Zisas mamañañ ekti pigok zeye, “Wae, ekñañ pi ilak wain tu delañ zeme belak talipgat nâmbega.”

⁴ Zeme Zisasiyañ mamañgat pigok zeye, “Mañge, wa mulup kapi nin tapminup yek. Nâlen mulup miminn kann ewe bam sokbemnawe.”

⁵ Zeme mamañañ mulup nemba ekñañmagen meti pigok zeye, “In tatnepeme Zisasiyañ kwileki ñen mimiyet diindome zetnañ gawepumti mseip.”

⁶ Âpme mka keyet ganzenan menzim tosiñ temañ temañ ⁷ bekapi onzemindeme matatemien. Menzim tosiñ temañ kwep bekeyet tu 100 lita mee kegok makasimpemtemien. Kasimpeme tapme sesewat mkayelen

amobotnanaŋ set bemindaye keyet kataŋ mâti kasup kataŋ selin belin manzulutemien. Menzim tosiŋ bekeboŋ sambe mka kataŋ mawemetan.

⁷ Kegogapm Zisasiyaŋ mulup an ekŋen pigok diindoye, “In tu omti menzim tosiŋ temaŋ taliwen kapi kasime towepmâlak.” Zeme mulup an ekŋenaŋ menzim tosiŋ temaŋ 7 pi tu omti kasime gak zemâge.

⁸ Omkasime delan zeme pigok diindoye, “In tu butnaŋ menzim isikŋaŋ kasimtimi met an meu damuŋ ke sait.” ⁹⁻¹⁰ Zeme omti mmepme tuyaŋ wain beme an meu damuŋ keyaŋ wain tu ke nim ekti kapi pe desetgatnaŋ mkolip ke ku weyaŋ nâmâtâti mulup nempa ekŋenaŋ Zisasiyaŋ zeme tu penaŋ omti mebien. Kegogapm ekŋenaŋ wain tu zigoset sokbep eyet yaŋaŋ ŋep nâmâtâbien.

Kegok mme an meu damuŋ keyaŋ animbiŋaŋmak bet butewun ke zeme kopme pigok dunduye, “Ningalen set temaŋ kapigok tazin, wain tu dolakŋaŋ penaŋ ke am ŋeŋaŋ indame nimiti tapmeŋgut naman bam bekaŋaŋnik ke maindame nip. Yaŋgut geŋ kileŋ mnak wain pembeŋaŋ pi belak pemane tapme bekaŋaŋnik ŋeŋaŋ indamane niyo. Geŋ set dâsuki mti wain tikŋaŋ kapi aŋgalaŋ pemane tapmawaŋ bam mti kolip.”

¹¹ Zisasiyaŋ mka keyet yaŋbemti menok ke mti Amobotnaŋ main keyet yaŋaŋ am ekŋenmagen mkawaŋ beme nempaŋane nin windenjaŋgat yaŋaŋ ekti nâmkinpewenn.

¹² Keyetnan Zismak mamnotnane ma nempaŋane nin nsakwep Kapaneam mkaen ke tambu

msasa isikŋaŋ bugan topmambenn.

Zisasiyaŋ sesewat mka temanen amnaŋ omkwiti kwiti tapmme indikti indapmâge

(Matiyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Topmanepemann Zuda ningalen Aŋgalalan Kendo elak bududuk beye keyepmti Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman Kendo ke eksâgât mowebenn. ¹⁴ Moti ekme sesewat mka temanŋat tambaŋumen amnaŋ kwaweti Kawawaŋat sâpe sâpe bumbuyet makau ma sipsip ma sasakandanombe mee pi time kwawepme omkwiti kwiti mti mânep sisak dukŋaŋ bemti omaiŋ maiŋ tapmmambien. ¹⁵ Tapmme Zisasiyaŋ indikti ŋeŋaŋ penaŋ zime egaŋ tek timti mendenme katikŋaŋ beme mtati makau ma sipsip mee pi wuwap indawitikti indamâpme kuŋkuzuŋ kwawepmâpme mânewin timtati time mekopme sisakŋin mtati gilik zempeme wenŋe. ¹⁶ Âpme am sasakandenombe mtabien ekŋen indikti memendep mimindamti pigok diindoye, “In sasakandenobeŋin timti toti melit. In Biengalen mka kapi mme ingalen bemkwiti kwiti mkanok ku bek.” ¹⁷ Zisasiyaŋ moti kekok mme nembraŋane nin Kawawaŋgalen zet zapat itnaŋanen meluwaŋ pigok mimiŋaŋ tazin keyet otnâmbenn,

“Gâlen sesewat mkayepm ŋeŋaŋ penaŋ zimetip.”

(Sam 69:9)

¹⁸ Âpme Zuda amobotnaŋ ekŋenaŋ Zisasmagen koti pigok yaŋkwesiwien, “Geŋ kapigok penaŋ tapminikat pe Kawawaŋaŋ winde game egalen

windeen maminik beme geñ menok ñen mmane nin ekti yañañdi ekmâtâsenup?”

¹⁹ Yañkwesime egañ keyegak pigok zeye, “In sesewat mka teman kapi asekyaloñme neñ naman kasup tuk keyet keñan etañ timtusu tusu mti walapma delañ zemâbe.”

²⁰ Zeme ekñenañ Zisasiyet pigok zewien, “Yeñsokñe ekñenañ nup kan 46 bepi sesewat mka teman kapi tawalatne walatne peme delañ zeye. Âpme geñ bukapiyañ kasup tugat keñan etañ walasât zenik?”

²¹ Yañgut Zisasiyañ zet ke wa sesewat mka teman keyet penañ nâmti ku zeye egañ ikñangot sekñangot nâmti zeye. ²² Yañ maneti Zisasiyañ gakiyeyañ gilik zem wapme kan keyet nembañane nin sesewat mka teman asekti walalagat zeye keyet ma Kawawañgalen zet zapat itnañanen muluwañ mimiñañ keyet penañañ ekmagen sokbeme ekti nâmkijpewenn.

²³ Zisasiyañ Zelusalem mka teman Añgalalañ Kendoen mamti menok teman sepemañ igak igak mme am sambe ekñenañ ke ekti Zisasiyet nâmkijpewien. ²⁴ Yañgut Zisasiyañ am sambe ekñen bekapi notnañañ keñinan ñenzinziñañ tage e indik mâtâti ekñen sambe keyet nâme notnañne etañ ku beye. ²⁵ Egañ am ñeniyet yañañ nâsâti am ñen yañkwesime ku dundume nâñge. Egañ ikñañ am keñin baen ekti yañañin eknâmâtâge.

3

Zisasiyañ Nikodimasmak zapat mbun

¹ Palisi an ekñenmagengatnañ an ñen kwitnañ Nikodimas. An beke Zuda am ekñengalen sesewat mka temañgalen an damuñ temañ ñen ek ke.

² An keyañ buzak tambuyet Zisasmagen moti pigok dunduye, “An zikat indanda, nin gâgât yañañdi nânup. Geñ an zikat indanda penañ Kawawañmagengatnan kwatobanan. Âpme geñ menok sepem igak igak maminik keboñ kapi an ñen Kawawañpiñ mamti mulup keboñ keboñ ke ñep ku mnak.”

³ Âpme Zisasiyañ zeye, “Neñ penañ suk-wep pigok zema nâmbak: An ñenañ nempa okak masokbeip keyet katan okak ku sokbewe beme an keyañ Kawawañmak tusumti egalen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan ke ku mebe.”

⁴ Zeme Nikodimasiyañ pigok zeye, “Weneñe, an temañ penañ bekeyañ naman zigoset mamañgat keñan toweti naman nempa okak sokbewe?”

⁵ Zeme Zisasiyañ naman pigok dunduye, “Neñ zet penañ suk-wep pigok zema nâmbak: An ñenañ tuyañ ma Emetak Teñmagengatnañ mama alakñañ ke ku tiwe beme an keyañ Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keñan ñep ku mebe.

⁶ Amgalen mamaen masokbep ekñen amgat sepem. Âpme Emetak Teñañ ammagen mulup mme mama teñ matip ekñen Kawawañgat zapat mambeip. Ekñen ke Emetak Teñgalen am penañ. ⁷ ‘Geñ neñ sokbembe alakñañ sokbembe,’ keyet zema geñ nâmane nukñañ penañ kumbek. ⁸ Tâgâ ek belak kileñ ke kumbume kwisakñañ etañ kume manânup.

Âpme geŋ pe deset yaŋbemti met deeset mamezin e ku manânik. Âpme Emetak Teŋaŋ am ŋenmagen mulup mme mama teŋ matin ekmagen Emetak Teŋaŋ tâgâyaŋ mulup maminok mamin.”

⁹ Zeme Nikodimasiyaŋ nâmti zet dopmaŋ kapigok gilik zem saye, “Pe zigok penaŋ mti alakŋaŋ sokbembeyelen nâmti zet kapi tazenik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyaŋ Nikodimas pigok dunduye, “Geŋ Islael am eknengalen an zikat indanda temaŋaŋ zet kapi zema geŋ kwilekiyet nâmane nukŋaŋ taben? ¹¹ Neŋ penaŋ pigok diŋgoma nâmbak: Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe Kawawaŋaŋ zemâtâtname nâmban keyet zapatnaŋ ma Kawawaŋaŋ ammagen mulupmaŋ kawaŋaŋ sosok mamme egap keyet zapatnaŋ diindoma in sambeyaŋ ningalen zet ke nâme ewe pepesut beme ku manâmkiŋpeip. ¹² Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ msalen sosok masokbemâpme egip kapiyet palen bemzema in ku manâmkiŋpeip. Âpme neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ kululuŋen gwaen masokbemezin keyet palen bemzema in zigok ŋep nâwiek? ¹³ An ŋenaŋ kululuŋen gwaen moti kwitnaŋ kwitnaŋ tazin ke ku ege. Angat Nemaŋaŋ neŋ kululuŋengatnaŋ toban keyepmti kululuŋen gwaen kwitnaŋ kwitnaŋ wein e nâmâtâpma delaŋ zemâzin.

¹⁴ Itnaŋaŋ Moses egaŋ msat tungupman nombe weŋaŋ aenaŋ weyaŋti tep palen kwasim pempti mwat onzempeme tapme ekbien. Sepem kegoŋak Angat Nemaŋaŋ neŋ ke tep palen palak palak masasok neme wema nomti mwat onzemneme tapma ekbep. ¹⁵ Amnaŋ neŋ nikti

nâmkiñnemti mama kanzizit aiikgat kekok mbep.
¹⁶ Kawawañ egañ msalen am sambe ingat gogot penañ mamimindein keyepmti egañ ikañgat Nemunañ kwep penañ ke ketalasimti msalen peme toge. Keyepmti am neñ nâmkiñnewep ekñenañ walelepiñ; mama kanzizit tiwep.
¹⁷ Kawawañ Nemunañ neñ msalen neme toban ke wa am yominañgat dopmañ indandayet nâmti ku neme toban. Neñ am yomengatnan gilik zemti indatitiyet Bipmnañ zemneme toban.

¹⁸ An ñenañ Kawawañgat Nemunañ neñ manâmkiñnein beme yomañgat dopmañ ku tiwe. Âpme an ñenañ Kawawañgat Nemunañ neñ ku manâmkiñnein ek yomañgat dopmañ ilak titiyet damuñ matazin. Elak egañ Kawawañgat Nemunañ neñ nâmkiñnenepiñ mamm keyepmti sepem kekok sokbemsawe.
¹⁹ E yañañ kapigogapmti tosa mgasik kapi tiwe. An ekñenañ busatnañ msalen kapi sokbeme buñam zapatnañ ekñenmagen mepme nâmtiñgut ekñenañ bamkumpemti ekñenañ mama mimi bekanañ mti tambusosogat zapat mambeip. ²⁰ An ñenañ yom mamin beme egañ busatnanen mopma yomm sosok sokbesem zemti busatnañgat makingazin. ²¹ An ñenañ Kawawañgalen zet nâmti mañgawepumti main egañ busatnañgat ku makingazin. Âpme egañ busatnanen mopme busatnañañ mama mimiñañ dolakñañ ke sosok mamkawañbein.”

Zânañ Zisasiyet yañañ zemkawañ beye

²² Ke maneti Zisasiyañ nembanañe nin ndatime Zelusalem mka pemti Zudia msat butnaset ñen

meti mambenn. Ke met ekñenmak mamti ani-mbi tu mazulutindemtemenn. ²³ Âpme Zân egañ kegoğak mka ñen kwitnañ Enon zeme ke Selim msaleset tu sambe penañ matatan ke mamti am tu manzulutindemtan. ²⁴ [Kan keyet Zân ewe mka katikñañ pepepiñ tapme egañ belak mamti mulup ke mamtan.]

²⁵ Zângalen nembrañane Zudayetnañmak Zuda an ñenmak tu zululugat ²⁶ mdândâmti Zângat nembrañane ekñenañ Zânmagen meti pigok dun-duwien, “An zikat indanda, geñ an ñen Zodan tu nembet daeset tapme zikat ndamane ekbenn an keyañ alak am tu tazulutindeme am sambe pi ekmagen etañ ondek mepmâpme delañ zein.”

²⁷ Zeme Zânañ nâmti pigok diindoye, “An ñen Kawawañañ mulup ñen zemdelañ zem sasapiñ mme egañ mulup belak keñañ galak ku mamin. ²⁸ ‘Neñ Kilais yek, neñ belak Kawawañañ an keyet zapatnañ zenzeyet ñeñañ zemneme koti zema nâmbien. Âpme in zet ke eneyet sakwep penañ kandabien.’ ²⁹ An ñeniyet imbi zapat zempepeñañ an keyañ imbi keyet apmañ penañ. Yañ egañ imbiñañ kemak bet butemti keñ oloñen mme notnane ekñenañ zapatnañ nâmti ekmak tusumti ilinsakwep oloñen mamip. Keñ oloñen temañ penañ keboñ ke sokbemnanayelen kan elak alak penañ kapi sokbemnain. ³⁰ Zisasiyet kwizet buñañañañ palakñañ beme kopme nâlenañ naman uluk zemti towebe.

³¹ An ñen msalen kapiyetnañ sokbembenañ egañ kwitnañ kwitnañ msalen kapiyetnañ etañ ekti manzein. Âpme an kululuñen

gwaengatnan tototnañ ek kwitnañ kwitnañ sambe kapiyet Amobotnañan tazin. ³² Egañ kululuñen kwitnañ kwitnañ sambe tazin keyet zapatnañ zemeñgut am ekñenañ nâme dâsuki beme ku nâmkiñpewien. ³³ Âpme an ñenañ zetnañ ke nâm̄ti mamkitik pein beme egañ Kawawañgat yañan an zet penañ penañan zemti main, e nâm̄tâpewep. ³⁴ Kawawañan an zempeme toge an keyañ koti Kawawañgat yañan manzemkawañbein. Keyep̄mti Kawawañgalen Emetak Teñan winde omba penañ same egalen windeen mulup mamin. ³⁵ Bipmañan Nemuñan egomti kwitnañ kwitnañ sambe bepi egañ damuñ mimiyet betnanen bemâge. ³⁶ Âpme an ñenañ Kawawañgat Nemuñan ke manâmkiñpein beme mama kanzizit eweñan msalen kapiyegak yañbemti masokbemsain yañgut am ñenañ Kawawañgat Nemuñan egalen zet ke ku gawepuwe beme mama kanzizit ke ku tiwe. Am keboñ ekñenmagen Kawawañgalen welili eweñanak msalen kapiyegak masokbemindain.”

4

Zisasiyan Samalia imbi ñenmak zapat mbun

¹ Zisasiyet zapatnañ Palisi ekñengat pigok kot zeme nâmbien: Zisasiyan am tu tazulutindein eyañ Zânañ am tu zulutindeye ekñen indasebemindeye. ² (Zisasiyan ikñan am tu ku zulutindeye nembrañane nin etañ am tu zulutindewenn.) ³⁻⁵ Amnañ Zudia msat pemti Galili msalen mesât Samalia msat tuñgupmaset beke tapmetne metne Galili msalen mapatañ zemtemien.

Âpme Zisasiyet zet sambe kegok tazeme nâmti egañ nin nembrañane ndatime Zudia msat pe-mann tapme Galili msalen gilik zemti mesât Samalia msaleset beke tapmetne metne mka nñande nñen kwitnañ Saika zeme ke patañ zewenn. Mka ke Zekowañ nemuñañ Zosep msat saye keyet ganzenan matatan. ⁶ Msat keyegak Zekowañ tu pusak timpeyeyañ maomnimtemien. Âpme Zisasiyañ set teepmañ kotne kotne tinsutnan penañ beme sebetnañ sukrñañ beme tu pusak solonan ke moti totapmañge.

⁷⁻⁸ Ke tot tagom tati nembrañane nin zemndeme mkaen tu meu kwitim tisât mepmann Zisasiyañ igak tu pusagen ke totati ekme Samalia imbi nñenañ tu osâgât menzimañ kwindiñti kot tuyen osât tapmme Zisasiyañ ekti pigok yañkwesiye, “Geñ tu bugan bemti namane nimbi.”

⁹ Kegok yañkwesime imbi keyañ pigok dunduye, “Israël ammak Samalia am nin zapat zenâ zenâ kwep ku mammnup. Yañ geñ eneyet koti tuyet nâgât tatnayañkwesinik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Kawawañañ geñ kwileki nñen taolet gasât tapm ma neñ an tuyet tadiñgoyap nâgât yaññ nânâpiñ keyepmti tapminik âk nâmti ze nayañkwesimane neñ tu zikatnañ kwapeñ matazin keyetnañ gama nimbek.”

¹¹ Zeme Samalia imbi keyañ pigok zeye, “Amobotnañ tu kapi pusak beñañ penañ baen mambemtimkwatnup. Âpme geñ tu oo menzimdi nñen ku tagain ke geñ tu zikatnañmak e deset tazinañ omti nasenik? ¹² Ningat sokñ

Zekop egaŋ tu pusak temaŋ kapi timpeye. Mti ikŋaŋ ma nemuŋane ma sipsip ma makauŋane ekŋenaŋ tu kwep kapi manimzulutemien. Âpme geŋ Zekop ek sebempemti naman tu dolakŋaŋ penaŋ ŋen zikatnaŋmak makozin ke desetgatnaŋ aikndasâgât tazenik?”

¹³ Samalia imbi keyaŋ kegek zeme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “In tu kapi ometnimti ewe tuyet mti mene mene mamekotomnip. ¹⁴ Âpme nâlen tu tazeyap ke am ŋen sama nimbe beme egaŋ tuyet ŋen ewe ku atotoyelen. Neŋ tu sawap ke keŋanen baen tu yeeŋaŋ dolakŋaŋ zikatnaŋmak penaŋ kwati telepgat tati mama aiksama mambe.”

¹⁵ Zeme Samalia imbi keyaŋ pigok dunduye, “Amobotnaŋ, geŋ tu tazenik ke namane nimti tuyet ŋen ewe atotopiŋ mamambap. Mti tuyen pien mene mene mamekolap e alakŋaŋ ŋen ewe ku mekobap.”

¹⁶ Kegen zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Geŋ meti apdimak wati kolit.”

¹⁷ Zeme imbi keyaŋ zeye, “Neŋ apmpin; belak mamayap.”

Zeme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Geŋ, ‘Neŋ apmpin,’ e penaŋ zenik. ¹⁸ Yanŋut geŋ an 5 ekŋenmak mamkwati asekindemkwabanan. Ya alak pi ŋen wapmanik ke gitaŋgat apdi penaŋ yek keyepmti geŋ, ‘Apm yek,’ zet e penaŋ zenik.”

¹⁹ Zeme imbi keyaŋ pigok dunduye, “Amobotnaŋ alagati neŋ gâgât yaŋaŋdi nâyap. Geŋ Kawawaŋmagen golaŋ zenze an ŋen penaŋ.

²⁰ Âpme geŋ nânik, ekŋen yeŋsokŋe ekŋenaŋ

kalan kapiyet duknan motati Kawawanġat mandundum samtemien. Âpme Zuda am ingulak Zelusalem mka teman ke tati Kawawanġat mandundum saip.”

²¹ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Imbi, neġ pigok zema nâmbak, in kan ke penaġ sokbeme kalan kapiyet ma Zelusalem mkaen met ondekti Bien ku dundum sawep. ²² In keyet yaġaġ nânâpiġ; belak ek masesewatsaip. Âpme Israeġ am ningut egat yaġaġ nâmâtâti maminup. Kawawaġaġ Zuda am ningat tuġgupmnangatnaġ an ġen am yomengatnaġ gilik ze ndatitijet peme kokogat zenzeġaġ ²³ kan kelak alak kapi sokbem tazin. Âpme egalen am maġe penaġ ekġenaġ keġinaġ penaġ Emetaġalen set esemteġ penaġ tazin keyet kataġ mamti Bien dundum sawep. Bienaġ am ekġen keboġgat nâme dolakġaġ mambein. ²⁴ Kawawaġ ek an enzililiġaġ mamain keyepmti amnaġ ek sesewatsasâġât mbep beme ekġengalen sesewawalin ke keġinan baenengatnaġ kwapme mama mimiġin esemteġ penaġ kemak tati sesewatsawep.”

²⁵ Zeme imbiyaġ pigok dunduye, “Mesaya ma kwitnaġ ġen Gilik zeleset Kilais makuip eġaġ sokbemti kwitnaġ kwitnaġ sambe keyet yaġaġ zemkawaġ bemndandayet zenzeġaġ e neġ nâyap.”

²⁶ Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “An e sokbembeyet zenzeġaġ elak neġ kapi tati zet tadiġgoyapmak.”

²⁷ Kegok tazeme zemelak nin nembraġane ilak meu kwitim timti koti ekmann Zisasiyan Samalia imbi kemak zapat tapmme ekti nâmtemtem

mbien. Mti imbiyet, “Geŋ pi kwileki tapmnik?” ma Zisasiyet Samalia imbiyet, “Zet kwileki tadundumann?” mee ke idayan kwesisâgât mbenangut nâmann ɲep ku beme belak pemann tage.

²⁸ Âpme imbi piwan tu menzimanj mee piwan peme weme belak windembemti mkaen meti am pigok diindoye, ²⁹ “In kopme neŋ Zuda an ɲen kotazingat met zikat indama egit. An keyan nâlen yomm sambe bepi sosok zemkawan bem namâlep. An ke Kilais sokbembeyet zenzenan wa ke mene?”

³⁰⁻³¹ Zeme nâmti am bee ilinsakwep Zisasmagen kosât ewe selen takopme kan keyet nembanane nin pigok zewenn, “An zikat indanda tu meu bugar niya!”

³² Âpme egaŋ ningat zeye, “Neŋ tu meu sepe-manj ɲen tatnain e in kunâip.”

³³ Kegok zeme nâmti nemba nin nnak pigok zenâmbenn, “Am pe kwiyanj meu mkot same niwanj?”

³⁴ Tazemann ndikti pigok dinndoye, “Neŋ Bienan mulupmanj mimiyet zemneme toban keyepmti egalen mulupmanj mdelan zesap keyan tu meunok penan bein. ³⁵ In pigok manzeip, ‘Meu muluwen ondemann kwati eyonŋa zulak zulak beme meu penan masokbein.’ Yanjut neŋ pigok diindoma nâit, in teŋ zemwati mulup egit muluwen meu penan sokbembe teman ilak alak kapi sokbein. ³⁶ Âpme an ɲenan mulup mti kejanen mapein kemak am nusi mti penananj maakumtin. Egelan ilisakwep muluwit keyet tosananj timti oloŋen temanj mbalup. Sepem kegogak an

nâmkijpepemak ñenan an ñen Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan dunduye. Âpme naman ñenan mukulem mme yomengatnan keñan gilik zemti kululuñen mobotgat zapat bemti main keyepmti an zut keyañ muluwidañgat tosañan ilizuzut timti oloñen ilisakwep mbalup. ³⁷ Âpme nin set kapigok maminup: An ñenan mulupman mti maondein. Âpme an ñenan mukulem mti nusi kayak mti penañan timti time manje kwep mamozin. ³⁸ Âpme neñ in nâlen muluwen meti mulup nembanne indamukulem mti ekñenmak ilinsakwep meu penañ akum time temakwep mobogat nâmti zemindeyapgat melit.”

³⁹ Tazeme Samalia imbi piwan meti animbi sambe ekñen pigok diindoye, “Neñ yom kwitnañ kwitnañ mkwabab piwan egañ zemkawañ bemti namâpme delañ zep.” Zet kekok zeme nâmti am sambeyañ ek nâmkijpewien. ⁴⁰ Keyepmti Samalia am ekñenañ Zisasmagen koti ekñenmak mamayet yañkwesime Zisasiyañ nâme ñep beme nin meti ekñengalen mkaen kasup zuletañ nsakwep mam-benn.

⁴¹ Ke met mamti zet zapatnañ diindome am sambe penañan ewe tusumti Zisasiyet nâmkijpewien. ⁴² Mti imbi Zisas ñeñan met aige ek ke pigok dunduwen, “Nin ñeñan geñ zet zeman nâñnañ pi ilak nin penañ dembusekñanen zetnañ penañ nâmti nâmkijpenup. An kapi penañ Kilais msat sambe am nin pi yomengatnan gilik zemti ndatiwe.”

Zisasiyañ gapmangalen amobotnañ ñengat nembañan ñen zawalen tapme mme alik beye

⁴³ Âpme Zisas nembrañane nin kasup zut pi Samalia am ekñenmak ke maneti naman gilik zemti Galili msalen mebenn. ⁴⁴ Mesât mepmambe Zisasiyañ iññañ pigok zeye, “Golañ zenze an ñen iññañgalen mkaññañ ñotakñanen ke tapme iññañgalen mañge ñeneyañ zetnañ gawepumti egat nâme mobotnañ ku mambein.” ⁴⁵ Âpme Zisasmak nembrañane nin meti Galili msalen patañ zemann Galili msalen animbi ekñenañ oloñen mti ndazemtetime mkaen mobenn. Nin Anğalalañ Kendoyet Zelusalem mka teman baen met mamti ekmann Zisasiyañ menok notnañ mme ekbenn keyepmti Zisas ekti ndazemtetime mobenn.

⁴⁶ Ke nin moti keyetnan mane mane naman Kana mka msalen tu zeme wain beye mka keyegak met patañ zewenn. Âpme Kapaneam mka keyet gapmangalen amobotnañ ñen mañge egat nemuññañ zawat nukñañ penañ mti mawemtan.

⁴⁷ Âpme Zisasmak nin Zudia msalengatnan ewe Galili msalen kopmann zeme nâmti amobotnañ piwan Kana mka msalen meti nembraññañ gakisât penañ tapmme koge keyepmti Zisasi wati mebegat yañkwesim nânge. ⁴⁸ Âpme Zisasiyañ pigok dunduye, “In kapi neñ menok ma kwitnañ kwitnañ zikalinan mamananañ sokbeme ekti zetn nâmkiñpesât maâip.”

⁴⁹ Zeme amobotnañ keyañ pigok zeye, “Amobotnañ Zisas, nemban gakisemmagat kopmane sakwep medi.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Nemundi ilak alik beingat ñepgat gitak met!” Zeme amobot-

nañ keyañ Zisasiyet zetnañ nâmkiñpemti mege. ⁵¹ Selen tapmepme sisiliñ nembrañane ekñenañ ek aiksâgât selen metaikti pigok dunduwien, “Nemundi alik bep.”

⁵² Zeme egañ indayañkwesiye, “Kan zukñan penañ alik bep?”

Zeme ekñenañ zewien, “Sañenen kasup sutnañ teman penañ tapme kan keyet zawatnañ yek bep.” ⁵³ Kegok zeme amobotnañ keyañ yañañ pigok nâmâtâge. Kan keyet penañ Amobotnañ Zisasiyañ zemnemti pigok zep, “Nemundi ilak alik bep.” Ke nâmti mam ip don notnane zemâtâtindame nâmti ilinsakwep Zisasiyet nâmkiñpewien.

⁵⁴ Zisasiyañ Zudia msalengatnan Galili msalen sek zut meti menok ke mme sek zulak beye.

5

Zisasiyañ an ñen Betesda tu lemunan weyañpeye

¹ Ke manepeme Zuda am ekñengalen kendo temañ ñen beme Zisasiyañ Zelusalem mka teman mege. ² Âpme Zelusalem mka temañ keyet keñan tu lemunan temanik ñen sipsip set tokwakwat manzemtemien keyet solonan matatan. Âpme tu lemunañ keyet nembet nembet mka mzalañ 5 walapeme matatan. Ma Zuda ekñengalen zelinaset tu keyet kwitnañ Betesda makumtemien. ³ Âpme mzalañ keyet keñanen am zawatmak ma am zikalin beñañ ma am setnañ wesin ma selin belin wesin bembenañ sambeyañ ke wemti tu titok mme ekti towewegat damuñ matatemien.

⁴ Ke tatnepeme kan notnanġat tu lemunan keyet palen Kawawaġalen enselaġ kululuġengatanġ nġenaġ tot titok mme ekti an kwiyaġ nġenaġ penaġ mapalamti totan eġaġ sakwep sekġaġ dolakġaġ mambemtan. ⁵ Âpme an nġen setnaġ betnaġ wesin yaġ kan teepmaġ nup kan 38 pi notnaġ ekġenaġ windenaġ bemti towepme eġaġ olapme beme belak ke kwesiġ matatan. ⁶ Âpme Zisasiyaġ an ke kan teepmaġ penaġ matatan ke ekti kemberġ penaġ mti yaġkwesiye, “Geġ dolakġaġ bembeyet nânik ma yek?”

⁷ Zeme an wesin keyaġ zeye, “Amobotnaġ, an notn dolakġaġ penaġ kwiyaġ tu titok mme sakwep nambepeme tu keġaġ towebak? Nen towesât ewe wati tiktik takuma an nġenalak sakwep palam tu lemunan toti ilak alik mambein.”

⁸ Zeme Zisasiyaġ pigok dunduye, “Geġ sindi ambepelet timti met.” ⁹ Zeme keyegak an keyaġ wawadak Zisasiyet nânâpiġ belak sinaġ ambepeti mkaġaġ mesât mege kasup keyegak Sabat tagoġgo kan tapmambien. ¹⁰ Keyepmti Zuda amobotnaġ notnaġ ekġenaġ an dolakġaġ beye ke selen aikti egat pigok dunduwien, “Alak Sabat tagoġgo kan sutnan milawadi ambepeti wati kodik ke set dolakġaġ penaġ yek.”

¹¹ Zeme eġaġ pigok diindoye, “An weyaġnep eġaġ pigok dinop, ‘Geġ wati sindi ambepelet timti met.’”

¹² Zeme nâmti an keyet pigok yaġkwesiwien, “An wati sindi ambepelet met diġgop an ke geġ kwitnaġ nâmtadik?”

¹³ Yan kwesime an seknan weyayan an keyan Zisas danan ku namâtâge. E eneyet am sambe penan tabien keyepmti Zisasiyan sakwep am tungpumaset enzilimege.

¹⁴ Yan ke maneti Zisasiyan an ke sesewat mka temanen tapme aikti ankenoo zet pigok dunduye, “Geñ sekdi ilak dolaknan bep. Keyet geñ bekanan nen mbanikmagat eksemti mamambanik. Mineti nan nuknan teman penan nen dukdan mobeyet.”

¹⁵ Zeme an piwan Zisas weyan ekmâtâti met Zuda amobotnan pigok diindoye, “An weyannewan kwitnan Zisas.” ¹⁶ Zisasiyan Sabat tagonngo kan sutnan penan an ke weyanpeye keyepmti Zuda amobotnan eknenan Zisasiyet nâme nep ku beme kan keyet yanbemti Zisas kume gakikiyet zetnan mbien. ¹⁷ Nenzinzi mme Zisasiyan pigok diindoye, “Bienan am tagonngonjepin indamukulem mammin apme nen sepem kegogak mamiyap.”

¹⁸ Apme Zuda an nenan eknenan Zisasiyan an nen Sabat tagonngo kan sutnan weyanpeye keyet ma Kawawangat nâgât Bipm penan nit mulup tagonngonjepin mamilup zeye keyepmti nenin penan zime kume gakikiyet zewien.

Kawawangat Zisas mulup sambe mimiyele winde betnan beye

¹⁹ Apme Zisasiyan zet pigok diindoye, “Nen penan sukwep pigok zema nait: Nen Kawawangat Nemunan nen kenngalak mulup ku mamiap. Nen Bienan mulup mme ekti keyegak mamiap.

²⁰ Apme Bienan Nemunan nen ke manigoin keyet mti mulup mamiap katan egan weyan zikat

name mamiap. Yan mulup mma maegip ke etañ yek. Tenañ penañ ewe zikat name mma in ekti nâmtetem penañ mbep. ²¹ Bienañ am gakikiengatnan mme mawalip. Keyepmti Nemuñañ neñ kegogak an ñen gakikiengatnan mma wasât mbawen ñep mma wabep. ²² Âpme Bienañ ikñañ am mama titiyet ma walelet keyet zelin ku zemdelañ zewe. Mulup ke Bienañ nâgât betnnan etañ beme delañ zeye. ²³ Keyepmti amnañ Bipmnañgat kwizet buñamañ mamwalip sepem kegogak Nemuñañ nâgât kwizet buñamm mwabep. An ñenañ nâgât kwizet buñamm ku mwabe beme egañ Bipm zemneme koban an keyet kwizet buñamañ kegogak ku mwabe.

²⁴ Neñ penañ zema nâit: An ñenañ nâlen zet kapi nâmti An zemneme toban ek nâmkînpewe beme an keyañ walelet ku aikbe. Egañ msalen kapiyegak gakiki ma yom dopmañ titi set e pempti mama kanzizit elak tiyeyañ mamain. ²⁵ Neñ zet penañ pigok diindoma nâit: Kan alak tatnuwen kapiyet keyepmti am mama mimi bekananğalen seleset mâti mamaip ekñañ neñ Kawawañgat Nemuñañ nâlen zet nâmti nâmkînpewep beme naman mama kanzizit aikbep. ²⁶ Bien ek mama keyet ñotekñañ âpme Nemuñañ neñ kegogak mamayet ñotekñañ bembeyet Bienañ nâmneñge. ²⁷ Neñ Angat Nemuñañ keyepmti Kawawañ Bipmnañ amgat zet zemdelañ zenze mulup ke mimiyet zemdelañ zemneñge. ²⁸ In neñ zet zeyap keyet nâme setnañ ku mimiyelenok ku besem. Kan ñen besâpmnen am zaimen am tawep ekñañ kwizetn nâmti wapmâpme delañ zewe.

²⁹ Âpme am mama mimiñin dolakñañ mti mam-bien ekñañañ mama kanzizit titiyet oloñen palen wapmâbep. Âpme am mama mimiñin bekañañ ekñañañ yominañgat dopmañ timti teziñ ñandañ towesât bembesipeñ wapmâbep.

Kawawañañ Nemunañgat yañañ mamsokbein

³⁰ Neñ nanañgat keññañgalak mulup ke ku mamiyap. Bipmnañgalen zet keyet katnañ am mama mimiñinañgat katan zet muluwen indenti dopmañ esemtañak mutumindawap. Ke wa nanañgalen zet yek An zemneme koban egalen zet gawepumti mbap.

³¹ Neñ nanañgat yaññ nenak zema in nâme penañ ku mambein. ³² Nâgât yaññ Bipm Kawawañañ manzemkawañ bemnein keyañ penañ bein. ³³ In Zân an tu zululut an ekmagen yañkwesime egañ zet penañ ñotekñañ ilak ke zemkawañ bemindame nâmbien kemak. ³⁴ Wa Zânañ nâgât yaññ zemkawañ bemindaye ke nâgât kwizet buñamm temañ bembeyet nâmti yek. In nâgât yaññ nâmâtâti neñmagen keñ gilik zenze aikti mama kanzizitgalen set ke mâti mebegat diindoye. ³⁵ Zân an tu zulutindende egañ lam temañnok bemti in mbusatnañ bemindeme sokñañ in kan isikñañ bugan ke ekti belak etañ egowien. ³⁶ Âpme nâgât yaññ bee Bienañ ikñañ manzemkawañbein. Ek ke wan Zân keboñ yek. Ek windenañ sepemañ igak penañ. Egañ neñ mulupm ke mimiyyet zem-neme koban. Mulup ke mima mulup keyañ neñ Kawawañ ikñañgat Nemunañ e sosok mamim-sokbemnein. ³⁷⁻³⁸ Bienañ nâgât yaññ in ilak

zemkawan bemindame nâmnembien. In ekmak dopman ek dopman ek ku mamip ma egañ indik tati zet ikñañ esemteñ penañ diindome ku manâip. Âpme in naman neñ egañ zemneme koti egalen zet manzemkawan beyap mee pi ku manâmkinpemeip. ³⁹ In Kawawañgalen Zet Itnañañen zet kapigok tazin ke mainñti yañañ maomkakalimti nâip. Zet keyet keñañ mama kanzizit aiksenup zematimaliwañ zet keyañ nâgât yaññ manzemâtâtindainen mama kanzizit neñmagen titiyelen. ⁴⁰ Âpme in neñmak tusum mamti mama kanzizit titiyelen e ewe wisalagak mamip.

⁴¹ Âpme wa neñ amnañ sekn mmobotgat am tungupman belak motati ku manzeyap. ⁴² Neñgut ingat yañañin elak nâma delañ zein. In keñinan Kawawañ gogot penañ ku mampeip. ⁴³ Neñ Bienañ ikñañgat munduman zemneme toban keyañgut in neñ ku nâmkinpemeip. Âpme an ñenañ igak nânâñak koti neñ an keboñ keboñ zemeñgut in an ke sakwep manâmkinpeip. ⁴⁴ Mti ilinak notnañañ notnañgat kwizet buñaman mwat notnañañ notnañgat kwizet buñaman mwat mmamti keyet nâme dolakñañ mambein. Keboñ ke ingat kwizet buñamin zigok mwabe? Naman in zigoset nâgât nâmkinpemenewep? ⁴⁵ In nâgât pigok ku nâseip egañ Bipmanmagen meti nin zemndowe neñ egok ñep ku mbap. In Mosesimagen mawetekummaip keyepmti Mosesiyañ Bipmagen zemindowe. ⁴⁶ Egañ zet kuye ke nâgât kuye. Yañ in Mosesiyelen zet penañ nâmkinpewiek ze elak nâgât nâmkinpenewiek.

47 In Mosesiyan zet kuye ke ku nâmkinpewien keyepmti naman neñ zet manzeyap, kapi zigoset nâmkinpewiek?”

6

Zisasiyan an 5000 bepi tu meu indame nimbien (Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Zisasiyan zet kegok zeme delan zeme Galili tundua kwitnañ ñen Taibilias manzemtemien tundua ke somti nembet daeset mebenn. ² Mepmann animbi sambe ekñenañ Zisasiyan animbi zawatmak ma wesin mee pi taweyañindeme ekmambiengapmti keyegak ndamâti mebien. ³ Âpme Zisasmak nin nembet moti ndatimti kalañ dukñan gwaenen moti totapmambenn. ⁴ Kan keyet Zuda am ekñengalen Anğalañ Kendo sokñan beye.

⁵ Âpme Zisasiyan am manğe temañ penañ kwaweti weme indikti egañ Pilip pigok yañkwesiye, “Pilip, am manğe temañ penañ kapi nupmanañ desetgat penañ kwitimti am sambe kapi indamann nseip?” ⁶ (Zisasiyan, “Kwitnañ kwitnañ zigok msap e nâmtati,” Pilipgat belak tetipem ege.)

⁷ Âpme Piliwan wa penañ penañ zep mene zemti pigok zeye, “Nin mânep 200 Kina bukapiyan meu kwitimti am manğe temañ bekapi indamann isiksik bugan munzuti nseip mene.”

⁸ Zeme Zisasiyet nembrañan ñen Endulu Saimon Pitayet datnañ egañ Zisasiyet pigok dunduwe, ⁹ “Zisas, anemba ñenañ nupmanañ 5

ma anğalaŋaŋ zut etaŋ eleŋaŋ weti tapme ekti aikolap. Âpme am sambe kamendepmaŋ bek-aboŋ bekapi bukapi zigok munzutindamann ŋep benak?”

¹⁰ Zeme nâmti Zisasiyaŋ ningat pigok dinndoye, “In am ekŋen zemindeme sutnakwep totalit.” Zeme nin am zemindemann kwan sinaŋ yati gwilelaŋ totabien an 5000. Âpme imbimak nembamak ekŋen ku indamakukunaŋ.

¹¹ Zisasiyaŋ nupmamaŋ ke mti Kawawaŋgat wisikŋ zemti mutumti am tapmebienen indaye. Mti anğala sepem kegogak meselemti am kalaŋti indamepme nimâbien.

¹² Meu nimkiŋgapme temepme Zisasiyaŋ ningat pigok dinndoye, “Nime meu butnaŋ totemelep e belak wemti walesemmagengat akume maŋge kwep molak.” ¹³ Âpme nin nupmamaŋ 5 etaŋ bukapiwan Zisasiyaŋ mme sambe beme nimwianme butnaŋ temege. Pi timti tise 12 kapi wepme gak zeye.

¹⁴ Âpme am ekŋenaŋ Zisasiyaŋ menok ke mme ekti pigok zewien, “Kawawaŋmagen golaŋ zenze an temaŋ msalen pi sokbembeyet zenzeŋaŋ kelak an ikŋaŋ kapimak!” ¹⁵ Zemti Zisas atamti amobotnaŋin onzempesâgât tazenâme egaŋ wak kambu nâmti nâme ŋep kumbeme igak buzak kalaŋan mowege.

*Zisasiyaŋ tundua paleset mege
(Matiyu 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶⁻¹⁷ Msat ilak gasi penaŋ beme nembanaŋe nin nnak tundua ganzenan toti waŋga ŋen mti Kapaneam mka msalen daen mesât nâmti

towebenn. Towepmann msat tambuyeyepmtlak Zisas ke tapme nnak waŋga ñen mti mebenn. ¹⁸ Tapmepmann tâgâ omba penaŋ kumbume tundua mamaŋ omba penaŋ takume ekmambe tapmepmambenn. ¹⁹ Nin waŋgaen moti ilak beŋan daen tu sutnan* kekok tapmepmann Zisasiyaŋ kalaŋangatnan toti nembu paleset ninmagen sokŋanik tapmepme nin ekti, “Wa! we eknup,” zemti kiŋgabenn.

²⁰ Kegok mmann ndikti kwizet kumti zeye, “Neŋ nen takolapgat in ku kiŋgalit.” ²¹ Zemti met patan zeme nin betnamann waŋgaen molak zem tapminepeme waŋgayaŋ ilak msat mesât nâmti mebiennen ke met sakwep metage.

Am ekŋenaŋ Zisasiyet timabien

²² Animbi sambe ekŋenaŋ tundua nembet daen tatnepeme msat msame zewien, “Saŋen tambuyet waŋga kwewetaŋ tapme ekmenn elak Zisasiŋ nembraŋenaŋ etaŋ moti mepme indikmen.” ²³ Kegok zemti tatnepeme waŋga notnan Taibilias mkaesetgatnan Amobotnaŋ Zisasiyaŋ Bipmaŋgat wisikŋ zeme tu meu sambe sokbeme amnaŋ nimwianbien keeset kot patan zemâbien. ²⁴ Âpme am ekŋenaŋ Zisas ma nin ndatimati naman waŋga keyet moti Kapaneam mka msalen meti tokwat ndatimabien.

²⁵ Timat meti met ndaaikti Zisasiyet zewien, “An zikat indanda, geŋ zukŋan tu nembet daen-gatnan kopmanan?”

²⁶ Yaŋkwesime zet kapigok diindoye, “Neŋ zet penaŋ sukwep zema nâit: Neŋ menok

---

* **6:19:** mael tuk ma zulak zulak

windenarben inmagen mamiyap keyet nâmkinpemnemti ku kolo yek. In meu sambe penar aikindama nimti ekmien keyepmti nâgât tatokwatnatimalip. ²⁷ In kwitnar kwitnar walebe keyet mulupmar ku mbep. Mama katiknar keyelen meu keyet mulupmar weyar mbep. Mama katiknar galen meu ke Angat Nemunar nar indandayet Kawawar nar inkar nâmneme nar beme zemdalar zemnege.”

²⁸ Zeme zet dopmar pigok gilik zemti sawien, “Nin mulup pe zibar ke mmann Kawawar nar ningat nâme dolaknar bewe.”

²⁹ Yar kwesime pigok diindoye, “An Kawawar nar zempeme koge ke nâmkinpewep keyar muluwin noteknar penar bein.”

³⁰ Zeme eknar zet pigok dunduwien, “Ge nar pe menok zibar penar mmane ekti nâmkinpemgewanup? Ma ge nar pe mulup zibar penar mbanigar tazenik? ³¹ Nin yensokne eknar msat tungupmar meu pinar mamti meunin kululungatnar topme nimti mambien. Keyet Kawawar galen Zet Itnar nen pigok meluwar mamar nar, ‘Kawawar nar meu kululungatnar aikindame manimtemien.’ ”

³² Âpme Zisasiyar pigok diindoye, “Nar zet penar diindoma nar: Moses egar meu kululungatnar penar ke ku indaye. Mosesiyar Bien Kawawar nar dundume Bienar kululungatnar meu ke belak sekjar nar bandim mimiyet maindamkwatan. Âpme alak meu penar ke Kawawar nar inkar am indapmukulem penar mimiyet nar nâmti kululungatnar peme toti alak

ingat tunġuwinan kapi tazin. ³³ Meu kululuġengatnaġ totti am mama maaikindain ke Kawawaġmagen meu penaġ elak kapi tazin.”

³⁴ Zeme ekġenaġ zewien, “Amobotnaġ, ġeġ meu zenik ke nin manndamambanik.”

³⁵ Zeme dopmaġ pigok diindoye, “Mamayelen meu elak neġ kapimak. Am ġenaġ neġmagen wetekumti mambe beme eġaġ meuyet ku mbe. Ma am ġenaġ neġ nâmkijpemnewe beme eġaġ kegogak tuyet ku atowe. ³⁶ Neġ pigok diindoma nâit: in neġ zikalinaġ ke niktinġut ewe ku manâmkijpemneip. ³⁷ Bienaġ am nâmindeme neġmagen makolip ekġen ke neġ ġep ku zemindema mebep. ³⁸ Neġ kululuġen gwaengatnan toban e wa msalen kapi nanaġgat nânânnaġgat etaġ mamayet ku toban. An zemneme toban egalen zet gawepumti keyet kataġ mamayet toban. ³⁹ Bienaġ am nâmdelaġ zemti nâlen belen bemindeye. Ekġen ke maneti walelet aikbiekmaġengapm neġ indikdamuġ dolakġaġ mti maneti bam kobawen ekġen ke ilindiġ gakikiengatnan mamaen mkwatindewap. An zemneme toban egalen nânâ ilak zeya kegok. ⁴⁰ Am neġ nikmâtâti manâmkijpemneip ekġen bam gakikiengatnan mwat indema mama kanzizit keyet toġaġ bewep. Biengalen nânâġaġ kegok penaġ tazin.”

⁴¹ Zisasiġaġ “Neġ meu kululuġengatnaġ” zeye keyepmti Zuda am ekġenaġ nâme bekanġaġ beme zet mmot mtot sambe penaġ mbien.

⁴² Mti pigok zewien, “Zisas pi mamaġ bipmaġ Zosep ma Malia e nâmidenup. Âpme naman

egan zigoset neŋ kululuŋengatnan kwatoban pi tazein?”

⁴³ Zemti ilinak zet ŋunuŋ ŋunuŋ tapmmepme Zisasiyaŋ indikti pigok diindoye, “In zet ŋunuŋ ŋunuŋ peme talak. ⁴⁴ Nâip, an ŋenaŋ ikŋaŋgat keŋaŋgalak neŋmagen kokot ke ŋep ku tazin. Bienaŋ an ke nâmpemeŋgut ŋep neŋmagen kokogalen. Âpme neŋ an neŋmagen kobe ke maneti bam kokot kananen koti gakikiengatnan mwat pewap. ⁴⁵ Golaŋ zenze an egaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok meluwaŋ mbien,

‘Kawawaŋaŋ ikŋaŋ am sambe ikŋaŋgat yaŋaŋ zemkawaŋ bemindawe.’ *(Aizaya 54:13)*

Keyepmti an ŋenaŋ Biengalen zet ke nâmti keyet kataŋ mambe egaŋ neŋmagen kobe. ⁴⁶ An ŋeŋaŋ Bien sepemaŋ bugan ku ege yek penaŋ. Neŋ Kawawaŋmagengatnan toban neŋ etaŋ gulak nâmpeyap. ⁴⁷ Neŋ zet penaŋ pigok diindoma nâit: An ŋenaŋ neŋ nâmkŋipemnewe beme egaŋ mama kanzizit tiwe. ⁴⁸ Mamayelen meu e neŋ. ⁴⁹ Yeŋsokŋine ekŋenaŋ msat tungupman mamti meuŋin meu kululuŋengatnaŋ manimtemien yaŋgut gakimâpme delaŋ zeye.

⁵⁰ Âpme meu kululuŋengatnan kwatoge ke an ŋenaŋ nimbe beme egaŋ ŋep ku gakiwe. ⁵¹ Mama keyelen meu kululuŋengatnan toge elak nen kapi. Keyepmti an ŋenaŋ meu kululuŋengatnan tototonaŋ ke nimbe beme ek mama kanzizit mameti mambe. Sesumban keyaŋ meunok bein ke msat sambe am indama nime keyaŋ mama kanzizit aikindaweyet indawap.”

⁵² Âpme Zuda am ekŋenaŋ ke nâmti ili-

nak nenzinziñ mti zewien, “An kapiyañ zigoset ikñañgat sesumbanañ munzut ndame nin niniyet tazein?”

⁵³ Tazenâme Zisasiyañ indikti pigok diindoye, “Neñ penañ sukwep penañ pigok zema nâit: In nâgât sesumbann ma sipm ke ku nimbep beme in mama kanzizit ku tiwep. ⁵⁴ An nenañ nâlen sip sesumbann nimbe beme egañ mama kanzizitgat zapat bemti mame neñ kobawen ek gakikiengattan mima wabe. ⁵⁵ Nâlen sip sesumbann ke tu meu nembon penañ ⁵⁶ keyepmti an nenañ nâgât sipm sesumbann ke nimbe beme egañ neñmak tusuwe. Âpme neñ ekmak tususu dolakñañ mti mambalup. ⁵⁷ Bien Kawawañ ek mama toñañ egañ ikñañ zemneme toban. Neñ ekmak mamayap keyepmti neñ mama kanzizit timtalap. Kegogapm an nenañ neñ natnimbe beme egañ nâgât pembedañnañgat mti mama kanzizit timti mamambe. ⁵⁸ Meu kululuñengattan toge wa e yeñsokñineyañ msat tuñgupman mamti meu manimtemien sepem kebon yek. Ekñenañ meu ke timti manimkwatemienañgut gakim mâbien. Âpme an nenañ nâlen meu zeyap kapi nimbe beme egañ gakikipiñ kwesiñ kwesiñ mameti mambe.”

⁵⁹ Zisasiyañ Kapaneam sesewat mkaen am Zet Zapat Dolakñañ tazemzikat indametneti ikñañgat zet zapatnañ kapi zeye.

Am notnañ Zisasiyet nâme wisat beme bankumpemti mebien

⁶⁰ Am notnañ ek mâti mamtemien ekñenañ zetnañ ke nâmti pigok zewien, “Zet kapi pe zeme

nâmann keññ penañ ku bein. Zet keboñ ke an kwiyañ ñep apumti zenak?”

⁶¹ Zemti wisat zet mme Zisasiyañ keñinan baen indikmâtâti pigok diindoye, “In zet zeya keyet nâme keñin penañ ku beme wisat mnemti mesât tatnâip! ⁶² Âpme in tati ekme Angat Nemunañ neñ gilik zemti naman munduman maneti tobanen keyegak mowepma in ke ekti pe zigok nâmbep? ⁶³ Nin mambipmma-gen masokbenup ke ekñenañ mama msat palen kapi mamayelen mme masokbenup keyaŋgulak Kawawaŋgalen Emetak Teñañ mama alakñañ titiyelen keñnan mam mme sokbein. Keyepmti neñ zet zeya ke Kawawaŋgalen zet in mama indandayelen ke diindoya. Âpme an ñenañ zet ke nâmkinpewe beme egañ Emetak Teñañ mama kanzizit ke same mamambe. ⁶⁴ Âpme inmagen am notnañañ zet keyet nâme penañepiñ beme ku nâmkinpeyo.” (Zisasiyañ am zet zapañañ dolakñañ kapi bamkumpewep ma maneti bam an zemkuwe e mee eweñañak indikmâtâpme mamtemien keyepmti egañ zet kekok diindoye.) ⁶⁵ Mti zet butñañ ñen pigok tusum zeye, “Neñ kegapmti eweñañ pigok diindoya an ñen Bi-enañ keñañ mim elen beñ bembepiñ mme egañ igak nânâñak nâlen ñep ku kobe.”

⁶⁶ Zeme kan keyet am notnañ ekñen Zisas mâti mamamtemien ekñenañ ewe mâti mamayet wisat mti bamkumpemti mepmâbien.

⁶⁷ Âpme Zisasiyañ nembrañane 12 nin pigok ndayañkyesiye, “In am notnañañ tapmelip kekok nemti mesât tatnâip?”

⁶⁸ Zeme Saimon Pitayaŋ pigok zeye, “Amobotnaŋŋ, nin geŋ gemti naman kwimagen mebanup? Mama katikŋaŋ titiyelen zetnaŋ geŋ etaŋ manzemâtâtndamane nânup.
⁶⁹ Nin geŋmak mamti pigok manânup geŋ Kawawaŋgat Nemuŋaŋ teŋ penaŋ e nâmgemti manâmkinpempenuŋ.”

⁷⁰ Zeme Zisasiyaŋ nin pigok dinndoye, “Neŋ nempa in 12 kapi indatimamayap yaŋgut ingat tuŋguwinaŋgatnaŋ ŋen Sadaŋmak mamain.”

⁷¹ Egaŋ Zudas Saimongaŋ nemuŋaŋ Iskaliot mkaengatnaŋ keyet nâmti zeye. Zudas ke nempa 12 ninmagengatnaŋ an ŋen ilak ke. Yaŋ maneti an keyaŋ Zisas zemkuwe.

7

Zisasiyet meniŋane ekŋenaŋ ku nâmkinpewien

¹ Zelusalem mka teman Zuda amobotnaŋ mambien ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyet zeme nâme Zisasiyaŋ ilinaŋgalen msalen Zudia ke mebepiŋ Galili msalen mka isisikŋaŋ sambe tokwati mulup mamtan. ² Âpme Zuda am ekŋengalen mka mzalaŋ isikŋaŋ walati Mzalaŋ Kendo keyet weweyelen ilak sokŋan beye. ³ Âpme Zisas ikŋaŋgat meniŋane ekŋenaŋ koti pigok dunduwien, “Geŋ Galili msalen pien mamti menok sepem igak igak maminik kegogak Zudia msadan gwaen meti mmane amdine ekŋenaŋ gikbep. ⁴ An ŋenaŋ kwizet buŋamaŋ temaŋ tisât nâmti mulup enzilimti ku mamin. Geŋ mulup kegok msât yaŋbewanaŋgat sosok sokbemti mulup mmane am msat sambe

ekņenanġ gikmâtâbep.”⁵ Meniņane ekņenanġ Zisas nâmkinpepepiņ mtopemti zet kekok zewien.

⁶ Zeme Zisasiyanġ pigok diindoye, “In Zelusalem mka teman moti mulup e ma e msâti kileņ belak mamolip. Âpme neņgulak ke mobotgalen kan ewe ku beingapmti talap. ⁷ Am ekņenanġ in belak ekņengat kandaņinan zet nânâņ mame zigogat ekņenanġ kasa mimindawep? Neņgulak ekņengat myuņguņguņin zemkawanġ bemindama keyepmti neņ kasa kasa mamimnaip. ⁸ In Kendoyet neņgat ilinak Zelusalem mka teman mowelit. Âpme neņ ke mobogalen kan ewe ku beingapmti sakwep ku mosap.”⁹ Kekok zemti Galili mkaenak tage.

Zisasiyanġ Mzalaņ Kendoyet Zelusalem mkaen mege

¹⁰ Tapme ekņenanġ pemti mepme egaņ igak bam meti am keņan buzak buzak tatokwapmaņge.

¹¹ Âpme Kendo beme Zuda amobotnaņ ekņenanġ am indayaņkwesimti zewien, “Zisas ek de tazin zenâit?”

¹² Indayaņkwesime am sambe ekņenanġ egat zapatnaņ omba mezem kozem mme palakņaņ beye. Mme am notnaņaņ zewien, “An ke an dolakņaņ.”

Âpme notnaņaņ naman pigok zewien, “Yek, an ke am keņin mme mayuņgumtemezin.”¹³ Amnaņ Zuda amobotnaņ ekņengat kiņgati zet sosok sosok ku zewien.

¹⁴ Âpme Kendo tapmetnepeme sutnateman be-meņgut Zisasiyanġ sesewat mka temanen moti am Kawawaņgalen Zet Itnaņaņ zemzikat indame

¹⁵ Zuda amobotnaņ ekņenanġ nâmtemtem temanġ

mti zewien, “An kapi ningalen zii zet zikat indanda anne ekñengat kandañinan ku manğeyañ egañ zigok mti Kawawañgalen Zet Itnañgalen yañañ kapi dolakñañ penañ tazemâtâzin?”

¹⁶ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ Kawawañgalen Zet Itnañañ diindoyap kapi wan nanañgat keñnnañgalak yek. An zemneme koban ekmagengatnañ timti tazeyap. ¹⁷ Âpme an ñenañ zet kapi Kawawañmagengatnañ ma nenmagengatnañ nâsât mbem beme egañ eleñ beleñ bemti Kawawañgalen zet ke gawepumti neñmagengatnañ ke ñep nâmâtâbe. ¹⁸ An ñenañ ikñañgat etañ nâmti mulup mbe beme egañ belak ikñañgat kwizet buñamañ etañ mwabe. Mme neñ An zemneme toban egat kwizet buñamañ mwasât toban wa neñ zet ke dâsuki ku manzeyap. Zet penañ penañak zemti kwizet buñamañ mamwapeyap. ¹⁹ Mosesiyañ zii zet mtotindaye ke inmagengatnañ an ñenañ ke ñeselak penañ gawepume delañ penañ ku manzein. Âpme in naman neñ zii zet ku manğawepuyap zemnome gakikiyet pi manzeip?”

²⁰ Zeme am sambeyañ pigok zewien, “Geñ kwiyañ gosât manzein? Geñ penañ keñdanen we bekanañañ totapme zet kileñ kileñ tazenik.”

²¹ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ Sabat tagoñgo kanen menok temañ kwep mma ekbien keyepmti in nikti nâmtemtem omba penañ mamimneip. ²² Neñ pigok diindoma nâit, Mosesiyañ in nemuñine sekñin butnañ antim indendeyet zemindeme mamip yañgut ke Mosesiyañ ikñañ set ke ku yañbeye; ingat

yeŋsokŋine ekŋenaŋ yaŋbewien. Yaŋ mulup ke mamkwatne kwatnelak alak pilak namba sokbembenjin mâti Sabat tagoŋgo kanen eyo mamip. ²³ In Mosesiyelen zii zet ke gawepumti Sabat tagoŋgo kanen eyo nemuŋine sekŋin butnaŋ maantip. Âpme neŋ an wesin ŋen Sabat tagoŋgo kanen sekŋaŋ mma dolakŋaŋ penaŋ beye keyet naman kwilekiyet nâgât ŋenzinziŋ mbien? ²⁴ In zet nâmâtâtâpiŋ belak kileŋ ku manzemambep. In weyaŋ nâgât yaŋŋ nâmâtâtâlit. Neŋ Kawawaŋgalen nânân dolakŋaset kwitnaŋ kwitnaŋ penaŋak manzemti mamiap.”

Zisas ek penaŋ Kilais Kawawaŋmagengatnaŋ toge zemti zem usulabien

²⁵ Âpme Zelusalem mka mtoŋ notnaŋ ekŋenaŋ pigok zewien, “An damuŋ ekŋenaŋ an kusât manzeiwan an ikŋaŋ kapi manze egit. ²⁶ Egaŋ zet sosok penaŋ am sutnan penaŋ kapi tazeme amobotnaŋne ekŋenaŋ ekti eneyet ku zemkulumpeip? Ekŋenaŋ ek ilak Kilais e sosok ekti keyepmti belak nâmpeme tati tazein mene? ²⁷ Nin an kapiyelen mkaŋaŋ ŋotekŋaŋ ŋep nânup. Âpme Kilais kobe ek nin yaŋaŋaŋ ma mkaŋaŋ mee ŋep ku nâmpewanup.”

²⁸ Zisasiyaŋ Zelusalem sesewat mka teman ke tati am ikŋaŋgat yaŋaŋ diindomambe nâme kegok zeme nâmti bim ŋandenŋaŋ mwati pigok diindoye, “In nâgât yaŋŋ penaŋ zigoset koban ke ku nâmâtâtâlip. Neŋ nenak keŋŋ naŋgalak ku toban. An zet penaŋ penaŋak manzein An keyaŋ zemneme toban nâip. Âpme in An ek ku

nâmâtâpeip. ²⁹ Neŋ ikŋaŋmak manepema zem-neme toban keyepmti neŋ egat nâmâtâpeyap.”

³⁰ Kegok zeme ŋeŋin zime wati mka katiŋan met pesât nâmbien yaŋgut Kawawaŋaŋ egat kanaŋ beye e ewe ku koge keyepmti atatayet belin nukŋaŋ beme peme tage. ³¹ Âpme am notnaŋ sambe tabien ekŋenaŋ Zisas nâmkiŋpemti pigok zewien, “Kilais egaŋ koti menok sepem igak penaŋ mbe zenzeŋaŋ elak an kapiyaŋ set kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bee mme delaŋ tazein.”

Zisasiyaŋ Bipmaŋgalen gilik zemti mosât zeme ekŋenaŋ kadatbien

³² Am ekŋenaŋ zet kusun kasak tapmme Palisi ekŋenaŋ nâmti met sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋenmak zenâmti sesewat mka temaŋgalen antipdakutun zemindeme Zisas wati met mka katikŋan pesât mebien. ³³ Âpme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “Neŋ kan isikŋaŋ bugan kapi inmak maneti bam gilik zemti naman An zemneme koban ekmagen mowebap. ³⁴ Âpme in neŋ natimabep yaŋgut ŋep ku naikbep. Neŋ met mambawen ke in ku kobep.”

³⁵ Kegok zeme Zuda amobotnaŋ ekŋenaŋ pigok zemti ilinak zenâ zenâ mbien, “An kapi pe deset buzak penaŋ mepme nin timabanupgat tazein? Ma ek pe Glik msalen Zuda am notnane ekŋenmagen met enzilim mamti ikŋaŋgat yaŋaŋ dâsuki ke Glik am diindosâgât mene nâmti pigok tazein? ³⁶ ‘In natimati ŋep ku naikbep ma mebap ke in ku kobep,’ zet keboŋ ke yaŋaŋ penaŋ zigogat nâmti tazein?”

Zisasiyan Emetak Tenġat yañañ zeye

³⁷ Zuda am ekñañañ Mzalañ Kendo ilak tat delañ zesât mme sâpe sâpe bumbu an ekñañañ mawañ kokogat dundusât towepme Zisasiyan tunġuwinan watati zet memendepmañmak pigok zeye, “Am ñen tuyet maatoïn beme egañ nen-magen koti tu nimbe. ³⁸ Kawawañgalen Zet Itnañañen tu ke Emetak Tenġat nâmti zet zemak zemak mimiñañ keyet yañañ kapigok, ‘An ñenañ neñ nâmkijpewnewe beme egat keñañen tu am mama maaikindain keyañ an keyet keñañen zikatnañmaknok kwati kwesiñ mat-apmambe.’” ³⁹ Zet kekok tazin keyepmti am Zisas nâmkijpewien ekñengat Zisasiyan pigok zetik mimindaye, “In kapi tapme neñ kululuñen mundum elimiakñañmak keyet keñañ gilik zem moti Emetak Teñ zempema inmak totmambe.”

⁴⁰ Am ekñañañ zet ke nâmti ilinak Zisasiyet pigok zembien, “An kapi penañ golañ zenze an nin egat kokogat damuñ matatnuwen ilak kapi.”

⁴¹ Âpme am notnañañ pigok zewien, “An kapi penañ Kilais Kawawañañ ikañañ ombempeme kokogat zeye.”

Zeme am notnañañ zewien, “Kilais ek Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzeñañ?

⁴² Kawawañgalen Zet Itnañañen zet pigok zenzeñañ,

‘Kilais ek amobotnañ Dewitgat sokñañ keyepmti egañ Dewitgalen mka ñotakñañ Beteleem sokbembeyet zenzeñañ.’” *(Maika 5:2)*

⁴³ Am ekñañañ Zisasiyet zet kekok zemti ilinak kalañbien. ⁴⁴ Mti am notnañ ekñañañ Zisas atamti

met mka katiknan pesât mbienangut belak peme tage.

Zuda an nênan eknenan Zisas ku nâmkinpewien

⁴⁵ Âpme sesewat mka temanhalen antipdaktum zemindeme mebien eknenan naman belak etan gilik zemti Palisi ma sâpe sâpe bumbu ekngalen an nênan eknenmagen mepme indikti eknenan pigok indayankwesiwien, “In zigogat Zisas wawapin belak pi kolip?”

⁴⁶ Indayankwesime eknenan zewien, “Egan zet manzein kegok ke an nênan zet kebon penan nen nep ku zenzeyelen keyepmti nâmtemtem mti ku atan kotnup.”

⁴⁷ Zeme Palisi eknenan pigok diindowien, “In egan kenin kegogak myungup mene wa kapi?”

⁴⁸ In ekme sâpe sâpe bumbu ekngalen an nênan ma Palisi an ninmagangatnan notnan eknenan egat zetnan nen nâmkinpeme ekbien? ⁴⁹ Am ek mâti tapmaip eknen ke Mosesiyelen zii zet kapi ku weyan manâmâtâlîp keyepmti am eknen ke maneti bamgat Kawawanan indawalebe.”

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme Palisi an ekngat tungupwinangatnan an nen kwitnan Nikodimas. An keyan itnanan tambuyet moti Zisasmak zapat mbun. Ek keyan notnane ekngat pigok zeye, “In nin an nen yomanmak ma yek keyet yananan nânâpin belak etan gakikiyet zetnan zemdelan zenzeyet zetnan nen zii zelen meluwan miminan nen ku tazin.”

⁵² Zeme notnane sambe eknenan pigok dunduwien, “Geņmak ek msalit Galili kwepgapmti m angalan pempti tazenik? Geņ Kawawanhalen

zet meluwan itnanan miminan ke weyan mainti keyet nânâ mulup omba mbegen An Kawawanan ombempeye ke sokbembeyet zenzenan ke Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzenan ekbek.”
⁵³ [Mti ondedagen zet mmot mtot mti belak kalanti eknenan mkaninan mekopme Zisasiyan Olip Kalaan mowege.

8

Imbi set kileŋ mamaŋan ŋen wati Zisasmagen mebien

¹⁻² Zisasiyan Olip Kalaan ke mopmanepeme msame toti sesewat mka temanen mowepme am sambe penanan ek ekti ekmagen met pende pende tapmme egan ke totati Kawawangalen zet zapat dolakanan tadiindome ³ kan keyet Palisi ma an zii zet zikat indanda an eknenan imbi ŋen set kileŋ mame ekti wati met am tunguwinan onzempemti Zisasiyet zewien, ⁴ “An zikat indanda, imbi kapi apman pemti met set kileŋ manepeme ekti wati gâlen kotnup. ⁵⁻⁶ Imbi eknen kabon kapi nin nanzaŋ timti indomann gakikiyet Mosesiyan zii zelen zemâtâtndaye.” Eknenan, “Nin yan kwesimann Zisasiyan zet zigok ŋen zeme ekti wati zelen met pesenup,” zemti pigok yan kwesiwien, “Amobotnan imbi kapi zigok msasenup ze zemanê nâne?”

Zeme Zisasiyan kusum tati betnan yuyan msalen baen meluwan takumange. ⁷ Âpme eknenan yan kwesim giŋgiŋ penan mme egan nâmtage tageyan yek bemen gut ten zem wat indikti pigok diindoye, “Inmagengatnan an

nen yomepiŋ kwetetepman penan main egaŋ yaŋbemti imbi kapi nanzaŋan kukŋaŋgat kumeŋgut in sambeyaŋ kummeti kume gakisem.”⁸ Zemindamti egaŋ ewe kusum toti msalen baen betnaŋ yuyaŋ meluwaŋ takumaŋge.

⁹ Âpme ekŋenaŋ ilinak pe an kwiyaŋ yaŋbem kume ekti kusenup zemti meek koek mbienan yek beme an penan penan ŋenaŋ yaŋbemti pak-pak kwep kwep toti kwawet mme eyetnan am notnaŋ ekŋenaŋ tapmetne metne peme delan zemâge. Âpme imbi kemak Zisasmak ilidak etaŋ tabun. ¹⁰ Âpme Zisasiyaŋ teŋ zem wati ekme imbi piwan igak tapme ekti zeye, “Am gosâgât kot tapmmo ekŋen pi wan de melo? An ŋenaŋ tati geŋ ku gonak?”

¹¹ Zeme imbiyaŋ pigok zeye, “Amobotnaŋ, am pi kunzuŋ mepme delan zep.”

Âpme Zisasiyaŋ zeye, “Neŋ kegogak yomdaŋgat dopman ŋen ku zemgoŋgoyelen. Geŋ mepmamti set kileŋ mama manik ke pemane tabe.”]

Zisasiyaŋ ikŋaŋgat yaŋaŋ zemkawaŋ bemin-daye

¹² Âpme kan ŋengat Zisasiyaŋ sesewat mka temaŋ keŋan tati am zet ŋen pigok diindoye, “Neŋ msat sambe bekapiyelen taŋam keyepmti am ŋenaŋ neŋ napmâti mamambe beme egaŋ tambusosok keŋan ku mambe. Ek nâlen busatnaŋan mbusatnaŋ bempeme egaŋ ekmâtâti mama dolakŋaŋ mambe.”

13 Kegok zeme Palisi ekñenañ pigok dunduwien, “Pi gitiyegak yañañdi dinndonik kapi nâmann penañ ku bein.”

14 Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ nanañgat yaññ zeyap kapi penañepiñ ku bein. Neñ deyetnañ koban ma maneti naman deeset mebap e nâmâtâtati tazeyap. Âpme in ke ku nâmti belak kilenñ tazeip. 15 In neñ zet zeya keyepmti ilinañgalen nânâñinañ ma mama mimiñjin mamimkwalip ke nâmti keyet katañ zet muluwen neip. Âpme neñ am zet muluwen nenak ku pepeyelen. 16 Neñ kwileki ñeniyet am ñengat zetnañ zemdelañ zesâti esemtenñ penañ zemdelañ zempewak. Neñ am zet muluwen indendeyet mulup e nenak etañ ku mamiyap. Bien zemneme koban egañ napmukulem mnemenğut nilisakwep ñep mimiyele. 17 Ilinañgalen zii zelinan zetgat yañañ kapigok tazin,

‘An zulañ an ñeniyet yañañ kok kok main zemalu amnañ nâme penañ mambein.’ *(Zii Zet 17:6; 19:15)*

18 Âpme neñmak Bipm zemneme toban nit nilisakwep nâgât yaññ bandim mti manzemkawañbein keyepmti neñ nanañgat zema zetn penañ mambein.”

19 Zet kegok diindome ekñenañ pigok yañkwesiwien, “Bipdi pe deset tapme tazenik?”

Zeme pigok diindoye, “In nâgât yaññ ku maekmâtâlíp keyepmti Bipm kegogak ku manâmâtâpeip. In nâgât nâmâtâbiek ze Bipm kegogak nâmâtâpewiek.”

²⁰ Zisasiyan Kawawaŋgat tewalaŋ mânep beme bongis matatan mka keŋaŋ keyet keŋan tati am zet zapat dolakŋaŋ tadiindometneti zet kapi zeye. Keyepmti am ekŋenaŋ ek wati mka katikŋan met pesât nâmbienanŋut Kawawaŋaŋ egat kanaŋ beye e ewe ku beye keyepmti atatayet belin nukŋaŋ beye.

In neŋ Bienmagatnaŋ koban ke in ku nâip

²¹ Mti Zisasiyan ewe pigok tusumti diindoye, “Neŋ indemti mepma in natimapme yek beme bekananŋin msekpeŋ gakiwembep. Neŋ meti mambap ke in ŋep ku kobep.”

²² Kegok zeme Zuda am ekŋenaŋ zewien, “‘Neŋ mebap ke in ku kobep,’ kegok ke yaŋaŋ kwilekiyet nâmti tazein? Ikŋaŋ sekŋaŋ waleti gakisâgât mene nâmtazein?”

²³ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “In msat kapiyelen am. Âpme neŋ kululuŋen gwaengatnaŋ wan neŋ msat kapiyetnaŋ yek. ²⁴ Keyepmti neŋ eweŋanak pigok diindoya in yomin melesin maneti gakiwep. In neŋ Kilais mayap ke ku nâmkijpemnewep beme in maneti yomin sekpeŋ gakiwembep.”

²⁵ Zeme nâmti pigok yaŋkwesiwien, “Âpme geŋ kwi? Ze zemanê nâne.”

Zisasiyan pigok diindoye, “Neŋ ilak yaŋŋ zemkawaŋ bemindama nâmâlo kemak. ²⁶ Neŋ ingalen nukŋaŋ sambe weme ekti ŋep zemindondoyelen yaŋŋut belak ekpemtî mamayap. An zemneme toban egaŋ keyet zet esemteŋ zemti dopmaŋ mutumindawe. Âpme neŋ belak zetnaŋ zeme eknâm mban ke etaŋ msalen kapi mamti

am sambe kapiyet sosok manzemkawan bemin-dayap.”

²⁷ Zisasiyan Bipmanġat zapatnaġ keġok diindome amobotnaġ ekġenaġ ku weyaġ nâmâtâbien. ²⁸ Keyepmti Zisasiyan tusumti ewe pigok diindoye, “In Angat Nemunaġ neġ tewen nâmti mwat onzemnemtingut neġ Kilais keyet yaġaġ weyaġ ekmâtâbep. Neġ wa mulup mamiyap kapi nanaġat windeyet mamiyap yek. Bienaġ zet zemâtâtneġge keyet katanġ zet am manzemâtâtindayap. ²⁹ An zemneme toban ek neġmak mamain. Âpme neġ mulup sambe zemti mma eġaġ manigoin keyepmti eġaġ ku manemezin.”

³⁰ Zet keġok zeme am sambeyaġ zetnaġ ke nâme penaġ beme nâmkiġpewien.

An ŋenaġ bekanāġ mbe beme keyet kandaġan meti mambe

³¹ Âpme Zuda am Zisas nâmkiġpewien ekġen keyet pigok diindoye, “In neġ zet diindoyap keyet katnanen mamti nemunambanne penaġ bewep. ³² In nâlen zet ke mâti keyet katanġ mame keyaġ bekanāġalen kikitek ke elanġgemindeme neġmak tusumti belak lala mambep.”

³³ Âpme am notnaġ Zisasiyet ku nâmkiġpewien ekġenaġ zet ke nâmti zet dopmaġ pigok dun-duwien, “Nin Abalaamġat nemunambaġane nin an kwiyaġ ndaġġalaġti kandaġan ndeme matat-nupġapmti ġeġ ningat, ‘In kikitekġin e kwalet indema belak lala mambep.’ Pi zenik?”

³⁴ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Nej penañ sukwep pigok diindoma nâit. An ñen yom mamimambe beme an ke yomgat kandañan meti egat sisiliñ muluwetan mamimambe. ³⁵ Sisiliñ an egañ amobotnañ egalen mkaen kwesiñ matazin keyaŋgut nemuñan yek. An keyet nemuñan penañañ kelak ikañgat nemuñan. ³⁶ Keyepmti Kawawaŋgat Nemuñan nej yomgalen kikitek keñan mamti sisiliñ mulup mamip ke kalutindewap beme in belak lala penañ mambep. ³⁷ In Abalaamgat iñsokñane e nej nâmindeyap. Keyepmti nej zet diindoma zetnañ belak ingat sekñinan mot kumti gwalalañ kumti matozin keyepmti in nej nosât manzeip. ³⁸ Nej Bienañ kwitnañ kwitnañ zikat name ekban keyet zapatnañ mandiindoyap. Âpme in biwineyañ kwitnañ kwitnañ zikat indawien ke mamip.”

³⁹ Zeme pigok dunduwien, “Ningat bipm Abalaam.”

Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “In Abalaamgat nemunambañane penañ mambiek ze Abalaamañ Kawawaŋgat zetnañ kandañan mamamtan keyet sepem mamambiek. ⁴⁰ Nej Kawawaŋgalen zet penañañ kapi mandiindoma in naman nâme dâsuki beme nosât mamip. Abalaamañ muluwañ bekañan keboñ ke ñen ku mge. ⁴¹ In biwinanğalen set mâti mamip.”

Âpme ekañenañ pigok zewien, “Nin an ñenmagatnañ ku sokbewenn; Kawawañ ek ningat Bipm penañ.”

⁴² Zeme Zisasiyan pigok zeye, “In Biwin Kawawañ ze in Egañ nej zemneme toban

keyepmti in neŋ ɲep notn mnewiek wa neŋ nanangət keŋnaŋ galak etaŋ ku toban Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zemneme toban. ⁴³ In zigogat penangapm keŋ katik mmame neŋ zetn zema keŋinan ku matowezin? Ma zigogat neŋ zet zema wakŋin ku mambeip? ⁴⁴ In biwin Sadan keyepmti egaŋ zemâtâtindame egalen nânâen mulup mamip. An ke eweŋan am indawalelet mulup mgeyaŋ ewe mamimkwazin. Egaŋ Kawawaŋgalen zet bamkumpeye keyepmti egat keŋanen zet penaŋ zenze ke ɲen ku matazin. Ek zet dâsuki zenze keyaŋ mama mimiŋaŋ beyeyepm ek an dâsukitoŋ ma zet dâsuki zenze ke bipmaŋ ek. ⁴⁵ In egat kandaŋan meti mamaip keyepmti neŋ Kawawaŋgalen zet penaŋ kapi diindoma in ke nâmti zetn ke ku manâmkiŋpeip. ⁴⁶ Inmagen an ɲenaŋ nâlen yomm ɲen zemkawaŋ bename nâsap? Neŋ an teŋ penaŋ mamayawaŋ zet zapat dolakŋaŋ kapi diindoma in kwilekiyet penaŋ zetn ku manâmkiŋpeip? ⁴⁷ Am Kawawaŋgat zapat mamaip ekŋenaŋ Kawawaŋgat zetnaŋ manâip. Âpme in Kawawaŋgat zapat ku mamaip keyepmti in zetnaŋgat wisat mamip.”

Abalaamak Zisasiyet zet zenzeŋaŋ

⁴⁸ Zeme Zuda am ekŋenaŋ zet dopmaŋ pigok gilik zemti sawien, “Nin kegogapmti manzenup Samalia an geŋ kapi we bekaŋaŋaŋ keŋdan tapme zet kileŋ kileŋ tazenik.”

⁴⁹ Zeme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “Neŋ we bekaŋaŋaŋ keŋŋ ku mimyuŋguin. Neŋ Bipm

Kawawaŋgat kwitnaŋ mamwapeyap. Âpme ingulak neŋ niktalati selaŋ nime belakŋaŋ penaŋ mambeyap. ⁵⁰ Wa neŋ nananŋgat kwizapatn temaŋ bembeyet nâmti mulupmaŋ ku mamiyap. Nâgât kwizet buŋamm mwati zenze mulup ke An ŋenaŋ mbe. An ke zemdelanŋ zenze ananŋ mbe. ⁵¹ Neŋ zet penaŋ pigok diindoma nâit, An ŋenaŋ nâlen zet gawepumti mim mambe beme ek gakikiyelen set ku aikbe.”

⁵² Kegok zeme Zuda am ekŋenaŋ pigok zewien, “We bekananŋaŋ keŋanen tazin zet e penaŋ tazenup! Abalaam gakiye ma golaŋ zenze an ekŋen sambe kegogak gakimâbien. Âpme geŋ na zet pigok tazenik, ‘An ŋenaŋ nâlen zet kapi gawepumti mambe beme egaŋ ku gakiwe.’” ⁵³ Bipm Abalaam temaŋ bepiwan gakiye. Âpme geŋ bukapiyaŋ ek sebempesâgât zenik? Golaŋ zenze an sambe bepi kegogak gakime delanŋ zemâge. Âpme geŋ ziboŋ penaŋgapm kok zemi gitaŋgat sekdi omba penaŋ mmodik?”

⁵⁴ Zeme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “Neŋ nananŋgat sekŋ mmopma ŋep penaŋ ku benak. Bipm in egat, ‘Kawawaŋŋ,’ manzeip egaŋgut nâgât kwizet buŋamm mamwazin. ⁵⁵ In ek ke ku maweyaŋ nâmâtâpeip âpme neŋgut ek manâmâtâpeyap. Neŋ zigok dâsuki ke ek ku nâmpeyap zesap e mtilak in nemboŋ an dâsukitoŋ besapgat. Neŋ egat yaŋaŋ nâmâtâtî keyepmti zetnaŋ maŋgawepuyap. ⁵⁶ Biwin Abalaam ke neŋ kopma niknikgat keŋaŋ seŋme muluk kaik matatan. Yaŋ nen koban kapiyet belak sesepmaŋ Kawawaŋaŋ zikat same ekti keŋ oloŋen penaŋ

nânge.”

⁵⁷ Zeme Zuda am ekñenañ zewien, “Geñ ewe anemba nup kandi 50 bembepiñ bukapiyañ Abalaam zigoset ekbanan?”

⁵⁸ Zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Neñ penañ pigok zema nâit, neñ Abalaam ewe sokbembepiñ tapme mambanañ ewe mamamkwalap.”

⁵⁹ Kegok zeme ekñenañ ñeñin zime nanzañ timti kusât mme egañ buzak am keñan keñanset sesewat mka temañ pemti zupman toweti mege.

9

Zisasiyañ an ñen zikatnañ beñañ mamkeñ sokbembenañ weyañpeye

¹ Zisasiyañ kunzuñ toti nembrañane ndatime nsakwep selen tapmetneti selen ke an ñen zikatnañ beñañ mamkeñ keboñ sokbembenañ aikbenn. ² Aikti nin Zisas pigok yañkwesiwenn, “An zikat indanda, an kapi kwiyyelen yomgat zikatnañ beñañ kapi mamkeñ sokbeye mamañ bipmañ egetgalen yomgat ma nemba kapi ikñañgalen yomgapmti kapigok sokbeye?”

³ Zemann Zisasiyañ pigok dinndoye, “Wa ke mamañ bipmañgalen yomgat ma ikñañgalen yomgapmti kekok ku sokbeye. Kawawañgalen winde ke ekmagen sokbemkawañ bembeyet ek keboñ sokbeye. ⁴ Nin an zemneme koban egalen mulup ewe kasup tapme kapiyet tapm-mambanup. Yañ kan ñeniyet msat tambuwe beme ilak mulup mimiyet setnañ yek bewe. Zet kapiyet yañañ pigok zemâtâpma nâit: Nin ewe alik mamti kan kapiyet An zemneme toban

egalen mulup mbanup. Maneti gakiwanup beme egalen mulup ñen ku mimiyele. ⁵ Neñ msatgalen busatnañgapmti neñ msalen kapi mamamti am mambusatnañ bemindeyap kekok mti am ñotkijin mkawañ bema ekñenañ Kawawañgat yañañ manâmâtâlíp.”

⁶ Kekok zemti zawagañ msat wasekpemti lelimâpme bakñañ beme mkwati zikat sâkñanen witiłiwañ zulutpemti pigok zempeye, ⁷ “Geñ meti Siloam lemuñan ke zimosedan witiłip kapi zulupmane kwawesem.” (Siloam zet keyet yañañ Zempepe mege). Âpme an piwan meti zimosetnañ tuyen zuluti zikatnañ dolakñañ beme mkañañ gilik zemti kopme ⁸ am notnane ma am notnañ mânep milawatgat mawekumindame ektemien ekñenañ ekti ilinak dopmañ yañkwesim yañkwesim mti zewien, “An kapi selen totati nin mânep milawatgat mawekumndain wan an kapi?”

⁹ Âpme am notnañ ekñenañ zewien, “An ikñañ kapimak,” zeme notnañañ, “Yegat,” zemti, “An kapimak ñenmak egat sepemit kwepgat.”

Kekok zeme an ikñañ keyañ pigok zeye, “Nenen mânep milawatgat mawekumindayap kemak.”

¹⁰ Zeme pigok yañkwesiwien, “Geñ zigok mti zikadi ekdak?”

¹¹ Yañkwesime pigok diindoye, “An ñen kwitnañ Zisas an keyañ zawakñañmak msatmak lumañti zikatn sâkñan gwaen kaput nemti pigok dinop, ‘Geñ Siloam tu lemuñan meti witiłip zulupmane melak’ zemnep. Âpme neñ meti zikatn sâkñanen

witilip kaputnep ke zulupma mepme zikatn pem-benañ beme ega.”

¹² Kegok zeme pigok yañkwesiwien, “An ke deset tazin ke geñ nânik?”

Yañkwesime zeye, “An ke pe deset tazin ke neñ ku nâyap.”

¹³ Âpme am ekñenañ an zikatnañ ege ke Palisimagen wati mebien. ¹⁴ Zisasiyan an zikatnañ zawaññañmak msatmak lumañti zikatnañ weyañpeye ke Sabat tagoñgo kanen mge keyepmti wati mebien. ¹⁵ Mepme Palisi an ekñenañ ewe pigok yañkwesiwien, “Geñ zikadi pe zigok mti ekdak?”

Yañkwesime pigok diindoye, “Neñ msalañ zikatnan zulutneme met tuyen zuluti zikatn ega.”

¹⁶ Zeme Palisi ekñenmagengatnañ an notnañ pigok zewien, “An zikadi weyañpeye ek Kawawañgalen mulup an yek. Keyepmti nin Sabat tagoñgo kanen ke tapmann egañ tagoñgo sutnan penañ mulup mip.”

Zeme notnañ pigok zewien, “Ek a yomtonñ mamanak ze egañ mulup keboñ ke zigok mnak?” Kegok zemti ilinak zet mmot mtot mbien.

¹⁷ Mti an zikatnañ beñañ weyañpeye ek sek tuk ewe pigok yañkwesiwien, “An zikadi weyañgep an keyet geñ zigok nâmpenik?”

Yañkwesime egañ pigok zeye, “An ke neñ nâmpema golañ zenze an ñen bein.”

¹⁸ Âpme Zuda amobotnañ ekñenañ an kapi pe zikatnañ beñañ kapuk sokbeye. Zemti keñ zut mbienañ yek beme manañ bipman idazemtetime kopmalu pigok idayañkwesiwien,

19 “Nemunjit kapi ilak penañ zikatnañ beñañ sokbeye? Ek zigok mti zikatnañ egap ke it bugan nâlup?”

20 Idayañkwesime mambipmanelañ pigok zewun, “Ek nigat nemunit penañ okakñanak zikatnañ beñañ sokbeye e nit ñep nâlup. 21 Yanğut naman zigok mti zikatnañ egap ma an kwiyañ zikatnañ weyañpep ke nit ku nâlup. Ek ilak an temañ kwitnañ kwitnañ ikñañ nâmâtâtâtñañmak keyet ikñañ weyañ yañkwesime diindome nâit!” 22-23 Zuda amobotnañ ekñañ zet kapigok zemkatik bewien. An ñenañ Zisasiyet Kilais zewe beme ek mâpman paset zupman belakñañ mebe zewien keyepmti mamañ bipmañ egelañ Zuda amobotnañ ekñengat kiñgati zet pigok zewun, “Ek ilak semem delañ zenzeñañgat ikñañ yañkwesime yañañañ diindome nâit!”

24 Zemalu ekñañ an zikatnañ bekanañ weyañpeye ke ewe zeme kopme pigok dunduwien, “Geñ Kawawañgat zikatnañ zapadi penañ penañak zemane nâne. Nin an weyañgep keyet yañañ nânup an ke an yomtonj.”

25 Zeme an keyañ pigok diindoye, “An ke an yomtonj ma yek ke neñ yañañ ku nâmâtâlup. Yanğut neñ eweñañ zikatn beñañ mamtemanañ egañ mme zikatn ekman e penañ nâmtalup.”

26 Zeme ewe pigok yañkwesiwien, “Pe sepem zigok penañ mti zikadi mme ekmanan?”

27 Yañkwesime pigok diindoye, “Neñ zet elak diindoma nâyo e ewe ku nâmâtâlo. Eneyet

zet ewe ikñañ keyegak diindoma nânâyet tatnayankwesip? In egat kandañan meti egat nembañane bembeyet nâmti tatnayankwesip?”

²⁸ Zeme kwelatnañ kumti zewien, “Egat nemuñañ elak geñ kapimak ningut Mosesiyet nembañane. ²⁹ Moses ek Kawawañañ zet dunduye e nin nâmtatnup. Âpme an ke deeset sokbemti mulupmañ tapm kozin ke nin ku nâmpenup.”

³⁰ Zeme an keyañ zet pigok gilik zemindaye, “In an zikatn weyañnep egat sokbembenañgat kanda zenze mulup mme neñ nâmtetem penañ mimindeyap. ³¹ Kawawañañ am yomton ekñengalen dundunduñin ku manâin ke nin nânup. Egañ am kwizet buñamañ mamopeip ekñen etañ manâmindein. Egañ ikñañgalen nânâñañ ke amnañ mimiyet nâmbiliwege. ³² Nin msat kululuñ sokbembenañgatnan alak pi tatnup pi an ñenañ am zikatnañ beñañ ñen weyañpepeñañ keyet zapatnañ ñen ku manânup yek penañ. ³³ Keyepmti an ke Kawawañmagatnañ ku kodak ze mulup kegok ke igak zigoset mnak?”

³⁴ Zeme pigok dunduwien, “An bekanañ yomdimak mamkwabananañ ewe mamanik geñ bukaboñañ nin kapi set zikat ndasât tazenik?” Kegok zemti sesewat mkaengatnan zempeme zupman toti mege.

³⁵ Zempeme paset zupman mege zapat ke amnañ ilinak zenâ zenâ tapmmepme Zisasiyañ wak kambu nânge. Keyepmti an ke selen aikti pigok yankwesiye, “Geñ Angat Nemuñañ egat nâmkinjañpenik ma yek?”

³⁶ Âpme an keyañ zeye, “Amobotnañ, geñ zenik ke an kwi ze zikat namane ekti ñep nâmkinjempewi!”

³⁷ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Neñ zet tadinjoma tatniknik an elak neñ kapimak.”

³⁸ Zeme an keyañ zeye, “Amobotnañ, neñ penañ nâmkinjempgeyap.” Kegok zemti tot pedondom samti sesewatpeye.

³⁹ Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “Neñ am yañañin mimsokbembeyet msalen toban keyepmti am notnañ zikalín beñañ ekñenañ zikalín dolakñañ ekbep. Âpme am zikalín ekti mamaip ekñenañ zikalín naman beñañ bewe.”

⁴⁰ Kegok zeme Palisi am ekmak ilinsakwep tabien ekñenañ zet ke nâmti pigok zewien, “Zeme nin mee kogok zikatn beñañ nâmndenik?”

⁴¹ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “In an zikalín beñañ mamambiek ze in yominpiñ mamambiek. In ilinañgat, ‘Nin an zikatn beñañ yek,’ manzeip keyepmti in yominmak mamaip.”

10

Zisas ek sipsip damuñ dolakñañ

¹ Zisasiyañ zet ñen pigok zeye, “Neñ zet penañ sukwep pigok diindoma nâit, An ñenañ sipsip ekñengalen kimbalen towesâgât egañ set penañ tapme kimbat dukñañ belakñaset anjosomti towebe beme an ke kambutoñ ma an sage kuku toñañ kegok zewanup. ² An ñenañ set tokwakwaleset meti sipsip ekñenmagen mebe beme an ke sipsip toñañ penañañ mowezin nâmpewanup.

³ Mopme setokwakwat damuñ egañ ek sipsip

tonaŋ penaŋ e ekmâtâti kwalet peme moti sip-sip kwilinan kwilinan indakumtetime toninaŋgat bim nandaŋaŋ nâmti ekmagen kopme indatimti zupman baen matowezin. ⁴ Iknanggat zapat ke indatimti zupman toti mepme ekneŋaŋ bim nandaŋaŋ nâmti ekmâti mamâmelip. ⁵ Ekneŋaŋ an bimnandaŋin mamananan ekneŋ ku maindamâti melip. Ekneŋaŋ bimnandaŋin sepemaŋ igak ke nâmti makingakunzuŋip.”

⁶ Zisasiyan am ningat nâmti bemzenze zet sip-sip palen bemti zeme am ekneŋaŋ pe bemzenze zet kapi yaŋaŋ kwilekiyet zein ke ku nâmâtâbien.

⁷ Keyepmti Zisasiyan bemzenze zet kapiyet yaŋaŋ kapigok zeye, “Neŋ penaŋ sukwep penaŋ diindoma nâit, sipsip ekngalen setokwakwat e neŋ. ⁸ Neŋ ewe sokbembepiŋ tapma am tetimaemae neŋaŋ sokbemti inmagen kobien ekneŋ an kambu titinok mamti zet dâsuki, ‘Neŋ Kawawaŋaŋ an zempeme kosât zetik mge nen kapi,’ zemti mambien keyepmti nâlen am ekneŋaŋ zelin ku mâbien. ⁹ Âpme neŋ amgalen sekekek keyepmti am neŋaŋ neŋ nâmkijpemneinen ek angalaŋ pewap. Neŋ ekneŋ indikdamuŋ mimindema mamambep. ¹⁰ Âpme an kambu titi ekneŋaŋ belak buzakset moti kwitnaŋ kwitnaŋ kumsagat mti sipsip mee kileŋ indomkumti notnaŋ buzak kambu indatimti mesâgât makolip. Yaŋut neŋ sipsip ekneŋ indadamuŋ dolaknaŋ mimindema ekneŋaŋ kakanemuŋ mamti mamobep.

¹¹ Âpme neŋ sipsip tonan penaŋ keyepmti ekneŋmagen kwileki nen sokbeme ekngapmti

ñep gakiwap. ¹² Mme sipsip damuñ belak tosayelak etañ nâmti mamin ek toñañ penañ yek keyepmti mulup wisat palen tapneti ekme tam zupmañ ñenañ sipsip indim nsât kwindiñ kwapme ekti sipsipgat yayañ mimipiñ ketalat indemti yayañañgat kunzuñme tam zupmañañ kwati indimâpme makalañ mekolip. ¹³ Ek sipsip damuñ penañ yek keyepmti egañ sipsip ekñengat yayañ mimipiñ kiñgati makunzuñzin. ¹⁴⁻¹⁵ Neñ sipsip ekñengat toñin penañ mamayap keyepmti Bienañ nâgât mama miminnañgat yañañ dolakñañ nâmnein mme neñ kegogak egat nâmâtâpeyap. Sepem kegogak neñmak sipsip mañganne nin dopmañ nâm dopmañ nâm mti mañga kwep mamanup. Keyepmti kwileki ñen sipsipmagen sokbeme neñ sipsip ekñengapmti maman ñep ketalasiwak. ¹⁶ Âpme neñ sipsip mañganne notñañ ewe maip wa ekñen kimbat kapiyet keñangatñañ yek. Neñ ekñen ke eyo indakakalima kot neñmak kapi mamti bimñanden nâme delañ zeme sipsiwañ mañga kwep tapme nenn kwep indadamuñ mbap.

¹⁷ Neñ maman ketalasimti gakiwap ya naman gilik zem wati maman ke naman tiwap keyepmti Bien Kawawañañ nâgât nâmneme dolakñañ penañ mambein. ¹⁸ An ñenañ nânâñak neñ kileñ nome ku gakiwap neñ nen nâmâtâtati mamann ketalasiwap. Ya naman gilik zemti wawagalen winde ke tatnain. Bipmnañ neñ kekok mimiyet nâmneñge.”

¹⁹ Zisasiyañ zet kekok zeme nâmti Zuda am ekñenañ nâme ñep ku beme ilinañgat bet wanok

zet mmot mtot mbien. ²⁰ Mti am sambe penañan pigok zewien, “An kapi we bekanañan keñan mme yungume zet kileñ kileñ tapmme in eneyet momtati zetnañ taweyan nâip?”

²¹ Âpme naman am notnañan pigok zewien, “An ñen we bekanañan keñan tapme zet dolak dolakñan kabon kapi ñep ku zenak. Ma an zikatnañ beñan mee ñep ku weyanpenak.”

Zuda am notnañan Zisas ek Kilais ku nâmkinjewien

²² Zelusalem sesewat mka kambuk mme belakñan bembenañan Omzuluti mme kambuk bembenañgalen Kendo ke nup kan katan matakwa-temien. Yan nup kan katan Kendo ke mawalam keñan masokbein. ²³⁻²⁴ Âpme Zisasiyan sesewat mka temañ keyet keñan ñen Solomon zeme keyet setokwakwalen ke mebe kokot tapmme Zuda am ekñenañ tokwat bembuluñ tati pigok yañkwesiwien, “Geñ eneyet yañanđi sosok penañ zemkawañ bembepiñ mmane nin gâgât weyan ku manâmâtâtnup? Geñ penañ Kilais, an Kawawañan ombemgengeñan beme yañanđi weyan zemâtâtndamane nâne!”

²⁵ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ nanañgat yañ diindoma in ku manâmkinjpemneip. Neñ Bipmnañgalen windeyet mulup dolak dolakñan mamiyap keyañ nanañgat yañ Kawawañan ikñan zemneme toban ke mammsokbemnain. ²⁶ Âpme in nâlen sipsip mañanne penañ bemti ku mamaip keyepmti zetn ku manâmkinjpeip. ²⁷ Âpme am nâlen sipsip

manğa bemti mamaip ekñenañ bimñanden nâmti neñ manamâpmaip. ²⁸ Keyepmti neñ mama kanzizit indama walelepiñ kwesiñ kwesiñ mameti mamambep. Ekñen ke nâlen belengatnan am ñenañ ku indamenzemtiti mebe yek penañ. ²⁹ Am ekñen ke Bipmnañ ikñañ nâlen belen mamayet nanğeyepmti mame ikñañ maindamuñ min. Ek windenañ igagen penañ keyepmti am ekñen ke an ñenañ nâlen belengatnan ku indamenzem tiwe. ³⁰ Bienmak nit keñ kwep penañ bemti mulup mamilup.”

³¹ Kegok zeme Zuda am ekñenañ nâme ñep ku beme nanzañ ambepelet timti kusât mbien. ³² Mme Zisasiyañ pigok diindoye, “Neñ mulup dolak dolakñañ sambe penañ Biengalen windeen mamima egip. Âpme in mulup mamiyap ke mulup ziboñ ke ekme bekanañ beme nanzañ timti nosât tapmip?”

³³ Zeme Zuda am ekñenañ zewien, “Wa geñ mulup dolakñañ maminik keyet mti gosât ku tapminup. Giti zet mobotnañ mti geñ am nin nemboñak yañgut, ‘Neñ Kawawañ,’ tazenik keyepmti gosât pi tapmnup!”

³⁴⁻³⁶ Kegok zeme Zisasiyañ pigok diindoye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok zenzenañ tazin, Kawawañ an zemdelañ zenze an mamkwabien ekñengat pigok zeye, ‘In mulup kegok mamip enenogat in Kawawañ nemboñ.’ Kawawañgalen zet sambe ke tapmezín ke anañ nin ku omenzanpepeyelen yek penañ. Âpme neñ Kawawañ ikñañ mulup dolakñañ mimiyet zemdelañ zemneme msalen kapi toban keyepmti

neŋ Kawawaŋgat Nemunaŋ zema in eneyet egaŋ set ku mimiŋ mti Kawawaŋ mtopemti sek mmobot zet tazein manzeip. ³⁷ In mulup mamiyap kapi ekme Bipmnaŋgalen kataŋ ku mambein beme zetn kapi bamkumpeme ŋep bewe. ³⁸ Âk ekme mulupm Kawawaŋgaŋ mnak keyet kataŋ mamiyap wa zet manzeyap etaŋ yek. Mulupm mamima egip keeset eyo ekti Bienmak nit keŋ kwep bemti mulup mamilup e ndik mâtâbep.”

³⁹ Kegok diindome ekŋenaŋ ŋeŋin penaŋ zime wati mka katikŋan pene zeminepeme yumbemindemti toti mege.

⁴⁰ Meti Zodan tu nembet daen Zânaŋ am tu itnaŋaŋ manzulutindemtanan ke meti mamtan. ⁴¹ Ke meti mame am sambeyaŋ ekmagen koti pigok zewien, “Zânaŋ menok ŋen ku mme ekbenn. Âpme Zânaŋ an ikŋaŋ kapiyet nâmti zet sambe zemâge ke an kapimagen penaŋaŋmak etaŋ tasokbemâzin.” ⁴² Zemti am sambeyaŋ egat nâmkijpemâbien.

11

Lasalus gakime bewien

¹ Betani mka msalen ke an ŋen mamtan kwitnaŋ Lasalus ek zawat temaŋ penaŋ mti tapme ipmanet Maliamak Mata egelaŋ ke tati mamomatemun. ² Lasalusiyet ipmaŋ Malia kapiyaŋ maneti bam Amobotnaŋ Zisas gakikiŋaŋgalen kan bududuk beme wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ dolakŋaŋ penaŋ piyaŋ ek setnanan zulutpemti ŋoksinaŋaŋ kaput pewe. ³ Lasalusiyet ipmanet

zut keyañ iwitdañgat yayañ mti Zisasmagen zet pigok bemalu mege: “Amobotnañ, nodi penañ Lasalus piwan zawat temañ tapm weingat kot eksenik.”

⁴ Âpme Zisasiyañ zet ke nâmti pigok zeye, “Zawat keyet penañañ wa gakiki sokbembeyet yek. Kawawañgat Nemuñañ egalen kwizet buñamañ msalen pien palakñañ beme Kawawañgat kwizet buñamañ mwat onzempepyet kegok sokbein.”

⁵ Zisasiyañ Lasalus ipmanet Matamak Malia ekñen kemak notn notn dolakñañ mti mamtemien. ⁶ Âpme Zisasiyañ zapat ke nâmpemti mka keyegak kasup zut pi ewe tage. ⁷ Yañ msame wati Zisasiyañ nembrañane ningat pigok zeye, “Kame naman Zudia mkaenak gilik zemti metne.”

⁸ Zeme nin pigok dunduwenn, “An zikat indanda, geñ alagati kanda manepemane nanzañ gosağât mme kunzuñti kotn yanaman keyegak gilik zemti mesâğât tazenik?”

⁹ Yañkwesimann pigok dinndoye, “Pi ewe tambuñanak mulup mimiyelen kan ewe teepman tazin. An ñen kasupgat zikatnañ ekmâtâti mepme kwileki ñenañ sekñañ ñen ku mawalezin. ¹⁰ An ñenañ tambuyet mamezin beme egañ busanañ ku tazingapmti tambusosokgat pumpem pumpem olat metingut tep palen ma nanzañ palen mee sekñañ mawalezin.”

¹¹ Kegok zemti zet ñen ewe pigok tusumti ningat zeye, “Notn Lasalus ek zawat mti muluk tawein yañ neñ meti butema wasem.”

12 Zeme nembrañone nin pigok zewenn, “Amobotnañ, egañ zawat mti muluk tawen beme ikñañ ñep alik bemti wabe.”

13 Zisasiyañ Lasalus penañ gakiye ke met mme wawagat nâmti zeye. Âpme nempa nin nâmann zawat mti muluk tawenañ met buteme wasem kok nâmti zewenn. 14 Âpme Zisasiyañ naman pigok weyañ zemkawañ bemndaye, “Lasalus ek tambumbu tuk weñge yañ neñ meti butema ewe wasem. 15 Neñ zawat zapañañ nâmban yañgut kapiyegak mamann gakiyan. Âpme neñ ekmagen mulup mma in ekti nâmkîñpepe kaliñañ aikbep keyepmti nâma dolakñañ penañ bein. Ele kame nin îlak ek eksât metne.”

16 Âpme ninmagengatnañ nempa ñen kwitnañ Tomas kwitnañ ñen Glik zeleset Didimas makumtemien ke ningalen zeleset nempa pepet kok zewanek. Egañ nin pigok dinndoye, “Kame nin sambe bepi nsakwep ekmak mepmann ndome gakimâbanup.”

Zisas ek gakikiengatnan wawat ma mama keyet toñañ

17 Zisasmak nin ewe kainde maman Lasalus met beme kasup zulak zulak pi sumen weme egañ bam mege. Keyepmti kwapatañ zemann am ekñañ zewien, “Lasalus îlak tugañ bewen.”

18 Betani mka ke beñañ penañ yek; Zelusalem mka temañ keyet sokñañik. (Mail zut mee kegok mamekotemien.) 19 Keyepmti Zuda am sambe ekñañ Matamak Malia iwit gakime ambembesi mimidesât mepmâbien.

²⁰ Âpme Matayaŋ Zisasmak nin kotnup zeme nâmti weneŋaŋ ke tapme egaŋ windembem toti selen meti ndaige. ²¹ Kegok mti Zisasiyet pigok dunduye, “Amobotnaŋ, geŋ kapi mambek ze ipm ku gakinak. ²² Yaŋgut alak pigogat geŋ kwileki ŋeniyet nâmti bipdi dundum samane egaŋ keyet penanaŋ ŋep mamgain.”

²³ Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Geŋ yayaŋ ku mi, ipdi Lasalus ek ŋep gilik zemti wasem.”

²⁴ Zeme nâmti Matayaŋ pigok zeye, “Maneti bam kan temanen gilik zemti wabe e ŋep nâyap.”

²⁵ Zeme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Gakikiengatanan wawat ma mama keyet ŋotekŋaŋ neŋ keyepmti am ŋenaŋ neŋ nâmkĩŋpemnewe beme gakiwe yaŋgut neŋ ŋep mamaŋaŋ ewe gilik zemsawap. ²⁶ Ma am ŋen ewe sekŋaŋ melesĩ mamti neŋ nâmkĩŋpemnewe beme egaŋ gakikipiŋ mamambe. Geŋ neŋ zet zeyap kapi ŋep nâmkĩŋpenik?”

²⁷ Zeme Matayaŋ zeye, “Amobotnaŋ, geŋ Kilaŋ, Kawawaŋgat Nemuŋaŋ, msalen kapi totogat buŋam zapatnaŋ zenzenaŋ elak geŋ kapi e penan nâmkĩŋpemgeyap.”

²⁸ Zet kegok zemti met weneŋaŋ Maliayet zeme kopme igak buzak pigok dunduye, “An zikat indanda ilak kotati gâgât tazein.” ²⁹ Zeme Maliayaŋ nânâŋak wati sakwep Zisasmak nin tabenen mege. ³⁰ Nin mka set biman baen tati Mata zempeme kwapme ewe keyegak to-tapmambenn. ³¹ Zeme nâmti Maliayaŋ mka keŋangatnan sakwep wawatnak toti mepme Zuda am ekmak ambembesien tapmambien ekŋenaŋ

wa sumen daen susât mezin mene zemti mâti kwatopmâbien.

³² Âpme Maliayan windembemti mka set biman baen toti ndikme tapmmann Zisas pedondom samti pigok zeye, “Amobotnan, geŋ kapi tabek ze ipm ŋep ku gakinak.”

³³ Zemti sume Zuda am ek mâti mebien ekŋenan ek mukulem mti ambembesi teman mbien. Tapmme Zisasiyan indikti keŋan bekanan penan beme siyan biman soye. ³⁴ Some pigok indayankwesiye, “In sekŋan pe denen bemien?”

Indayankwesime ekŋenan zewien, “Amobotnan, kopmane meti suman zikat gaman ekbak.”

³⁵ Met zikat same ekti Zisasiyan siap ulu alep timti suye.

³⁶ Sume Zuda am ekŋenan ekti zewien, “An pi an kapimak notn notn penan mti mamalup keyepmti egat tasuin egip.”

³⁷ Âpme notnan ekŋenan zewien, “An kapi an ŋen zikatnan beŋan ŋen weyanpeye keyet zapatnan mekopme nâmbenn. Kogogapm an kapi sakwep kodak ze Lasalus kapi ŋep weyanpeme alik tadak.”

³⁸ Âpme Zisasiyan keŋan ewe bekanan penan beme sum sokŋan penan mebenn. Lasalus gakime sekŋan mti met miŋa keŋan wepemti nanzan teman ŋen wilili peme met einzunan bekek tage. ³⁹ Keyet mti Zisasiyan sumpemti pigok zeye, “In nanzan teman kapi kwanzepeme kaiŋan melak.”

Zeme an gakiye keyet mâŋanan pigok zeye, “Amobotnan, tambumbu zulak zulak ilak sumen

tapme tozin yalak pi sek sesiknaŋ tapein pi zigogat nanaŋ kwanzempepeyet tazenik.”

⁴⁰ Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Neŋ zet daen diŋgoya e nâmane betetnaŋ bein. Geŋ belak nâmkiŋpem nemane neŋ Kawawaŋgalen winde keyet penanaŋ mma sokbeme eksenik.”

⁴¹⁻⁴² Âpme am notnaŋ ekŋenaŋ nanaŋ temaŋ bepiwan kwanzepeme mepme Zisasiyaŋ zikatnaŋ kululuŋen gwaen ekme mopme pigok dunduye, “Bien, geŋ dundundun kan kataŋ nâmti manamukulem mnik keyepmti wisikŋ diŋgoyap. Neŋ am maŋge sambe talip ekŋen kapiyaŋ neŋ giti penaŋ zemnemanne koban keyet yaŋaŋ ekmâtâtâtgat mulup msât tati diŋgoyap.” ⁴³ Kegok zemti kwizet temaŋ pigok kuye, “Lasalus, geŋ pien kwatot!” ⁴⁴ Zeme am gakikiŋaŋ piwan banisiyaŋ setnaŋ betnaŋ kwasim pepeŋaŋ ma ŋokŋaŋ saŋgum meselem zempewien melesin kwatopme Zisasiyaŋ zeye, “In banisiyaŋ betetak temaŋ mpepeŋaŋ e kwalet penti peme melak.” Zeme kwalet pewien.

Zuda an ŋeŋaŋ ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyet zemdelaŋ zempewien

⁴⁵ Âpme Zuda am sambe Maliayet ipmaŋgat siyet kobien ekŋenmagengatnaŋ am sambe notnaŋaŋ Zisasiyaŋ muluwaŋ mamananamaŋ mme ekti nâmkiŋpempewien. ⁴⁶ Âpme notnaŋaŋ belak Palisi ekŋenmagen meti Zisasiyaŋ Lasalus gakikiengatnaŋ mme watage keyet zet zapatnaŋ mimindawien. ⁴⁷ Minindame nâmti sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ temaŋ ma Palisi egat kandaŋaŋ

mambien ekņenan an ņenan bembe notnan indazemtetime kot ondekme pigok diindowien, “An kapi muluwan mamanan omba penan am sutnan tapmmez in kapi zigok msawanup?
⁴⁸ Nin nâmti belak nâmpemti mamann am sambe bepi ekmagen met tusemâpme delaņ zeme Loma amobotnan mandadamun min egaņ ekme ņep ku beme ningalen sesewat mka temaņ pi kumasek yaloņti aminne eyo indom yalom bep!”

⁴⁹ Ekņengat tunguwinanğatnan an ņen kwitnan Kaipas ek kan keyet sâpe sâpe bumbu sambe ekņengat ņenanin mamtan. An keyaņ pigok diindoye, “In sambe bekapi keņinpiņ penan!
⁵⁰ Nin am sambe bekapi waleletgat zapat etaņ bemâpmann ņep ku bewe keyepmti an kwewaņ ningat dopm gakimti am sambe pi ma nin mee eyo ndamukulem mbe.” ⁵¹ Zet ke belak ikņanğat keņanğalak ku zeye. Kawawaņanğ zet ke keņanen beme zemkawaņ beye. Nup kan keyet egaņ sâpe sâpe bumbu sambe ekņengat ņenanin mamtan keyepmti kwitnan kwitnan bam sokbewe keyet zetnaņ zemkawaņ beye. Zisas ek penan Zuda am nin yomengatnan gilik zemti ndatitiyet gakikiyet zenzenaņ. ⁵² Wa ke Zuda am ekņen etaņ indamukulem mimiyet etaņ ku gakiwe. Egaņ gakimti am Kawawaņgalen maņge msat katan mamanan nin bepi ondekndeme maņga kwep bemti mamabanup.

⁵³ Âpme Zuda an ņenan ekņenan kan keyet yaņbemti Zisas kume gakikiyet zetnaņ mbien.
⁵⁴ Âpme Zisas Zuda amobotnan ekņenan mineti gakikiņaņ temaņ ewe tapme sutnateman kume

gakinakmagengapmti Zuda msalen sosok penañ ku manje egañ nin msat tunğupman keyet ganzenan mka ñen kwitnañ Epalaim zeme ke met mamtemenn.

⁵⁵ Zuda am ekñengalen Anğalalañ Kendonjin ke sokñañ beme mka isisikñañ am sambe ekñañ Zelusalem mka teman yominanğat nâmti Kawawañğat sâpe sâpe busâğât eweñanak ñeñañ mepmâbien. ⁵⁶ Meti Zuda am ekñañ sesewat mka temanen motati Zisas zimosetnañ timati ilinak met zenâm kot zenâm mti zewien, “An kapi pe Anğalalañ Kendoyet kapi kopme eksenup manze weyañ zeme nâne.” ⁵⁷ Zeme Palisi an ma sâpe sâpe bumbu ñeñañ ekñañ zet pigok am zemkabem indawien, “Zisas kopme ekti ningat kot sakwep zemsokbemndaseip. Mme nin an ke wati met mka katikñañ pesenup.”

12

Lasalusiyet weneñañ Malia egañ Zisas wet sesik dolakñañ zulutpeye

¹ Anğalalañ Kendo tatagalen kasup 6 ewe tapme Zisasmak nin Betani mkaen mebenn. Nin mka ke Lasalus gakikiengatnan mme wage keyet motabenn. ² Zisasmak nin mepmann ekti notnane ekñañ tu meu weyañ bume mopme ambepoleti met Matayelen mkaen tapme am zeme moti Zisasmak nin Lasalusmak totapmann Matayañ tu meu timti kalop bem ndame nimbenn. ³ Ke tati tatnimann Maliayañ wet sesikñañ dolakñañ penañ tosañañ mobotnañ penañ makwitimtemien ke nukñañañ teman pi

mkoti keyañ Zisasiyet setnan mulapme topme zultpemti ñoksinañ kapupeye. Âpme mka keñañ tapmambenn bee wet sesik dolakñañ bepiyañ pimpemti tage. ⁴ Âpme nembañane ningat tungupmnanğatnañ Zudas ek Iskaliot mkaengatanñ namba keyañ maneti Zisas bam zemkuwe. ⁵ Egañ nâmti pigok zeye, “Wet kelakñañ sesikñañ dolakñañ penañ kabon kapi belak mti met bermann amnañ 300 Kina ndame mti am bekopsat ekñen indawenek ze ñep benak!” ⁶ Egañ wa mânep ke timti am bekopsat penañ indasât nâmti ku zeye. Egañ ningalen mânep ele nemuññ ke mmamti mânep ndame mwatpemti mânep butnañ buzak kambu matim makumkwitim nimtan keyepmti ndame wanok kok mbak nâmti zeye.

⁷ Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “In imbi kapiyet zet sambe zenzepiñ. Egañ wet sesikñañ dolakñañ ke neñ sekñ kapi zulutneinen maneti gakima nabembeyet nâmti kwitimti beme matazin yañ alak kapi zulutnein. ⁸ Am bekopsat sambe ekñen bepi inmak msalen kapi kan teepmañ ewe mamambep mme neñ inmak kan teepmañ ewe ku mambap.”

⁹ Âpme Zisasiyañ Betani mkaen ke met Lasalusmak mame Zuda am ekñenañ zapatnañ nâmti Zisasmak Lasalus an Zisasiyañ gakikiengatan mme wage an ke eyo ilisakwep idiksâgât kobien. ¹⁰⁻¹¹ Zuda am ekñenañ Lasalusmageset sâpe sâpe bumbu an ekñen bamkum indemti Zisas mâti mepmâbien. Keyepmti sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñenañ Zisasmak Lasalus ilisakwep idome gakikiyet zetnañ zewien.

Zisas Zelusalem mka teman mowepme kwizet buñamañ mwabien

(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Msat msame am sambe penañ ekñenañ Anjalalañ Kendo tasâgât Zelusalem mka kopmâbien ekñenañ zet pigok nâmbien: Zisas ewe selen baen takozin zeme nâmti ¹³ ekñenañ niwet sinañ mee pi mutum timti Zisasmak nin selen baen ndaiksâgât mepmâbien. Met ndaikti kwizet buñamañ mwati kwizet pigok kumbien, “An kapi Amobotnañ Kawawañañ ikñañ zempeme kozingat Kawawañañ kwizet buñamañ mwati sesewatpene! Kawawañañ ikñañ Israeël am ningalen Amobotnañ kapi keñ sewakñañ mpen.” *(Sam 118:25)*

¹⁴ Keyet Kawawañgale Zet Itnañanen kapigok zenzeñañ keyet katanñ Zisasiyañ donki nembrañañ ñen aikti keyet dukñañ totati moge.

¹⁵ “Am Zaion mka temañ talip in ku kiñgalit. Amobotnañin ilak kozin. Egañ donki nembrañañ ñeniyet dukñañ mot totati ingalen kozin.” *(Zekaraia 9:9)*

¹⁶ Nembrañane nin kwitnañ kwitnañ sokbeye ke ekbennañgut yañañ ku nâmâtâbenn. Yañ bam Zisasiyañ gakimti kululuñen mundumañ sañga songañañmak keyet keñan ewe mowepme nin Kawawañgale Zet Itnañanen zet keyet yañañ eknâmâtâti pigok otnâmbenn, “O, an pi sesewatpewenn ke meluwañ pi mimiñañ keyet katanñ penañ msawenn.”

¹⁷ Zisasiyañ Lasalus gakikiengatan mme wapme am sambe tati ekbien ekñenañ meti am

notnañ zet zapat mimindame ¹⁸ am sambe penañ ekñenañ zapat ke nâme delañ zeye keyepmti ekñenañ selen meti Zisas aikbien. ¹⁹ Aiksâgât selen mepmâpme Palisi ekñenañ indikti ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin belak zet mulup etañ tapmann am sambe bepî ilak ekmagen met tusume delañ zemâzin!”

Glik am notnañ ekñenañ Zisas eksâgât mebien

²⁰ Zuda am Anğalalañ Kendoyet Zelusalem mka teman Kawawañ sesewatsasât mopmâbien kan keyet Glik am notnañañ keğogak Kawawañ sesewatsasâgât koti tapmambien. ²¹ Yañ an ekñen keyañ Pilip Galili msat keyet mka ñen Betsaida keyetnañ ekmagen meti zewien, “An notn, nin Zisas eksâgât nâmti kotnup.”

²² Zeme Piliwañ met Enduluyet zeme wati ilisakwep Zisasmagen meti “Glik am notnañ giksât kolip,”

²³ zemalu Zisasiyañ nâmti zeye, “Kawawañañ Angat Nemunañ kwizet buñamañ mwat peme amnañ eegalen temañ ilak danğoin. ²⁴ Neñ zet penañ pigok zema nâit, nin sañgom alik kwewetañ sumunñti kasinjen bemann e ikñañ kwep keyak matazin. Yañ msalen met ondemann moti penañ bilimak sambe mapein. ²⁵ Âpme an ñenañ msalen kapi mamti nâgât kwizet buñamnañgapmti mamañañ ketalasiwe beme bam mama kanzizitiwe. Âpme am ñenañ nâgât kwizapatnnañgat mti mamañañ ketalat ku pewe beme bam an ke walelet aikbe. ²⁶ Am ñenañ nâlen sisiliñ namba besât nâmbे beme neñ mambawenak napmâpmeti mulupm mti mambe. Am ñenañ

nâlen mulup mti mambe beme Bienañ kwizet buñamañ mwapewe.

Zisasiyañ gakikiñanggat yañañ zemkawañ beye

²⁷ Pi gakikiyelen kan sokñan penañ kopme nâmti keññ sindem penañ bein. We, ne pe zigok msap? ‘Bien, geñ kan bewanan kapi sebem neneyelen zesap ma zigok?’ Wa kekok yek, sindem kekok ke titiyet msalen kapi toban.

²⁸ Keyepmti Bien, geñ ñepgat nukñañ beke pe-mane nâgât palen mopme keyañ gâgât kwizet buñamdi mwabe!”

Zeme kululuñengatnañ zet pigok sokbeye, “Geñ mmane nâgât kwizet buñamm msalen ke palakñañ beyeyañ ewe mmane omba penañ palakñañ bem mekobe.”

²⁹ Âpme am sambe ninmak tapmambenn ekñenañ kwisak ke nâmti zewien, “Kululuñ kwisak kun.”

Zeme am notnañañ zewien, “Kawawañgalen ensel ñenañ Zisas zet tadunduin.”

³⁰ Zeme Zisasiyañ zet ke nâmti pigok zeye, “Wa zet ke nâgât mti ku zep. Ingat mti kululuñengatnañ zet ke sokbep. ³¹ Pi ilak msalen am Kawawañañ zelin nâmti keyet dopmañ mutumindandayelen kan bein. Keyepmti msalengalen mama mimi mgasik keyelen toñañ Sadañ ilak mkutupeme wembe. ³² Âpme neñ tep palen palak palak wema nomnemti mwatanzemnewep kan keyet msat sambe am ekñenañ zapatn ke nâmti neñmagen kot tusumti mambe.” ³³ Ke Zisasiyañ gakiki zigok gakiwe keyet zetnañ zemkawañ be-mindaye.

³⁴ Zeme nâmti am tabien ekņenan pigok dunduwien, “Nin Kawawaņgalen Zet Itnaņanen zet kapigok maeknup, Kilais ek msalen koti gakikipiņ kwesiņ kwesiņ mamambe. Âpme naman geņ eneyet pigok zenik, Angat Nemunaņ ek tewen kumti mwatonzempewep. Geņ Angat Nemunaņ ke pe an kwiyet penaņ nâmti tazenik?”

³⁵ Yaņkwesime Zisasiyaņ zet dopmaņ pigok gilik zem diindoye, “Nâlen taņamm busatnaņaņ ingat tuņguwinan kan isikņaņ bugan busatnaņ bemti tabe. Tapme in taņam sokņaset ke ekti mebep. Mineti in tambusosok temaņaņ indasumuņme keyet keņa mebepmagengat ek titiwep. Geņ tambusosok kiņkiņaņ keņa mebegen set ņep ekmâtâti ku mebek. ³⁶ Keyepmti taņamm busatnaņ toņaņ neņ ewe kapi yagak tapma in nâgât nâmkijpemti nâgât nemunamban penaņ bewep.” Zisasiyaņ zet kekok dinndomti buzak pak zemti met enzilim mebenn.

Zuda am notnaņa Zisas ku nâmkijpewien

³⁷ Zisasiyaņ am zikalin palen penaņ menok sepem igak igak mme ekbienangut am sambe penaņa ku nâmkijpewien. ³⁸ Bee golaņ zenze an Aizayayaņ eweņa baen zeye keyet kاتاņ amnaņ mbien. Egaņ pigok zeye,

“Amobotnaņ, am pe kwiyaņ penaņ ningalen zet nâmkijpewe? Ma Amobotnaņa am pe kwi penaņmagen menok mme windendi temaņ ke ekbep?” *(Aizaya 53:1)*

³⁹ Amnaņ Zisas ku nâmkijpewien keyet zetnaņ eweņa golaņ zenze an Aizayayaņ iķņaņak zet ņen ewe pigok zeye,

40 “Am ekñenañ zet zapatn nâmti nâme belakñañ mambein keyepmti am ekñen keyañ kwitnañ ñen ekti yañañ nâmâtâbiekmagengapmti Amobotnañañ zikalin ma keñin mee pi mme bubep pemâge. Mineti ekñenañ eknâmâtâti keñ gilik zenze aikme weyañindenakmagengapmti kekok mge.”
(*Aizaya 6:10*)

41 Golañ zenze an Aizayayañ zet zeye kapi egañ Zisasiyelen mulupmañgat winderñañ bam kwabe beke ektati egat zetnañ kapi zeye.

42 Âpme an ñeñañ bembe notnañ ekñenañ Zisas nâmkinñpewien. Yañgut nâmkinñpewenn sosok zemkawañ bemann Palisi ekñenañ ndiksokbemtî paset zupman ndamâpme towewanupmagen zemti buzak mamtemien. 43 Ma am ekñenañ zapatn nâmti mme kwizapatn tototnañ bewemagen zemti nâme nukñañ beye. Mti ekñenañ Kawawañ kwizet buñañ mawatpepeyet nâme tototnañ beye.

Zisasiyelen zetnañañ bam zemndowe

44-45 Zisasiyañ zet pigok bekap penañ zeye, “Am ñenañ neñ nikmâtâti nâmkinñpemnewe beme wa neñ etañ yek an zemneme toban ek eyo ekmâtâti nâmkinñpempewe. 46 Neñ kululuñgatnan msalen kapi am mbusatnañ bemindesâgât toban. Âpme am ñenañ neñ nâmkinñpemnewe beme egañ tambusosogengatnan nâlen busatnanen kwabe. 47 Am ñenañ zetn nâmti wisat mti bamkumpewe yañgut neñ keyet dopmañ ku sawap. Neñ wa am yominañgat dopmañin indandayet msalen kapi

ku toban am yomengatnan gilik zemti indatitiyet toban. ⁴⁸ Âpme am ñenaj neñ bam kumnemti zetnnañgat wisat mbe beme bam zet mulup temanen tabe. Zet zema wisat mamin zet kapiyan ikñaj kan delañ zenzenañgat zet muluwen peme tati ekbe. ⁴⁹ Wa neñ zet kapi nanañgat keñnañgalak ku manzeyap. Bien zemneme toban egañ ikñaj zenzeyet zemâtâtñañge keyet katan penaj manzemkawañ beyap. ⁵⁰ Neñ zetnañ ikñaj kapiyanak am mama kanzizit maaikindain e nâmkijpempti keyepmti egalen zet ke ikñaj zemâtâtñañgenok esemteñ manzemkawañ beyap.”

13

Zisasiyan ningat setn zulutndeye

¹ Anjalalañ Kendo tatagalen kasup kwep ewe tapme Zisasiyan pigok nâñge, “Olak, neñ msat kapi pempti Bipmmagen mobogalen kan ilak bududuk penaj bein,” nâmti ammak nin ek nâmkijpempti ekmak oloñkati oloñen palen mamtemenn keyepmti ningat kember temañ penaj nâmnndeye.

² Zisas ma nembajane nin tambume tu meu nsâti mot ondektati tatnneti pemann Saimon-gat nemuñaj Zudas Iskaliot mkaengatnañ ek Sadañaj Zisas zemkukuyet zet kelakñaj mp-eye. ³ Âpme Zisasiyan pigok nâñge, “Bienañ kwitnañ kwitnañ sambe pi nâgât betnnan beye. Âpme neñ ikñajmagengatnan toban yanaman

ewe gilik zemti naman ikñaŋmagennak mowe-
 bap.”⁴ Ke nâmtati egaŋ meu nini mundumengat-
 nan wati kâlâpmaŋ teepmaŋ sakñaŋgatnaŋ bee
 gulupeme weme taot mti pemanen kwasimpemti
⁵ tu pelewen kasime topme mti yaŋbemti nem-
 baŋane nin sambe setn palakñaŋ zulutndemti
 taot pemanen zampeye ke mti takaput ndemep-
 maŋge. ⁶ Tapmmetneti Saimon Pitamagen koti
 setnaŋ zulupesâpme egaŋ pigok zeye, “Amobot-
 naŋ, geŋ eneyet neŋ bukapiyet setn penaŋ pi
 zulutnesenik?”

⁷ Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Neŋ mu-
 luwaŋ tapmiyap kapiyet yaŋaŋ penaŋ alak kapi
 ku nâmâtâdik bamgegut o nâgâek piwan yaŋaŋ
 pigogapmti tapmnemaŋge e nâmâtâbanik.”

⁸ Âpme Pitayaŋ pigok zeye, “Yek penaŋ, geŋ
 nâgât setn zululupin!”

Zeme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Neŋ sedi ku zulut-
 gesap beme geŋ neŋmak tususunit ewe ku tabe.”

⁹ Zeme Pitayaŋ pigok dunduye, “Amobotnaŋ,
 kekok beme setn etaŋ yek, betn ma ŋokŋ mee
 temakwep zulutne!”

¹⁰ Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Amnaŋ tu
 zuluti bam belaknik meti kot witalip selinan etaŋ
 zuluti matalip. In sambe kapi yompin kwetete-
 pmaŋ etaŋ bemâbien. Âpme tuŋguwinaŋgatnaŋ
 an kwewaŋ kweteteppmaŋ penaŋ ku mamain.”

¹¹ Egaŋ an zemkuwe egat nâmti keyepmti pigok
 zeye, “In sambe kapi dolakñaŋ etaŋ yek; an kwep
 bekaŋaŋ.”

¹² Setn zulut mepme delaŋ zeme kot kâlâpmaŋ
 ewe mim munduŋti met munduman tot tagom

tati pigok dinndoye, “In neŋ selin zulutindeya kapiyet yaŋaŋ ñep nâip? ¹³ In nâgât Amobotnaŋ ma An zikat indandan manzeip e ñep nânmemti manzeip. ¹⁴⁻¹⁵ Âpme neŋ Amobotnaŋin ma An zikat indandaŋin manâmneip neŋ alak selin zulutindema egip sepem kegogak in ilinak ñenaŋ ñengat setnaŋ zulutpem ñenaŋ ñengat setnaŋ zulutpem mammambep. ¹⁶ Neŋ zet penaŋ pigok diindoma nâit, sisiliŋ nemba ñenaŋ Amobotnaŋaŋ sebempemti egaŋ mobotnaŋ ku mamain ma amobotnaŋ ñenaŋ nemba ñen mulup zet manzempeme mezin beme nemba mamezin keyaŋ an mulup zet masain ke ñep ku mamtopein. ¹⁷ In zet kapi dinndoma nâyo keyet kataŋ penaŋ mbep beme in set ke ekme dolakŋaŋ beme oloŋen mbep.

¹⁸ Neŋ zet kapi zema in sambe ilinsakwep ku indati mâzin. Neŋ in sambe kapi nenn nâmti indati mâban. Âpme kwep ñen bekaŋaŋ e nâmtiŋgut waban keyepmti ekmagen Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ñen pigok tazin ke katikŋaŋ bewe, ‘An neŋmak meu pelep kwep nilut egaŋ neŋ zemnowe.’ *(Sam 41:9)*

¹⁹ Kwitnaŋ kwitnaŋ kapi penaŋ ewe sokbembepiŋ tapme neŋ eweŋanak diindoyap keyepmti kwitnaŋ kwitnaŋ nâgât palen tasokbeme ekti pigok nâmbep. ‘O, Amobotnaŋaŋ ikŋaŋ zeme nâmbenn wan penaŋaŋ ilak alak kapi sokbemsame eknupmak,’ nâmbep. ²⁰ Neŋ zet penaŋ sukwep pigok zema nâit, am ñenaŋ neŋ an ñen zem-pema kopme egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mimindawe beme wa ekŋen mimindanup zemti

neñmak Bien zemneme koban nit eyo keñ taolet minndawe.”

*Zisasiyan nembrañane ekñenmagengatnañ
ñenañ zemkuwe keyet zemkawañ bemindaye
(Matiyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)*

²¹ Zisasiyan zet kekok zeme delañ zeme Zudasiyan alak zemnosem e nâmti keñañ bekañañ penañ beme nembrañane nin pigok zem sokbemndaye, “Neñ penañ sukwep penañ zema nâit, ingat tunñuwinañgatnañ ñenañ neñ zemnosem.”

²² Zeme nâmti nembrañane nin weññ mepme nnak meek koek mti pe kwiyet nâmti zein zemti nâpemann mekwapme tabenn. ²³ Âpme nembra ninmagengatnañ Zisasiyan nâmpeme dolakñañ penañ mambemtan nembra keyañ Zisasiyet solonan penañ totapmañge. ²⁴ Keyepmti Saimon Pitayañ nembra keyet zikat petañ mti zeye, “Kwiyet nâmti tazein ze belaknik yañkwesimane ningat zeme nâne.”

²⁵ Âpme neñ ulunzemmet Zisasiyet wakñanen bemti pigok yañkwesiwani, “Amobotnañ, geñ zet kapi ninmagengatnañ kwiyet nâmti tazenik? Ze zemane nâne.”

²⁶ Yañkwesima Zisasiyan pigok dinoye, “Neñ meu tunanen nupmamañ pema topme olek sama nsem an keyet nâmti tazeyap.” Kekok zemti nupmamañ peme topme mkwati Saimongat nemuññañ Zudas Iskaliot mkaengatnañ ke same mti niñge. ²⁷ Nime nime keyegak Sadañañ keñanen toti keñañ mme yunñgume delañ zeye. Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ keñdan kwileki msâgât tatnânik elak sakwep meti miya!” ²⁸ Zisasiyan

Zudas zet kekok tadundume nempa nin tabenn nin Zisasmak Zudas egelan zet eneyet tazelup ke ku nâmbenn. ²⁹ Keyepmti nempa notnanan pigok otnâmbien Zudas ek ningalen mânep egan mandamuñ min keyepmti Zisasiyan Kendoyet meu nim tabanupgat nâmti meu met kwititiyet mene ma am bekopsat ñen mânep met sasayet tazempein mene nâmti tapmambenn.

³⁰ Âpme nupmaman Zisasiyan Zudas olek same nim pemti keyegak tambu sutnan toti mege.

³¹ Zudasiyan toti mepme mepme Zisasiyan nembane nin pigok dinndoye, “Angat Nemuñan neñ alak nukñan palen mopma keyan kwizet buñamm temañ tisowap. Âpme nâgât paleseti Kawawan galen kwizet buñaman kekokak temañ bemesâpm. ³² Âpme Kawawan Angat Nemuñan neñ kwizet buñamm ammagen mpalakñan beme neñ egat kwitnan kekokak mwat onzempewap. Kelak belaknik penan kapi sokbeme eksâip. ³³ Nembanne, neñ inmak kan isikñan bugan kapi etan tasâpmnup. Âpme bamgat in neñ tokwati natimapme bewe. Âpme neñ zet Zuda an damuñ diindowan keyegak naman ingat diindoma nâit, ‘Neñ meban ke in ñep ku kobep.’ ³⁴ Kegogapm neñ zii zet alakñan pigok diindoma nâit: In ilinak ñenan ñengat gogot ñenan ñengat gogot mti gogot palenak mambep. Neñ in gogot mimindemti indatimamkolap sepem kekok in ilinak mti mambep. ³⁵ In kekok mti dolakñan mame am ekñenan in nâgât nembanne mamaip e sosok nâmâtât indewep.”

Pitayan Zisas zemkandatpesem keyet zemkawan beye

(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Âpme Saimon Pitayan pigok yankwesiye, “Amobotnan, geŋ pe deset mebanik?”

Yankwesime Zisasiyan pigok zeye, “Neŋ mebawen geŋ keyegak nep ku kobanik bamgulak nep kobanik.”

³⁷ Zeme Pitayan pigok zeye, “Amobotnan, geŋ pigogat neŋ ku gapmât kokogat zenik? Neŋ gâgât mti geŋmak meti maman nep ketalasiwap nânik!”

³⁸ Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geŋ nâgât mti neŋmak meti sekdi ketalasi sâgât zenik? Neŋ penan sukwep pigok zema nâmbak, tambu sutnan sakokolok kwitnan ewe kukupin tapme geŋ sek tuk zemkandat newanik.”

14

Zisasiyan Kawawanmagen mebegalen set damuŋ bein

¹ Zisasiyan nembraŋane nin pigok dinndoye, “In nâgât kembenj temaŋ mti keŋinanj yayanj temaŋ ku mit in belak Kawawanmak nit nsakwep nâmkinjpemndemti windemak talit. ² Bienan mamainen gwaen mka sambe sambe penan wemez in e ku tatnak ze neŋ met mkanjin weyanpepeyet zetnanj kapi ku diindowak. ³ Neŋ pi meti mundumin beke weyanne weyanne pema delanj zemenjut naman gilik zemkoti indatima nsakwep meti neŋmak ke mamambanup. ⁴ Neŋ mebap in mka set ke nâip.”

⁵ Zeme Tomasiyan pigok yan̄kwesiye, “Amobotnan̄, geñ pe deset mebanik? Nin zet tazenik kapi ku weyan̄ nâmâtâtnup keyepmti nin pe set zigoset gâlen ke kwabanup?”

⁶ Zeme Zisasiyan̄ pigok zeye, “Set ma zet penan̄ ma mama keyet tonan̄ neñ. Neñ kandat nemti ñenan̄ igak set belakñaset Bienmagen ñep ku mobogalen. ⁷ In eweñanak baen mamkwabennen ke nâgât Kilais kegok nâmâtât nembiek ze Bipmnan̄gat kegogak ñep nâmâtâpewiek. Yan̄ alak pi kwitnan̄ kwitnan̄ sambe nâgât palen kwapmâsâpm ke ekti Biengat yan̄an̄ ñep ekmâtâsâip.”

⁸ Kegok zeme Piliwan̄ pigok zeye, “Geñ Bipdi ke de ze zikat ndamane nin ekti nâmann delan̄ zeme oloñen palen mambanup.”

⁹ Zeme Zisasiyan̄ pigok dunduye, “Pilip, neñ kan teepman̄ bepi inmak mamkwaban pi geñ ewe yan̄ ku niknamâtâtnik? Am ñenan̄ neñ maniknâmâtâzin beme egan̄ Bien maekmâtâzin. Âpme geñ zigogat pigok nayan̄kwesinik, ‘Geñ Bipdi ke de tazin ze zikat ndamane ekne?’

¹⁰ Bienmak nit kwep mamamti napmukulem mme mulup mamiyap pi Pilip, geñ ewe ku mandikmâtâdik? Neñ zet sambe mandiindoyap ke wa nanan̄gat keñnan̄galak ku manzeyap. Bienan̄ neñmak mamti zet keñnan̄ benneme manzeyap.

¹¹ Bienmak nit kwep mamalup manzeyap. In zet ke penan̄ nâmkin̄pewep. Neñ zelan̄ etan̄ zema nâme zet dâsukinok besemagengat mulup sambe mamiyap beke ekti penan̄ nâmkin̄pemnembe.

¹² Neñ zet penan̄ pigok diindoma nâit, am ñenan̄

neŋ nâmkiŋpemnewe beme egaŋ neŋ mulup mamiyap kabonaŋ ɲep mbe. Ya wa ke etaŋ yek egaŋ neŋ mamiyap ke sebempemti sambe mmebe. Neŋ Bienmagen mobap keyepmti am ekɲen ke winde indamti indamukulem mimin-dema ekɲenaŋ mulup kekok mbep. ¹³⁻¹⁴ In neŋ nâmkiŋpemnemti nâgât kwitnnanen kwileki ɲeniyet nâmti dundum name neŋ keyet penanaŋ ɲep maaikindamambap. Kegok mma Bienaŋ nâgât paleset kwizet buŋamaŋaŋ temaŋ tiwe.

Zisasiyaŋ Emetak Teŋ peme togotat zetik mge

¹⁵ In nâgât gogot mti mamambep beme in nâlen zetn manzeyap kapi maŋgawepup. ¹⁶ Keyepmti neŋ moti Bipmnaŋgat zema egaŋ ingat mukulem mimiŋin ɲen peme toti inmak kwesiŋ kapi mamti maindamukulem mmambe. ¹⁷ Zet penanaŋalen Emetak Teŋ kapi am msalen nâmkiŋpepeŋinpiŋ belak kileŋ mamaip ekɲenaŋ ku tiwep. Ekɲenaŋ ek ku ekbien ma keyet yaŋaŋ ku nâip. Âpme ingut egat yaŋaŋ nâip keyet mti ingat keŋinan mame in egat yaŋaŋ nâmpeip.

¹⁸ Neŋ gakimti indemti mebet katikɲaŋ penan ku mebap; Neŋ bam ewe gilik zemti inmagen kobap. ¹⁹ Neŋ kan isikɲaŋ bugan kapi tapmoti gakimti naman wabap. Âpme am msalen belak kileŋ mamaip ekɲenaŋ ku nikbep. Âpme ingut ɲep nâmkiŋpemnemti mamaip keyepmti nikbep. Neŋ mama kanzizit ke indama timti mambep. ²⁰ Neŋ gakikiengatnan wabap kan keyet Bienmak nit kwep penan bemti mambalup ma neŋ kekokak inmak kwep bemti mambanup. Keyet yaŋaŋ ɲep mamaŋinaŋ ekmâtâbep.

²¹ Am ñenan nâlen zeomkalili sambe kapi nâmti gawepumti nâgât kandañnnan meti nâgât gogot mimnewe beme Bipmnan an ke kegogak gogot mpewe. Âpme neñ an ke gogot mpemti yaññ penañ zemkawan bem sama nâmâtâtnembe.”

²² Kegok zeme nâmti Zudas Iskaliot mkaengatanañ keyet opmanañ pigok yañkwesiye, “Amobotnan, geñ kwilekiyet yaññdi am sambe bepi anğalan indemti nin etañ kapi zemkawan bem ndasâgât etañ pi zenik?”

²³ Yañkwesime Zisasiyan zet dopman pigok gilik saye, “An ñenan neñ gogot mnewe beme egañ nâlen zet nâmti ñep gawepuwe. Âpme Bipmnan ek gogot penañ mpewe keyepmti Bienmak nit nsakwep ekmagen koti ekmak mamambalup. ²⁴ Âpme an ñenan nâgât wisat nâmnembe beme egañ zigoset zetn nâmti ñep gawepuwe. Zet sambe mandiïdomkwapma nâip ke wa nanağalen ñoktikñnağat etañ yek. Bien zemneme toban ekmagengatanañ ke timti mandiïndoyap.

²⁵ Nenn ewe inmak kapiyak mamti zet kapi mandiïndoma nâip. ²⁶ Âpme neñ moti zema Bienañ mukulem mimiñin Emetak Teñ ke zempepe egañ toti nânâ dolakñañ sambe sambe zikat indamâbe. Mti neñ zet diïndoma in notnan kandañmâbien mee pi ewe mbutem indame nâmbep.

²⁷ Neñ indemti mesât tati betziññ keñ sewakñañ palen mama ke indayap wa ke am belakñañ ñenan mamimindaip keboñ yek nanağalen keñ sewakñañ penañ ke keñinan be-mindeyap. Keyepmti neñmagen kwitnan kwitnan nukñañ sambe sokbeme ekti in keñin yayan

teman kwapme ku kingabep. ²⁸ Neñ ñeñan pigok diindoma nâyo, ‘Neñ indemebawan met maneti bam ewe inmagen gilik zemti kobap.’ In keñin neñmagen penan bempemti mamambiek ze neñ Bien an windenjanben ekmagen mobap zema nâmti oloñen teman mbiek. ²⁹ Pi ewe kwitnan kwitnan sokbembepin tapme ewenjanak tadiindoyap keyepmti in tati ekme kwitnan kwitnan nâgât palen ke sokbeme ekti zet tazema nâip kapi nâmkinjewep. ³⁰ Neñ zet sambe teepman ku diindosap msat kapiyelen damuñ Sadan ek ilak kokogalen bududuk penan min. Egan neñ ñep ku mtot neneyelen. ³¹ Neñ Bienan ikjan zemâtâtneye keyet katan Bien gogot msamti zetnan gawepumti mulup sambe kapi mmepma msalen am sambe kapiyan nikmâtâpmâbep. Keyet wapme ilak mka pi penti metne.

15

Zisas ek wain tep yanjan nembon

¹ Neñ wain tep yanjan ñotekjan penan âpme wain mulup keyet tonjan Bienan ikjan bein.

² Keyet mti mulupman mmeti ekme betnan ñen neñmagen om mebetnanangut penanan pepepin tapme ekti maantimpeme mezin. Âpme naman betnan ñen ekme penanan dolakjan maelikzin beme egan weyan betnan bekanan notnan elengem time topme tati penanan sambe maelikzin. ³ In neñ zet diindoma zetn nâmti nâmkinjemti ilak kwetetepman bemti neñmagen tusumâbien. ⁴ Keyet mti in neñmak tususunjan dolakjan mme neñ inmak tususu kegogak

dolaknaŋ mti mamambanup. Âpme wain tep betnaŋ ŋen pemanen daen tususupin belak igak tungupman anzam tati penanaŋ igak ŋep ku maelikzin. Egaŋ tep penaŋmak daen tusum tatingut penanaŋ maelikzin. Âpme in kegogak neŋmak tususupin mambep beme in penaŋin dolaknaŋ zigoset elikbe?

⁵ Wain tepmaŋ bee neŋ mme sinaŋ betnaŋ e in keyepmti am ŋen neŋmak tususunit kwep tabe beme am kemagen penaŋaŋ omba elikmâbe. In neŋ nemti ilinak etaŋ anzam tati kwileki ŋen pembenaj ku aikbep. ⁶ An ŋen neŋmak tususunaŋ tapme keyet penaŋaŋ ku sokbein beme neŋ tususunit ke elengem pewe. Âpme wain betnaŋ elengem time towemti angasimti memun bem weme timti tewen time moti manzin ek sepem kegogak msawep. ⁷ In neŋmak tususunin kwep tapme zetn gawepumti mambep beme in kwileki ŋeniyet nâmti dundum nawep beme neŋ keyet penaŋaŋ msokbewap. ⁸ In ammagen mulup mme am nâmkipepemak sambe sokbemâbep beme set keyeset am ekŋenaŋ in nâgât nemunnambanne penaŋ mamti mulup mamip e indikmâtâti Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ omba penaŋ mwabep. ⁹ Âpme in neŋmak tususunin matazin keyepmti in am sambe gogot mami-mindeip keyepmti neŋ ingat gogot penaŋ mami-mindeyap sepem kegogak Bien Kawawaŋaŋ neŋ gogot penaŋ mamnain. ¹⁰ Âpme neŋ Biengalen zet sambe bee gawepumti mamiap keyepmti Bienaŋ nâgât gogot penaŋ mamnain. In sepem kegogak nâlen zetn sambe gawepumti mambep

beme neŋ ingat gogot penaŋ mimindewap.

¹¹ Âpme neŋ oloŋen palen mamayap keyepmti in neŋmak pepep bemamti kwitnaŋ kwitnaŋ zeya kapi kegogak mbep beme in neŋ mamayapnok keŋ oloŋen palen mamambep. ¹² Neŋ ingat zemâtâtât zet ŋen kapigok diindoma nâit, neŋ in gogot mamimindeyap sepem kegok in ilinak ŋenaŋ ŋengat gogot mti mamambep. ¹³ An ŋenaŋ am notnaneyet mti mamaŋaŋ kileŋ ketalasiwe beme an keyet nâma amgat gogot omba penaŋ mamimindein kegok nâmpewap. ¹⁴ In mulup zet diindoyap keyet katanŋ mâti mme neŋ indikma nâgât notnne penaŋ bewep. ¹⁵ Neŋ ingat sisiliŋ nembanne ewe ku zeyap neŋ ingat notnne penaŋ zeyap. Sisiliŋ an egaŋ amobotnaŋaŋgalen keŋanen zet zigok tazin ke ku manzeme nâinaŋgut Bienmagenganŋ zet sambe timti toban bee in sambe diindoma nâmâbien keyepmti neŋ ingat nâma notnne penaŋ mambemâzin. ¹⁶ In neŋ ku nabien; neŋ in neŋmak mamayet indati zemindema meti muluin dolakŋaŋ mme penaŋaŋ sambe sokbemt看 wemti kwesiŋ tatagalen keyet diindowan. Keyepmti in met mulup mimamambe kwileki ŋeniyet olati nâgât kwitnnanen Bien dundum same egaŋ indamukulem mimindewe. ¹⁷ Neŋ zemâtâtât zet ŋen pigok diindoma nâyo keyegak ewe zema nâit, in ilinak ŋenaŋ ŋeniyet gogot mti mamambep.

Zisas nembane ekŋen mulup mme sisipeŋpeŋ mimindewep

¹⁸ In mulup tapmim mepme am ekñenañ indik talati mtoindewep beme in nenn mamimname egip keyet otnâmbep. ¹⁹ In am ekñen kemak tusumti mambiek ze ekñenañ kasa kasa ñep ku mimindawiek. Neñ in am kapiyet tunjuwinangatnan indatimti set ñen zikat indama ilinañgalen set itnañañ ke bamkumpemti nâlen mama mimi mâti mamip. Keyet mti indiktalati mtoindewep. ²⁰ In neñ zet ñen pigok diindowan e nâip, ‘Sisiliñ nembayañ amobotnañañ sebempemti mobotnañ ñep ku manak.’ Keyepmti am ekñenañ neñ sisipeñpeñ mimnawien sepem kegogak in mimindawep. Ma am notnañañ nâlen zet gawepuwien sepem kegogak am notnañañ ingalen zelin ñep gawepuwep. ²¹ Am nâmkijpepepiñ ekñen kapiyañ neñ Kawawañañ iññañ zemneme toti mulup mamiap ke ekñenañ ku nâmâtâlíp. Keyepmti ekñenañ in neñmak tusumti mamaip keyepmti in omba penañ mtoindewep. ²² Neñ msalen kapi toti am ekñen ke zet zapatn kapi ku diindowan ze zet kapiyañ yomin sosok ku mkawañ bem indenak. Pi zemkawañ bewan keyepmti yomin sosok mamimkawañbein. Kwileki ñenañ yomin ke ñep ku añañapepeyelen. ²³ An ñenañ neñ niktalati mammtotnein beme egañ Bien kegogak mammtopein. ²⁴ Neñ am tunjuwinan menok temañ temañ amnañ ku mimiyelen ke mamkolap ke ku mbak ze ekñenañ nâgât ñenzinziñ mti yom temañ ku aikbiek. Pi neñ yomin mimsokbema yomin ke ekmâtâtinñgut ekñenañ naman nâgâek mtopenup zemti Bien kululunen main ek eyo

mammtopeip. ²⁵ Kegok mme golanj zenze an zet
 ñen kapigok zenzenañ ke penañañ masokbein,
 ‘Ekñenanj yompiñ belak tungupman penañ
 ñenzinziñ msamti mammtopeip.’ (Sam
 35:19; 69:4)

²⁶ Neñ mulupgat indamukulem mimiñin
 Emetak Teñ Bienmak mamain ke moti zempema
 toti egañ Bien Kawawanmak nigat yaññ weyañ
 zemkawan bem indame nâmâtât ndewep.
²⁷ Âpme neñ in indatimti mulup yañbemti
 mkopma nikbien keyet zet zapatn am zemkawan
 bemindame nâmâbep.

16

¹ Mineti amnanj kwitnanj kwitnanj nukñañ ñen
 mimindame nâmkinpepeen sukñañ bewepmagat
 zet eweñanak tipman baen pigok diindowan.
² Am ekñenanj in Zuda am ekñengalen sesewat
 mkaen mebegat zemkulumindemti pase zupman
 indewep ma kan ñen beme am ekñenanj
 nin Kawawanğalen mulup penañ tapminup
 zemtati mamti in indome gakiwep. ³ Ekñenanj
 Bienmak nigat yaññ ku weyañ manâmâtâlíp
 keyepmti sepem kekok mimindawep. ⁴ Neñ
 zet eweñanak kapi tadiindomkwapma nâíp
 keyepmti manepeme kwitnanj kwitnanj kebonj
 sokbemindame ekti zewep. ‘O, Amobotnanj zet
 dindoye walak penañañ piki sokbemndain,’
 zewep. Zet kapi ilak kan teepmanj tipman
 baen mamkwabennen ke ku diindowan. Pilak
 Bienmagen mobogalen kann bududuk beme
 nâmti keyepm tadiindoyap.

Emetak Tenngalen mulup kapigok mam

⁵ Pi neŋ An zemneme toban ekmagen mobogalen kan bududuk penaŋ beme mosât tapmma inmagen ŋenaŋ pigok ku nayaŋkwesin, ‘Geŋ pe deset mebanik?’ ⁶ Neŋ indemesât zet kapi zema keyepmti in belak kembeŋaŋ keŋin bemisikme belak zelinpiŋ talip. ⁷ Neŋ zet penaŋ pigok zema nâit, neŋ mobap ke ingat mti mobap. Âk neŋ ku mobap beme mukulem mimiŋin ke ŋep ku todak keyepmti neŋ moti ek zempema tobe. ⁸ Âpme egaŋ koti am msalen kapi yominaŋgat yaŋaŋ zikat indawe ma egaŋ mama mimi teŋ ke yaŋaŋ zikat indawe ma yominaŋgat dopmaŋ zemindondo keyet yaŋaŋ zikat indawe. ⁹ Âpme ekŋenaŋ yominaŋgat yaŋaŋ pigok ekbep ekŋenaŋ neŋ ku manâmkiŋpemneip keyaŋ yomin bein. ¹⁰ Ekŋenaŋ mimyunguŋguŋinaŋgat nâme ŋep mambein. Kulekiyet neŋ Biengalen melap yaŋgut in ewe neŋ ŋep ku nikkbep. ¹¹ Ekŋenaŋ Kawawaŋaŋgalen yominaŋgat dopmaŋ zemindondo keyet yaŋaŋ ku nâip. Kwilekiyet msalengalen damaŋ Sadan ek eweŋan zemkuye.

¹² Zet keboŋ keboŋ ke diindondoyelen sambe penaŋ timtalap yaŋgut alak kapigogat sambe diindoma zigok ambepeseip. ¹³ Emetak Teŋaŋ tobe kan keyet egaŋ Kawawaŋ an zet penaŋgat ŋotekŋaŋ keyet yaŋaŋ zemâtâtindamti mama mimi dolakŋaŋ keyelen set zikat indame nâmâtâbep. Egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ikŋaŋgat keŋanagak etaŋ ku zewe. Nen zemâtâtâsama nâm̄ti kwitnaŋ kwitnaŋ bam sokbemâbe

keyet zapatnaŋ diindowe. ¹⁴ Zet ke nâgât keŋŋnaŋgatnaŋ timti zemkawaŋ beme nâgât kwizet buŋammnaŋ msalen palakŋaŋ penañ bemi mekobe. ¹⁵ Bienmagen kwitnaŋ kwitnaŋ tazin keyet toŋaŋ neŋ keyepmti neŋ zet pigok eweŋaŋ diindoya, Emetak Teŋaŋ nâlen keŋŋnaŋgatnaŋ zet timti in diindowe.

Zisasiyaŋ met maneti naman gilik zemti ndatisât kobe

¹⁶ Neŋ kan isikŋaŋ bugan tazin kapi delaŋ zeme mepma in neŋ natimati ilinak mame neŋ met belaknik bugan mamti naman gilik zemkopma nikbep.”

¹⁷ Kegok zeme nin nnak sek putuŋ pitin mti zewenn, “An kapi zet kapi pe yaŋaŋ zigogat nâmti pigok pi zein? ‘Kan isikŋaŋ bugan tazin ke delaŋ zeme mepma natimabep yaŋ met belaknik maneti naman ewe gilik zemti inmagen kopma nikbep.’ Naman zet ŋen pigok zep, ‘Neŋ Bienmagen mobap?’ ” ¹⁸ Kegok zemti ewe sakwalamti zewenn, “An kapi, ‘Pe kan isikŋaŋ bugan tazin,’ tazein kapi kwilekiyet nâmti tazeinaŋ? Ke nin yaŋaŋ ku nâmâtâtnup!”

¹⁹ Zem mbenañ yek beme Zisas yaŋkwesisâgât tapmann Zisasiyaŋ ndik mâtâti zeye, “‘Neŋ kan isikŋaŋ bugan tazin ke beme mepma natimabep. Ya naman met kan isikŋaŋ bugan tati naman gilik zem kopma nikbep,’ zeya keyet in zenâmti nayaŋkwesisât tapmip? ²⁰ Neŋ zet penañ pigok zema nâit, neŋ nome gakima in nâgât si kembeŋ temaŋ tapmme am nâmkinpepeninpin ekŋenaŋ keŋ olonjen temaŋ penañ mbep. In kembeŋ palen

ke manepeme neŋ bam gilik zemti indatisât kopma nikti oloŋen temaŋ mbep. ²¹ Imbi ekŋenaŋ namba sokbesâpme sek sindem omba penaŋ timti keŋin sindem mambein. Yaŋ bam namba sokbeme nambaŋaŋ ke ekti sindem titiŋaŋ ke nâme betetnaŋ beme keŋ oloŋen temaŋ mamip. ²² Âpme in sepem keŋogak kan isikŋaŋ bugan kapi in si kembeŋ mti mambeŋ. Manepeme neŋ mamaen gilik zem wapma nikti naman keŋ oloŋen penaŋ mbep. Keŋ oloŋen keboŋ ke am ŋenaŋ ku menzembe.

²³ Neŋ Bienmagen mobap kan keyet in kwileki ŋeniyet yaŋaŋ penaŋ nâsâgât ŋen ku nayaŋkwesiwep. Neŋ penaŋ sukweŋ pigok zema nâit, in kwileki ŋeniyet olati Bien dundum same egaŋ nâgât pembenanŋaŋgapmti kwilekiyet olati wekuwep ke indawe. ²⁴ Neŋmak tusumti mamkwabien kan keyet in kwileki ŋeniyet olati nâgât kwitnnanen Biengat ku yaŋkwesiwien. Yaŋ alak pi in nâgât kwitnnanen kwileki ŋengat olati Biengat yaŋkwesime egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ŋep indame olalapiŋ timamti oloŋen palenak mambeŋ.

Zisasiyaŋ Sadanŋalen winde sambe kume topmoge

²⁵ Neŋ zet sambe diindomkwaban ke belak bemzenze zet etaŋ diindomkwaban. Maneti bamgat neŋ bemzenze zet ŋen ewe ku diindowap neŋ Biengat yaŋaŋ belak sosok zemkawaŋ bemti zemâtâtindama nâmâbep. ²⁶ Kan keyet in nâlen bembeŋaŋ keyepmti nâgât kwitnnanen Biengat gwaen dundum same neŋ ingat munduminan

tati Biengat manzemtemanok ewe ku zewap. ²⁷ Neŋ Kawawaŋmagengatnan kwatoban e in nâmkijpemnemti nâgât gogot penaŋ mamimneip keyepmti Bienaŋ ingat sepem kegogak gogot penaŋ mamimindein. ²⁸ Neŋ Bien pemti msalen pien inmagen kwatoban yaŋ pi naman in indemti kululuŋen Bienmagen gilik zem mowebap.”

²⁹ Kegok zeme nin nâmti pigok dunduwenn, “Geŋ alak pi bemzenze zet ŋen zenzepiŋ sosok belak zemâtâtndamane nâmâtâtnup. ³⁰ Keyepmti nin gâgât pigok nâmgenup geŋ an ŋenaŋ gayaŋkwesisiŋ mme geŋ gitiyegak kwitnaŋ kwitnaŋ sambe beeyet yaŋaŋ manâmâtâpmane delaŋ zein. Keyepmti geŋ Kawawaŋmagengatnan tobanan e nâmkijpemgenup.”

³¹ Zeme Zisasiyaŋ pigok dinndoye, “Kapi zema in alakŋatiŋgut nâmkijpemneip? ³² Kan belaknik penaŋ kapi in neŋ nemti kunzuŋti mkaŋinan me enzilim kot enzilim msâip. Ke nem mekopme neŋ nenak etaŋ ku tabap Bienaŋ namukulem mti neŋmak tabe. ³³ In neŋmak tusumti mamaip keyepmti in keŋ sewakŋaŋ palen mamayet nâmti zet sambe bee diindomkwala. In msalen kasa kasa mimindame keyet keŋaŋ nâmisim mamaip. Âpme nenn msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ sambe kapiyelen windenaŋ mtopemâban.”

17

Zisasiyaŋ nembraŋane ekŋengat nâmti dunduye

¹ Zisasiyan zet kekok zemdelañ zemti zikat-
 nañ kululunen gwaen ekme mopme pigok dun-
 duye, “Bien, gakiki kann ilak bududuk penañ
 bein. Kan keyet geñ nâgât kwizet buñamm
 mwapmane neñ naman gâgât kwizet buñamdi
 mwabap. ² Kawawañ, geñ msalen am sambe
 bekapi ilindiñ neñ indadamuñ mimiyet nâgât
 kandañnan yaloñ indemti indadamuñ mimiyet
 winde nawanan. Mti am geñ gitangat zapat
 penañ ombem indewanan ekñen ke neñ mama
 kanzizit indawap. ³ Amnañ mama kanzizit ke
 yañañ kapigaset mti matip: geñ Kawawañ penañ
 mamani ma Zisas Kilais neñ nemane toban am
 ekñenañ yañnit kekok penañ nâmâtâtndemtiñgut
 mama kanzizit ñep tiwep. ⁴ Geñ mulup mimiyet
 zemneman tobanañ mulup bepi mmetne metne
 pema msalen kwizet buñamdañ palakñañ bemti
 tazin. ⁵ Bien, msat kululun ewe ku sokbeme
 neñ eweñañ geñmak mamti kwizet buñamm
 temañmak mamamteman. Sepem kekok pi ewe
 gilik zemti geñmagen kwapma kwizet buñam ke
 ewe namane timti gâgât monzalamdanen ma-
 mambap.

⁶ Msalen am sambe penañ kapiyet keñan am
 gitangat zapat ombemindewanan ekñen ke nâlen
 belen beindewanan ekñenmagen kwizapadi ilak
 zemkawañ bemindama nâmti mkatikbemâpme
 delañ zeye. ⁷ Mti ekñenañ neñ mulup kwit-
 nañ kwitnañ sambe mamiyap ekñen kapi winde
 geñmagengatnañetañ matimiyap elak ekñen sam-
 beyañ eknâme delañ penañ zemâzin. ⁸ Zet sambe
 nawanan e diindoma delañ zeye. Ekñenañ penañ

nâmkinpeip neŋ geŋmagengatnan koban. Ma geŋ nemane koban.

⁹ Keyepmti neŋ geŋ am gitangtat zapat ekŋen ke nâgât belen bewanan ekŋen keyet etaŋ nâmti pigok dundum gayap. ¹⁰ Am sambe geŋ nâlen belen bemane maindadamuŋ miap pi toŋaŋ nilizuzut belup ya am ekŋen kapiyaŋ nâgât kwizet buŋamm ŋep mwatnewep. ¹¹ Âpme neŋ msalen pien kwesiŋ penaŋ ku mambap ilak geŋmagen kwakwagalen kan bududuk bein. Âpme amdine ekŋen bekakan nâlen belen bemane maindadamuŋ mkwalap pi ewe msalen kapi kwesiŋ mamambep. Keyepmti Bien, An teŋ mamanik, geŋ kwileki ŋenaŋ mto indeweyet indadamuŋ dolakŋaŋ mimindemane mambep. Âpme ekŋenaŋ gâlen winde ke sosok ekmâtâti keŋ kwep bemti kume kwaopme mambep. Nit keŋ kwep bemti mamalup sepem kegogak ¹² neŋ ekŋenmak mamayap. Kan kapiyet neŋ gâlen windeen zet zapadi dolakŋaŋ kapi zemti mkatikŋaŋ bemindewan keyepmti ekŋen sambe penaŋ ku walebien. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet tazin ke katikŋaŋ bembeyet an kwewetaŋaŋ set tetakŋaŋ palakŋaŋ beme mmetneti mme pilik zeme teziŋ ŋandaŋgat zapat beye. ¹³ Neŋ ilak geŋmagen kokogat kann bududuk beme keyepmti neŋ ekŋengat yayaŋ mimindemti dundum gayap. Geŋ indamukulem mimindemane oloŋen palen mambep nen mamayap sepem kegogak. ¹⁴ Âpme neŋ zedi zemâtâtndama ekŋenaŋ ke nâmti neŋmak tusume mamanup keyepmti am ninmak

tusumti ku mamaip ekñenaj nsakwep ñenzinziñ minndamti mamtot ndeip. ¹⁵ Wa neñ geñ msalen kapiyetnan indatimti mobogat nâmti ku dundum gayap. Mneti Sadañgalen windeyan mtoidewemagengapmti geñ indapmukulem mimindemane mamayet nâmti dundum gayap. ¹⁶ Neñ msat kapiyet zapat ku mamayap sepem kegogak ekñen kapiyan msat kapiyet zapat ku mamaip. ¹⁷ Geñ gitañgat zedi penaj sukwep penaj keyañ keñin mmane kwetetepmaj penaj beme ekñenaj yomgalen mama mimi bekanaj ke bankumpemti gâgât zapaletañ mamambep. ¹⁸ Geñ neñ msalen pien zedi penaj sukwep penaj ke zempalakñaj bembeyet zennemane toti mamiyap kegogak ekñen bekakan kapi neñ zemindema msalen kapi ammagen zedi ke tim mebep. ¹⁹ Neñ ekñenaj gâlen zedi teñ penaj kapi nâmti gâgât kandañdan penaj kokogat nâmti indamukulem mimiyet keññ teman penaj matazin.

²⁰ Ya wan neñ ekñengat etañ nâmti ku dundum gayap ekñenaj kapi mamti zedi timepme am notnañ zelin nâmti nâgât nâmkijpennemti mam-bep ekñengat eyo nâmti dundum gayap. ²¹ Bien, neñmak geñmak keñ kwep bemti gogot palen mamalup sepem kegogak ekñenaj nitmak tusumti ilinak keñ kwep bemti gogot palen mame am notnañ gâlen zet zapat dolakñaj bankumpemti mamaip ekñenaj geñ giti neñ zennemane toban ke penaj nâmkijpennewep zemti dundum gayap. ²² Geñmak nit keñ kwep bemti mamalup sepem kegogak ekñenaj ilinak keñ kwep bemti mamambep. Geñ neñ nigomti kwizet buñamm teman

nambanan sepem kegogak neŋ ekŋen kegogak indikgomti kwizet buŋamin mamwalap. ²³ Geŋmak nit keŋ kwep bemti mamalup sepem kegogak neŋ ekŋenmak keŋ kwep bemti mamananup. Kegogak ekŋenaŋ ilinak keŋ kwep penaŋ bemti mam-bep. Sepem kegok mti mame am gâlen zet bankumpemti mamaip ekŋenaŋ mama mimiŋin dolakŋaŋ ke ekti penaŋ geŋ giti zemnemanane toban ma geŋ gogot mnemti ekŋen eyo gogot mamimindanik e nâmâtâbep.

²⁴ Bien, geŋ am indamakumti nâgât betnnan bewanan. Keyepmti ekŋenaŋ neŋ kwabap keyegak kwabep. Mti ekŋenaŋ geŋ msat kululuŋ ewe sokbembepiŋ tapme geŋ nâgât gogot penaŋ mnemti kwizet buŋamm temaŋ nawanan kwizet buŋamm temaŋ ke ekmâtâbep. ²⁵ Bien, An teŋ penaŋ mamananik, am sambe msalen pi wemelip ekŋen bepiyaŋ gâgât yaŋdi eweŋan ku nâmbien neŋ kwep gâgât yaŋdi nâmgeyap. Keyepmti geŋ am ekŋen ke nânâŋin mkawaŋ bemane ekŋenaŋ neŋ geŋmagengatnan toban e nâmâtâtnewep. ²⁶ Neŋ am ekŋen kema-gen zet zapadi zemâtâtindawan yaŋ pi ewe manzemâtâtindamelap. Keyet geŋ nâgât gogot mamimnenik sepem kegogak ekŋengat gogot mimindewanik.”

18

Kasayaŋ Zisas met atawien

¹ Zisasiyaŋ dundundu kegok dundumepme delaŋ zeme wati nin ndatime mka pem toti met Kidolon tu somti tu nembet daen olip mulup

teman matatanen ke mobenn. ² Mulup keyet keñan Zisasiyan ninmak kan katan ke meti maondaktemenn keyepmti Zudasian mulup set ke nâme delan zein. ³ Keyepmti ekñenan ke mepme Zudasian meti zeme sâpe sâpe bumbu an ñenan ma Palisi ekñenan an kasa kuku ma sesewat mkayelen an tipdakutum mee pi zemindeme Zudas Zisasiyan ikñan nembanan wati mamtan egan ikñan ñenan bemti indatime ñelip sage timti tambuyet tanam konji konji piyan Zisas wasâgât kopmâbien. ⁴ Âpme Zisasiyan am kasayan koti kwitnan kwitnan sambe mnamâseip e nâme delan zeye keyepmti ekñenan takopme kopme egan keeselak ekñenmagen soknan meti pigok zeye,” In an pe kwiyet tatimalip?”

⁵ Zeme ekñenan zewien,” Nin Zisas Nasalet mkaengatan ek tatimatnup.”

Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Ne toka kapi talap.” ⁶ Zeme ekñenan wejin mepme tikande kande meti toindomâge. ⁷ Mme Zisasiyan ewe indayan kwesiye, “In an pe kwiyet tatimalip?”

Indayan kwesime zewien, “Nin Zisas Nasalet mkaengatan egat tatimatnup.”

⁸ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ pi talap,” tazeyap pe tatnâip ma yek? In neñ tatnati-malip beme nembanne indondopin; nen kwep natamti napmelit. ⁹ Sepem kekok sokbeme Zisasiyan ekngat dunduyeen keyet penanan sokbem katik beye, “Nemba akum namane maindadamuñ mkwalap ekñenmagengatan ñenan ku walege.”

10 Âpme Saimon Pitayan Zisasiyepmti gembo pitakñanen yuñmamañge pi sakwep señkwati sâpe sâpe bumbu an ñeñañ egalen sisiliñ nemba ñen kwitnañ Malakas zeme ke ek wakñañ pe-naset sâmpeme mege. 11 Kegok mme Zisasiyan Pita pigok dunduye,” Geñ gembondi sakwep mti mkañan wepe. Bienañ neñ sindem temañ kapi titiyet zemneñge pi alak geñ naman bekek nesât tapmnik?”

Zisas wati Anas egalen mkaen mebien

12 Zemti tapme am ek wati kosât mebien ekñeñañ Zisas atamti betnañ tegañ zampemti wati mebien. 13 Ekñeñañ ñeñañ Kaipasiyet tatnañ Anas ekmagen wati mebien. Kaipas egañ nup kan keyet sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñeñañin temañ mamayet ombempeme mamtan. 14 Kaipas an keyañ Zuda am ekñengalen ondedagen tati zet kapigok zeye, “Zisasiyan tapme nin nukñañ temañ aikbanupgat nin ek kwep kumann gakime dolakñañ mambanup.”

Pitayan Zisas zemkandat peye

15 Saimon Pitamak notnañ kwep ñenmak Zisas zet muluwen wati mepme mâti eksât mebun. Nemba ñen ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin temañ keyañ egat nâmpain keyepmti Zisas wati egalen mka keñan mopme mâti keyegak mowege. 16-17 Âpme Pitayan gut igak paset zupman baen tati notnañ mebun ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin temañ egañ nâmpain keyepmti egañ nâmtalati met imbi sekekek damuñ keyet zeme nâmti Pita

set kwalet peme keñan kwaɓme imbi keyaŋ Pita sepemaŋ ekti yaŋkwesiye, “Geŋ kapi an kandayet nambaŋaŋ ñen tagigap.”

Yaŋkwesime Pitayaŋ yaŋti zeye, “Geŋ pe kwiyet tazenik ne pi ka yegat.”

¹⁸ Kegok zempemti mulup an ma kasa kuku an ekñenaŋ tâgâyet mti tep bume zime bembuluŋti kât tapmambienen ke mot wanzaŋgum tati tep kât tapmaŋge.

Sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñaŋin temaŋaŋ Zisas yaŋkwesisi sambe tayaŋkwesimaŋge

¹⁹ Âpme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñaŋin temaŋ keyaŋ Zisasiyet nambaŋane nin zigoset indatiye ma egaŋ zet ziboŋ zikat indammge pe zigok penaŋ manzein keboŋ keboŋ keyet yaŋaŋ nâsâgât tayaŋkwesimaŋge. ²⁰ Âpme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Neŋ am sambe ekñengat tuŋguwinan ma Zuda am nnaŋgalen sesewat mka temanen ma am ondedakŋin tema temanen sosok belak zetn zemzikat mti mkawaŋ bemeban. ²¹ Âpme geŋ nâgât pi eneyet tatnayaŋkwesinik? Am sambe zet mandiindoma nâip ekñen ke indayaŋkwesimane zet pe zigok mandiindoyap e ekñenaŋ zeme nâmbak.”

²² Kegok zeme an tipdakutum damaŋ mti tapmambien ekñenmagangatnaŋ ñenaŋ bepalaksat naŋgumaŋ somti zeye, “Geŋ sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñaŋin temaŋ kapi zet keboŋ ke eneyet dundunik?”

²³ Zeme Zisasiyaŋ an ke ekti pigok zeye, “Neŋ zet bekaŋaŋ ma pembeŋaŋ zeya ze yaŋaŋ weyaŋ

zemanê nâmti tapmanğut nowek. Geñ belak kilen etañ eneyet nonik?”

²⁴ Zeme Anasiyañ sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin mulupmanñ temañ delañ zeme belak pemti mamtan keyepmti Zisas betnañ ewe zapeñ ke tapme zempeme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengalen ñeñañin alakñañ tatnañ Kaipas ekmagen wati mebegat zemindeye.

Pitayañ Zisasiyet sek ñen ewe ku nâmpeyap zeye

²⁵ Âpme Pitayañ ewe tep ke kâpambe tapme am notnañañ ekti yañkwesiwien, “Geñ kapi pe an kandayet nembrañe ekñengat tunğuwinañgatnañ ñen geñ kapi ma zem tatnânup?”

Âpme egañ zeye, “Neñ yek penañ.”

²⁶ Zeme Pitayañ sâpe sâpe bumbu ñeñañgat mulup anañ ñen wakñañ sâmpeye keyet notnañañ ekti zeye, “Geñ sañenen ekmak ilinsakwep muluwen daen mamane gikman pi.”

²⁷ Zeme Pitayañ yañti zeye, “Neñ penañ egat ku nâyap.” Zeme zeme keyegak pepup apmañañ yañbemti kâkâkââk kuye.

Zisas wati naman amobotnañ Pailetmagen me-bien

²⁸ Tambuyet pi Kaipasiyelen mkaen ke zet mulup mti tapmetnepeme msame watoti naman Loma amobotnañ Pailet Zelusalem mkaen matatan ekmagen wati meti ilin penañ amobotnañ Pailet egalen mkaen ku mobien. Ekñeñañ puk nâmti mbien, “Nin Anğalalañ Kendoyen tu meu niniyelen kan sokñañik bein kapi egalen

mkaen mopmann ñep ku besem.” Kegok nâmti zupman baenak kot tabien. ²⁹ Ekñenañ wakoti belak tambangumen baen tapme indikti Paillelañ mka keñangatnan toti pigok indayankwesiye, “In an ke pe yom zigok mme wati kotalip?”

³⁰ Indayankwesime ekñenañ zewien, “An kapi bekanañ ku mnak ze nin wati geñmagen kapi ku kobenek.”

³¹ Zeme amobotnañ Paillelañ pigok diindoye, “In ilinangalen zii zelin tazin keyet katarañ nâmtati zetnañ zemdelañ zempeit.”

Zeme Zuda am ekñenañ zewien, “Nin am ñen zetnañ zemdelañ zemti kumann gakikiyet ku nâmdendenañ.” ³² Zuda am ekñenañ kekok zemti Zisas Loma amobotnangat betnan beme Zisasiyañ maneti bam tep palen nomti masasoknewep zeye zet ke penañ sokbeye.

³³ Âpme Paillelañ mkañañ keñan motati Zisas zemandame mopme pigok yankwesiye,” Geñ penañ Zuda am ekñengalen Amobotnañ manze zeman nâmbi?”

³⁴ Yankwesime Zisasiyañ zeye, “Zet ke am notnañañ zeme nâmti zenik ma gitangat keñdangalak nâmti tazenik?”

³⁵ Zeme Paillelañ zeye, “Neñ Zuda an keyepmti nâgât tatnayankwesinik? Zet ke gitangat amdine ma sâpe sâpe bumbu an ñeñandine ekñenañ geñ zigok mmane gikti gati nâlen pi kolo?”

³⁶ Zeme Zisasiyañ zeye, “Wa neñ Amobotnañ msat kapiyetnañ yek. Neñ Amobotnañ kululuñen gwaengatnañ. Neñ msat kapiyelen Amobotnañ mambak ze neñ aminne zemindema ekñenañ

nadamuŋ katikŋaŋ mtapme Zuda am ekŋenaŋ ñep ku natamti kobiek.”

³⁷ Zeme nâmti Pailelaŋ zeye, “Âpme geŋ Amobotnaŋ temaŋ ñen geŋ bekapi?”

Yaŋkwesime Zisasiyaŋ pigok zeye, “Giti zenik kemak! Neŋ zet penaŋ ñotekŋaŋ kapi zemkawaŋ bembeyet nâmti msalen kapi toti am mamaen sokbewan. Am zet penaŋ ñotekŋaŋ kapiyet yaŋaŋ manâmtâtâlíp ekŋenaŋ nâlen zetn manâíp.”

³⁸ Zeme Pailelaŋ nâmti pigok zeye, “Zet penaŋ ñotekŋaŋ ke pe kwilekiyet nâmti tazenik?”

Kegok zemti ewe tambaŋgumen toti Zuda am pigok diindoye, “Neŋ ankaŋgwayelen yomaŋ ñen ku aigap. ³⁹ Keyepmti neŋ ilinaŋgalen set tazin keyet kataŋ Anŋalalaŋ Kendo kataŋ am mka katikŋanen tatatnaŋ an ñen ilin zeme nâmpema zupman makwawezin keyet kataŋ zeme neŋ Zuda ilinaŋgalen Amobotnaŋin kapi belak zem-pema totogalen nâíp?”

⁴⁰ Âpme ekŋenaŋ kwizet ñak ñak temaŋ mti zewien, “Wa ek yek. Balabasiŋgut belak zempe-mané tolak!” Balabas egaŋ Loma gapman mtoideme keyepmti ekŋenaŋ wati mka katikŋaŋ mepewien.

19

Amobotnaŋ Pailelaŋ Zisas gakikiyet zemdelan zempeye

¹ Amgat zemiŋgeyaŋ yek beme gilik zem mka keŋaŋ wapmoti Zisas kume gakikiyet zetnaŋ zemdelan zemti kasa kuku an zemindeme sindi-waŋ witikti ² sepmeŋ muŋguŋti ñokŋanen peme

topme kâlâp teepman ñaman piyan munduñpeme tapme ³ zimosetnan met ondektati kwizet kalian teman msanti mbien ke pep mtiyepm zewien, “Geñ Zuda am ekñengalen Amobotnan kan teepman telepgat penan mamambanik.” Zemti bepalaksat neñguman taiwien.

⁴ Âpme Paillet egan Zuda am ekñenmagen ewe toweti zeye, “Neñ an kanğwa yoman penan timapma bemeyepmti watotindesât totdiindoyap. Keyepmti in ilin nâmti talip keyet katan msaseip.” ⁵ Zemti mot Zisas ek sepmeñ tekñan ñokñan kwasim pewien ma kâlâp ñaman teepman munduñ pewien mee bee melesin watoti Pailelan zikat indamti zeye, “In an bukapi ekti kembeñ bugan mip ma yek?”

⁶ Zeme sâpe sâpe bumbu an ñeñan ekñen ma amiñine sambe ekñenaw kwizet ñakñak mti zewien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!”

Kume Pailelan zet dopman pigok gilik zemti indaye, “Neñ yoman ñen ku aiga keyet in ilin nâipnok wati met tewen kume gakik!”

⁷ Âpme Zuda am ekñenaw pigok zewien, “An keyan ikñanğat, ‘Neñ Kawawanğat Nemunaw,’ zemti mobotnan mamm. Ma zii zetnnan an mobotnan kebon ke indome gakikiyet zenzeñan. Keyepmti an Kawawanğat zet mobotnan mamin kapi kume gakisem.”

⁸ Zeme Pailelan zet mobotnan mamm zewien ke nâmti kiñgaye. ⁹ Mti Zisas ewe mka keñan gilik zem wapmoti pigok yanğwesiye, “Geñ pe mkandi ñotekñan pe deset?” Yanğwesime

Zisasiyan zetnañ dopmañ gilik zemsasapin; ¹⁰ belak etañ tapme Paillelañ pigok dunduye, “Geñ zetn dopmañ ñen eneyet ku gilik zemti nanik? Neñmagen winde zemdelañ zema tewengonḡoyelen ma belak zengema mebegalen tatnain ke ku nâmnien?”

¹¹ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ nâgât zetn zemdelañ zenze keyet winde Kawawañ kululunen gwaen mamain egañ gaye keyepmti geñ nâgât zetn zemdelañ zesâpmnik. Belak ze geñ nâgât zetn ñep ku zemdelañ zewek. Mme am nati kot gâlen belen neyo ekñengalen yominañ gâlen sebempein.”

¹² Paillelañ zet ke nâmti set ñen aikti Zisas belak zempeme kwaweweget zeme Zuda am ekñenañ kwizet kaliañ kumti zewien, “Geñ an ke belak zempemane mesem beme damuñdi temañ Sisa ekmak Loma mka ñotakñañ tazin ekmak tususundi ku tabe. An ñenañ amobotnañ nen kwep zemti amobotnañ Sisa mimtopewe beme Sisayañ ekmak kasa kasa mbe.”

¹³ Paillelañ zet ke nâmti egañ Zisas wati zupman baen toti egañ zemdelañ zenze munduman mototage. Mundum ke nanzañañ weyañti kwetetepmañ mpepeñañ keyepmti Ibulu zeleset Gabata makumtemien. ¹⁴ Kan ke ilak Anḡalalañ Kendo sañen ñokñañ tatagalen beye keyepmti zet mulup ke tapmimetnepeme tinsutnan peñañ beme Paillelañ Zuda am pigok diindoye, “In Amobotnañin wa piyet egit!”

¹⁵ Zeme ekñenañ kwizet kaliañ temañ kumti zewien, “An ke kumeñ gakik, kumeñ gakik, tewen kumasasokpeit!”

Âpme Pailelan zet dopman pigok diindoye, “Ilinangalen Amobotnanjin kapi neñ tewen kumasasokpepeyet nâmti tazeip?”

Zeme sâpe sâpe bumbu an ñeñan ekñenan Pailatgat pigok zewien, “Wa nin amobotnanñ zutmak yek. Nin amobotnanñ Sisa kwewetan.”

¹⁶ Am sambeyan zet sambe ke mme ekti Pailelan nâme ñep kumbeme Zisas nâmisimti tewen kumasasokpepeyet zemdelañ zempeye.

Zisas tewen kumasasokpewien

¹⁷ Zemdelañ zempeme kasa kuku an ekñenan Zisas tep palen bemkukuyelen tepman bee ikñan mesame pumti Golgata kalañan mowebien. “Golgata” ke Ibulu ekñengalen zeleset makuip âpme ningalen zeleset ñokaset Kalañ kuwanek. ¹⁸ Ke wapmoti tewen kumasasok pewien. Zisas tunğupman kumpemti an zut nembet nembet gakikiyet kogogak kumindewien. ¹⁹ Âpme Pailelan zeme Zisas kuwien tep keyet dukñanen gwaen meluwan kapigok kumpewien,

“ZISAS NASALET MKAENGATNAÑ ZUDA AM
EKNENGALAN AMOBOTNAÑ.”

²⁰ Zisas kumpewien msat keyet sokñan bee Zelusalem mka ñande temañ ke matatan. Âpme Amobotnan Pailelan zeme meluwan ke Ibulu ekñengalen zeleset ma Glik ma Latin zeleset kumpeme tage. Âpme amnañ setemamen mekoti zet ke mainñâmbien. ²¹ Keyepmti sâpe sâpe bumbu an ñeñan ekñenan ekme ñep ku beme Pailatgat pigok dunduwien, “Geñ, ‘Zuda am ekñengalen Amobotnan kegok eneyet kumpenak.’ Yegat, asekti naman pigok kumpe, ‘An

kapiyan ikñanggat pigok manzein, “Neñ Zuda ekñengalen Amobotnañ.” ’ ”

²² Zeme Pailelan pigok zeye, “Neñ zet ilak kumpeya ewe asekti naman sepem ñen ewe ku kusap.”

²³⁻²⁴ Âpme an kasa kuku ekñenan Zisas tewen kumpeme tapme sekñanen kwitnañ kwitnañ gulum m timti manje zulak zulak beme tapme ikñanggat ikñanggat toñañ toñañ tiwien. Âpme kâlâpman keñangatnañ teepman keñgut ku selilinañ keyepmti pigok zewien, “Pi mineti mendelepman kileñ besemagengat kopme nin nanañ guluk gilik mti an kwiyan ñeñañ kwasem beme egañ kâlâp ke mti mesem zemti kekok mbien.” Sepem kekok mme Kawawangalen Zet Itanenan meluwan pigok mimiñañ tazin keyet katanak beye,

“Ekñenan sekñanen kwitnañ kwitnañ gulum m timti toñañ toñañ tiwien. Âpme kâlâp teepman keñangatnañ ke nanañ guluk gilik mti an ñeñañ kwage egañ mge.” *(Sam 22:18)*

²⁵ Zisas tewen kumpeme tapme Zisas ikñanggat mamañ ma maweneñañ Malia Kolopasiyet imbiñañ ma Malia Makdala mkaengatnañ imbi ekñen keyañ Zisasiyet kemben nâmti met tep mwatonzempewien kandañan tati ekpeme mopme tapmambien. ²⁶ Tapmann Zisasiyañ nâgât gogot penañ mamtan kegogapm mamañmak nit tapmalu ndikti mamañgat zeye, “Manje, nemundi kemak mamambalup.”

²⁷ Zemti neŋ nikti zeye, “Geŋ mamdi talup kapi-mak mamambanik.” Âpme ke tatneti kwawesâti neŋ Zisasiyet mamaŋ wati mkannanen meti ek-damuŋ mpema mamamtan.

Zisas tewen anzamtapmetneti gakiye

²⁸ Zisasiyaŋ tewen ke anzam tati gakikiyaŋ keŋaŋ minzilim kopme nâmti pigok nâŋge. Mulup msalen mkoban ewan ilak alak delaŋ zein. Zemti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ŋen kapigok tazin ke penaŋaŋ bembeyet zet pigok zeye, “Neŋ tuyet penaŋ miyapgat tu ŋen omti name nimbi.”

²⁹ Âpme ekŋenaŋ menzim ŋen wain tu akŋaŋ penaŋ pi kasim pepeŋaŋ ke ekti yembem notnaŋ timti takaset dukŋaŋ gwaen tegaŋ ŋeliwen zam-pemti peme menzim keŋaŋ ke towepme mkwati peme mane mane dembusekŋaŋ mot olaŋme ke ululuk niŋge. ³⁰ Wain tu akŋaŋ penaŋ ke nimti zeye, “Ilak msalen mulup mimin delaŋ zein.” Kegok zemti gakimti ŋokŋaŋaŋ gwak zemtoge.

³¹ Kan ke Aŋgalalaŋ Kendo tatagat kan sokŋanik penaŋ beye keyepmti Zuda am ekŋenaŋ Paillet-gat pigok zewien, “Saŋenen tagoŋgo kanen am sekŋaŋ ekŋenaŋ tep dukŋanak ku tabep.” Zeme Pailelaŋ an kasa kuku ekŋenaŋ am ekŋen ke met selin kasetnaŋ kume etume anzam tati gakime sekŋin timti met indabembeyet nâmindeye. ³²⁻³³ Âpme kasa kuku an ekŋenaŋ meti an zut bekaŋaŋ mimi Zisasmak idowien. Eget ke met ŋen setnaŋ kasetnaŋ kume etume met ŋen setnaŋ kasetnaŋ kume etume Zisasma-gen koti ekbienalak ek ilak gakim wenŋeyepmti

setnaŋ kasetnaŋ ku kume etuye. ³⁴ Belak kasa kuku an ŋenaŋ ŋeliwaŋ gatnaneset omti ŋelip seŋkwapme sipmak tumak lumaŋ tobun. ³⁵ Neŋ sokŋan ke tati ekma kwitnaŋ kwitnaŋ ke nanaŋgat zikatn palen sokbeme ekban keyepmti zet kapi kumti indayap. In zet kapi nâme penanŋ sukwep penanŋ bewe. ³⁶ Kwitnaŋ kwitnaŋ kapi Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ŋen kapigok tazin ke penanaŋmak bembeyet nâmti sokbemmâge,
 “Ekŋenaŋ kanziŋaŋ ŋen ku kume etuwe.” (*Sam 34:20*)

³⁷ Naman zet itnaŋanen keyegak zet ŋen pigok tazin,
 “Ekŋenaŋ ŋeliwaŋ omti seŋme amnaŋ zikalin gwalalaŋ ek ekbep.” (*Zekaraia 12:10*)

Zisas sekŋaŋ mâtâpmtoti met sumen bewien

³⁸ Âpme Zosep Alimatia mkaengatnaŋ an ke Zisasiyelen maŋge yaŋgut sosok sokbemti mama Zuda amobotnaŋ ekŋenaŋ nikmâtâti mka katikŋan met newepmagen zem meti buzak enzilim mamtan. An keyaŋ Zisas sekŋaŋ mti met bembeyet Paillet yaŋkwesime ŋep bembeyet nâmpeme met Zisas sekŋaŋ mâtâtosât mege. ³⁹ Met mâtâtoti tobeme tapme Nikodimas an tambuyet buzak moti Zisasmak zet zenâmbun an keyaŋ bam mâti mege. Egaŋ mesâti wet am sekŋin mme sesikŋaŋ dolakŋaŋ mapein ma keyaŋ am sekŋin mme sambumbupin kwesiŋ matazin ke mti mege keyet nukŋaŋaŋ 50 kilo mee kegok. ⁴⁰ Meti Zosep mukulem mme egelaŋ Zisas sekŋaŋ Zuda ilin am gakime

sekñin miak indemti maindabemtemien keyet katan wet sesikñan dolakñan zulutpenti sâk satnañan weyan sumunpemalu tapme besât luanzamti mebun. ⁴¹ Zisas kuwien msat keyet nembet daeset tep belak mulup ñen matatan ke nanzañ temañ ñen eweñan am bembeyet nâmti kakalimpepeñan ke am ñen ku indabembeñan belak etañ matatan. ⁴² Âpme Zuda am ekñen ilak tagoñgo kan tatagat kan bududuk penañ beye keyepmti egelañ Zisasiyet sekñan sakwep mâtâpmti sokñan ke met bempemti kobun.

20

Zisasiyan gakikiengatnan gilik zemti wage

¹ Sonda tambunan penañ msat ewe sasat takume Malia Makdala mkaengatnañ keyañ Zisas sekñan eksâgât meti ekme an zulañ nanzañ temañ ñen wilili pemalu met enzuj bekek tage e naman wililipeme kainan met tage. ² Kegok ekti egañ weñan mepme windembem mane mane Saimon Pitamak neñ Zisasiyan nâgât gogot mamtan ninmagen meti zeye, “An zut, Amobotnañ sekñan piwan ewande ñen mmelo mme neñ sumen daen meti ekma yek bep!”

³ Kegok zeme Pitamak neñmak nâmti am sumen daen eksât mebelin. ⁴ Windembem mane mane Pita ewe sewak sewak tapmepme neñ sakwep windembem met sumen patañ zewan. ⁵ Meti keñan baen ku toweban. Belak zupman baen tati bim kekesimti sangum satnañ etañ baen tapme ekban. ⁶ Âpme Pitayan bam met patañ

zemti keñan keim toweti sanġum satnañ kwasimpewien kwep weme ege. ⁷ Ma ñokñanen sâk kwasim pepeñañ e keġogak weyañ mutumti igak bempepeñañ tapme ege. ⁸ Âpme neñ keġogak keñan toweti nilisakwep kwitnañ kwitnañ sambe ke ekmâti pigok nâmkîñpewan. Zisasiyañ ikñañ wasât zeme nâmban walek penañ kapi wati melep. ⁹ Mme nemba notnañ ekñañañ Kawawañgalen Zet Itnañanen Zisasiyañ gakikien-gatnan wawagat zetnañ meluwañ mimiñañ ke ekñañañ ku nâmbien. ¹⁰ Ke ekti egelañ belak wenit mepme am zaimengatnan kwakwadak mkaen mebun.

Zisasiyañ Malia Makdala mkaengatnañ sokbemsaye

¹¹⁻¹² Âpme Malia Makdala mkaengatnañ keyañ naman met sum ganzenan ganzenan ke tokwat sumti mgeyañ yek beme met bimkekesimti zikatnañ sum keñan baen ekpeme mepme Kawawañgalen ensel zut kâlâwit satnañ satnañañ miakpewun piyañ Zisas peme wengeen ke ñenañ setnañañ wenġeeset ñenañ ñokñañañ wenġeeset totapmambun. ¹³ Egelañ imbi ke ekti zewun, “Imbi, ġeñ pe kwilekiyet nâmti tasunik?”

Âpme egañ zeye, “Amobotnañ nnañgalen sekñañ pi ewande ñen mmepme munduman timapma beme tasuyap.”

¹⁴ Keġok zemti gilik zemti wa belakñañ zem Zisas ikñañ ege yañgut kapi Zisas ke ku ekmâtâġe. ¹⁵ Âpme Zisasiyañ pigok yañkwesiye, “Imbi, ġeñ pe kwilekiyet tasunik?”

Zeme imbi keyaŋ wa mulup kapiyet damuŋaŋ ŋenaŋ mene tazin zemti pigok dunduye, “An sum damuŋ, geŋ mene an sekŋaŋ kapi mti ewande ŋen met benak beme zemanê nâmti met mkobi.”

¹⁶ Zeme Zisasiyaŋ Malia pigok dunduye, “Malia!”

Zeme nâmti Maliayaŋ eleŋ zem kwat Zisas ekti Zuda zeleset pigok zeye, “Laboni!” (Zet keyet yaŋaŋ An Zikat Indanda.)

¹⁷ Zemti endilipemti atasât mme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Geŋ kot sekŋ timakmakpiŋ! Neŋ Bienmagen ewe mobopiŋ talapgat! Geŋ notnne ekŋenmagen meti pigok diindo, ‘Neŋ nin sambeyet Bipmmagen ma nin sambeyet Kawawaŋmagen mowebap.’”

¹⁸ Zeme nâmti Malia Makdala mkaengatnaŋ keyaŋ sakwep windembemti Zisas ikŋaŋgat nembaŋane ninmagen meti pigok dinndoye, “Neŋ Amobotnaŋ ekti kolap!” Zemti zet dunduye ke dinndomâge.

Nemba ekŋenaŋ mka keŋan ondek tatnepeme Amobotnaŋaŋ sokbemindaye

¹⁹⁻²⁰ Âpme Sonda tambuyet nin mka kwep ŋeniyet mot ondek tati Zuda amobotnaŋ ekŋengat kiŋgati setn kili kili penaŋ kekti tapmann Zisasiyaŋ belak tungupmnan ke petak zem kwatati pigok dinndoye, “Inmagen keŋ sewakŋaŋaŋ wembe.” Kegok zemti betnaŋ zembeŋaŋ nembet nembet ma gatnanen zembeŋaŋ ke zikat ndaye. Âpme nin Zisas ekti keŋaŋ dolakŋaŋ penaŋ beme tabenn. ²¹ Âpme ewe pigok dinndoye, “Inmagen keŋ sewakŋaŋaŋ

wembe. Bienañ neñ zemneme toti inmagen mulup mban kegogak neñ in muluwen mebegat zemindeyap.”²² Kegok zemti indakumbumti zeye, “In Emetak Teñ tit.”²³ In am yomin zemzulutindewep beme yomin penañ yek bewe. Âk am notnañgat yomañ tatagat nâmpewep beme yomañ ke kaliñañ tabe.”

Tomasiyañ Zisas ege

²⁴ Âpme Zisas nembrañane 12 ninmagangatnañ nempa ñen kwitnañ Tomas ek keyet kwitnañ ñen Didimas manzemtemenn, ningalen zeleset, nempa pepet kegok zewanek. Egañ ewande ñen mame Zisasiyañ nempa notnañ etañ sokbemin-daye.²⁵ Keyepmti nempa notnañ nin Zisas sokbemndame ekbenn nin zewenn, “Nin Amobotnañ sokbemndame ekeñ.”

Zemann Tomasiyañ pigok dinndoye, “Neñ nen penañ betnañ palakñan gwilim zemberañ ke ma gatnanen ñelip zemberañ ke betnañ atam ektiñgut zelin kapi nâma penañ bewe.”

²⁶ Zemti mamotnepeme Sonda ñen beme naman Tomasmak nsakwep mka keñañ ñengat ondekti mka wanok setnañ keñaset kili kili kekpehti tapmambenn. Tatnepemann Zisasiyañ ewe tuñgupmnan patañ zem kwatati pigok zeye, “Keñ sewakñañ inmagen wembe.”²⁷ Zemti Tomas pigok dunduye, “Geñ zewanangat betn zemberañ pi timak ekbak ma betdañ daen pemane mepme ñelip zemberañ timak nâmbak. Mti keñ zut ewe mimipiñ; penañ nâmkñepemne.”

²⁸ Zeme Tomasiyañ atam ekti zeye, “Geñ penañ Amobotnañ ma Kawawañ!”

²⁹ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Geŋ nati-mak ekti keyepmti nâmkijpennengat. Âpme am neŋ sepem eekpiŋ belak manâmkijpennep am ekŋen ke Kawawaŋaŋ indamukulem mimindeme oloŋen palen penaŋ mamambep!”

³⁰ Zisasiyan ewe msalen pien mamti menok sepemaŋ igak igak sambe penaŋ nembraŋane ningat zikatnnaŋ mamimkwapme ektemenn. Sambe bee papiaen pi ku kuma delaŋ zemâge.

³¹ Bugaŋ pi kumpepeŋaŋ pi ilak kapigogapmti kukuŋaŋ. In sambeyaŋ mainnâmti Zisas ek Kilais ek Kawawaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ ke nâmkijpepeyet bugan kapi kumpewan. Keyepmti an ŋenaŋ zet kapi mainnâmti egat nâmkijpewe beme egaŋ mama kanzizit aikbe.

21

Zisasiyan nembraŋane 7 sokbemindaye

¹⁻³ Mamoti Zisas nembraŋane 7 ke nin kapigok: Saimon Pita, Tomas kwitnaŋ ŋen Nemba pepet, Natanael Galili mkaengatnaŋ ma Zebediyet nem-ulatnenet ma nembraŋane zut nit ewe Taibilias tundua ganzenan met ondek tapmmann Saimon Pitayaŋ nin pigok dinndoye, “Neŋ aŋgalayet timasât tapmiap.” Zeme nin nsakwep meti waŋgaen moti meti tambu tetak pi mulup temaŋ mti aŋgala ŋen ku atawenn.

⁴ Ke tapmimetnepemann ilak msaye. Âpme Zisasiyan gambibik palen daen tapmame ekbenn. Yaŋgut nin an ke Zisas ke ku nâmâtâpewenn.

⁵ Mme Zisasiyan ndikti kwizet pigok kuye, “An ekŋen da, in aŋgala ŋen mandayo ma yek?”

Ndayañkwesime nin zewenn, “Yek, ñen ku mandann.”

⁶ Zeme pigok dinndoye, “In elengolamin mti naman waŋga ganzenan bet penaset peme topme aŋgala omba mandait.” Zeme nin elengolam mti waŋga nembeleset pemann towepme aŋgalayan totne totne elengolam bepi gak zem tapme elengolam mandamann kwasâgât tenŋen penañ siwenn.

⁷ Âpme neŋ Zisasiyaŋ nâmneme dolakŋaŋ mambemtan keyaŋ Pitayet pigok zewan, “Pita, an kanda ilak Amobotnaŋaŋ iŋŋaŋ tazin nânik.” Zeme Saimon Pitayaŋ nânâŋak kâlâpmaŋ mti bi-man kaikti tuyen palam toti tukutumti tu paleset zelelaŋ mege. ⁸⁻⁹ Âpme waŋga bugan nambu sutnanik daen 100 mita mee kegok tage keyepmti namba notnaŋ nin waŋga mme kaiŋaŋ mopmann elengolam aŋgala melesin mandapemann kaiŋanik motapme gambibik palen gwaen moti ekmann tep kwetnanen aŋgala ma meu mee piyaŋ tazimaŋge.

¹⁰ Âpme Zisasiyaŋ dinndoye, “In aŋgala tiyo e notnaŋ pienen mti kolit.”

¹¹ Zeme Saimon Pitayaŋ waŋgaen moti elengolam tekŋaŋ pi kwaleti elengolam aŋgala melesin mandamti katikŋan mot peme wenŋe. Keŋanen bee aŋgala temaŋ temaŋ penañ 153 bekapiyaŋ tabien yaŋgut elengolam tekŋaŋ ku etiyे. ¹² Mme Zisasiyaŋ pigok dinndoye, “In aŋgala ke tapme pien kot meu timti nit.”

Zeme nin ilak Amobotnaŋ elak nâmpewenn keyepmti nin, “Geŋ pe an kwi?” kegok ke

ku yañkwesiwenn. ¹³ Âpme Zisasiyañ kot totati aňgalamak meu tewen tapmañge ke timti kalañ ndame nimbenn.

¹⁴ Zisasiyañ gakikiengatnan wati nin sek zut ilak sokbemndaye yalak kan piyet sokbemndame sek tuk bein.

Zisasiyañ Saimon Pita sek tuk kapi yañkwesiye

¹⁵ Nin meu ke ndame nimann delañ zeme Zisasiyañ Saimon Pita pigok yañkwesiye, “Saimon, Zângat nemuñañ, nodine eknenañ nâgât keñin temañ penañ bemti gogot mamimneip. Âpme geñ nâgât zigok penañ manâmnenik?”

Zeme Pitayañ zeye, “Amobotnañ, neñ gâgât gogot omba penañ mamiyap elak ñep nâmnenik.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Geñ nâlen sipsip mañge maindadamuñ mmambanik.” ¹⁶ Kegok zemti ewe keyegak sakwalamti zeye, “Saimon, Zângat nemuñañ, geñ penañ nâgât gogot penañ maminik?”

Zeme Pitayañ zeye, “Amobotnañ, neñ gâgât gogot penañ mamingeyap e nâmnenik.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Geñ sipsip mañganne maindikdamuñ mmambanik.”

¹⁷ Zeme Zisasiyañ ewe sakwalamti pigok yañkwesiye, “Saimon, Zângat nemuñañ, geñ penañ nâgât gogot mamimnenik?”

Egañ zet sepemañ kwep ke yañkwesime sek tuk beme Pitayañ nâmti keñañ bekañañ penañ beme zeye, “Amobotnañ, geñ kwitnañ kwitnañ sambeyet yañañ nâmane delañ manzein. Neñ gâgât gogot mamingeyap e kegogak nâmnenik.”

Zeme Zisasiyan zeye, “Geñ sipsip manğanne kapi maindikdamuñ mmambanik. ¹⁸ Neñ penañ sukwep penañ pigok dingoma nâmbak, geñ nembraengatan mamkwabanan yañ ewe mamobanik pi bitimdi giti zamti set deset ma deset mesâti giti nâmtati mamepmambanik. Yañ maneti an penañ bewanik kan keyet geñ bedi etañ mwapmane am notnañ ekñenañ bitimdi zamgemti geñ mesât ku nâmbanigen ke gaik mebeþ.” ¹⁹ Zisasiyan kekok zemti Pitayan zigok gakiwe keyet zet bimbim zet zeye gakikiñan sepe-manñ igak keyañ Kawawañgat kwizet buñamanñ mim wawagat zeye. Zet kekok dundumâti pigok dunduye, “Geñ nâlen nembra penañ kwati mamambanik.”

²⁰ Âpme Pitayan gilik zemti ekme Zisasiyan neñ nembra ektikñan mampemtan keyañ egegat bamidan penañ mepma nikbun. Neñ Anğalalañ Kendoen meu tatnîmambenn kan keyet neñ Zisasiyet wakñan bemti pigok yañkwesiwan, “Amobotnañ, pe kwiyañ geñ zemgowe?”

²¹ Neñ bamidan taidamâtmepma Pitayan nikti Zisas pigok yañkwesiye, “Amobotnañ, nembra kapi bam amnañ zigok msame gakiwe?”

²² Yañkwesime Zisasiyan pigok dunduye, “Egañ ewe alik mame neñ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geñ zet keyet eneyet tatnayankwesinik? Geñ nâlen nembra penañ kwati mamambanik.”

²³ Âpme am Zisas nâmkînpemti mamtemien notnañ ekñenañ zet ke nâmti Zângat pigok zemyuñguwien, “Nembra kapi ku gakiwe.” Wa Zisas-

iyaŋ ek gakikipiŋ telepgat mamambe keyet nâmti ku zeye.

Pitayaŋ yaŋkwesime keyepmti Zisasiyaŋ pigok zeye, “Egaŋ ewe alik mame neŋ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geŋ zet keyet eneyet tatnayaŋkwesinik?”

²⁴ Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke eknâm mima delaŋ zemâge keyepmti zet sambe beke papiaen kapi weyaŋ zemâtâti kumâti peyap. Keyepmti nin zet meluwaŋ kumpeye kapiyet nâmann penaŋ penaŋ bein.

Zânaŋ zet kapigok zemdelaŋ zeye

²⁵ Âpme Zisasiyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mkwage sambe bee ilindiŋ papiaen kuma topmâdak ze papia ŋotekŋaŋ sambe penaŋ sokbemâdak.

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ
The New Testament in the Nabak Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nabak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

ea68a902-358a-5c72-82de-a583fc4809e7